

A decorative border in a light color against a dark background. It features stylized birds perched on branches, interspersed with flowers and leaves. The birds are positioned at the top corners, middle sides, and bottom corners. The flowers are scattered throughout the design.

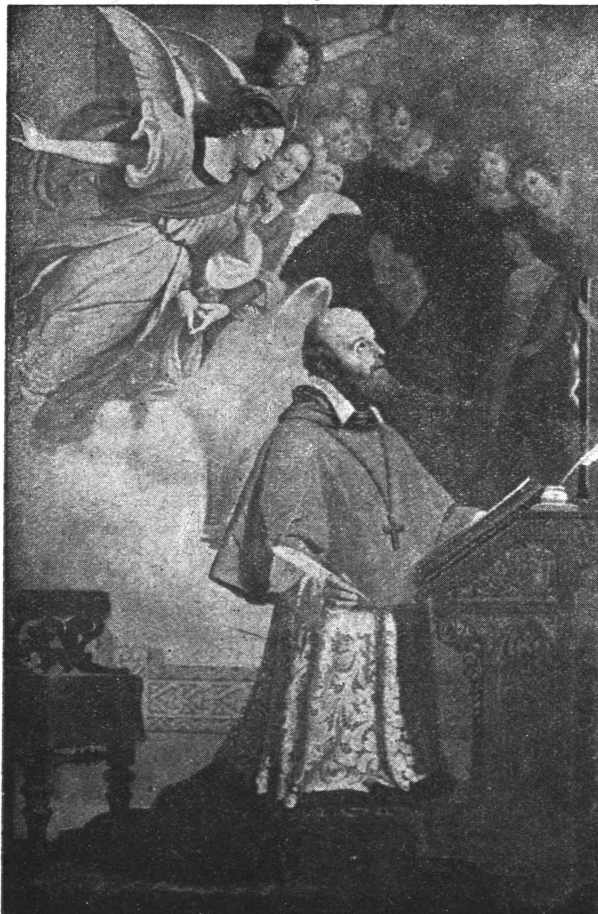
Szalézi Szt. Ferenc élete.

írta:
Dr. Ackermann
Kálmán



A MAGYAR SZALÉZIAK KIADÁSA 1923.

NEMETHY BÉLA.



Szalézi szent Ferenc, genfi püspök.

Szalézi

Szent Ferenc élete

Irta :

Dr. Ackermann Kálmán
esztergom–főegyházmegyei áldozópap,
főgimnáziumi vallásstanár.



BUDAPEST, 1923.
A SZALÉZI INTÉZET KIADÁSA.



*E mű tiszta jövedelme
a szentkereszti Szalézi-ujoncház
javára szolgál.*



ESZTERGOM, 1923.
NYOMATOTT LAISZKY JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

Szalézi Szent Ferenc

*halálának 300 éves évfordulójára írt és
kiadott ezen életrajzot*

Főmagasságú és főtisztelendő

Dr. Csernoch János

biboros-hercegprimás, érsek urnak

mély hódolattal ajánlják a szerző és kiadók.



*Megemlékezve egyszersmind azon örvendetes évfor-
dulóról is, hogy a magyar Szalézi-kongregáció
Őeminenciájának pártfogása mellett 10 évvel
ezelőtt Magyarországon letelepedett.*

Elüljáró beszéd.

Az isteni gondviselés századonkint támaszt az egyházban olyan férfiakat, nőket, sőt gyakran gyermekeket is, akik a kegyelem túlárado illatával sok századon keresztül elárasztják a kereszténységet. Tudja az anyaszentegyházat vezető isteni gondosság, hogy minden kornak különös, nagy emberekre van szüksége. Így adta a XVI. és XVII. századnak Szalézi Szent Ferencet; így keltette fel a szent Szív iránt való lobogó szeretetet egy Alacoque Margit szívében, mert e századoknak szükségük volt a nagy és túlárado szeretet mintaképeire. A kalvinizmus ridegsége és a janzenizmus sivársága ellenében megadta a keresztény lelkeknek az Úr a példa vonzó erejével e hathatós orvosságot. Mert Szalézi szent Ferenc csupa emelkedettség, derű, a menyországot e földön magában viselő és kisugárzó egyéniség volt.

„Milyen jóságos lehet a jó Isten, ha már a genfi püspök oly jó” — mondotta a jótékonyág örökké élő apostola Depaul szent Vince. Csodálatos az a lelkület, amely eltöltötte ennek a háromszáz évvel ezelőtt meghalt embernek egész lényét. A minden ösztö-

nösségre és keménységre hajló emberi természet nagy, kiáltó ellentéte volt, századoknak és századunknak orvossága. Arcán lelkig ható szellemiség fénylett, amely a lélek diadalmas szeretetét sugározta szét. Mai napig táplálkozunk lelke adományából, s utolérhetetlen szelidsége milliónyi embernek követendő példakép. Az okosság, lovagiasság, becsületesség, igazmondás, munka, Isten-szeretet, egyházhoz való hűség soha el nem halványuló mintaképe. Egész ember volt, testben és lélekben. Nagy szó ez, különösen napjainkban: *lélekben*; mert ha nézzük a nagyokat, a lángelméket, ritkán találjuk a szív és értelem oly bámulatos összhangját, mint Szalézi szent Ferencben. Valóságos és félreismerhetetlen lángész, s a zseni trónja mellett hasonló aranyképen uralkodik nála az, ami a világon olyan ritka: a szeretet. És mily mértékben! Mily tűzzel ég! Beszélhetne erről az a hetvenkétezer, akit az egyházhoz visszatérített, talán nem annyira az okfejtések logikai láncával, mint a szeretet és elbűvölő kedvesség aranyhálójával.

S azután, ha szabad így kifejeznünk, annyira emberi, minden kort és minden felfogású embert annyira lebilincselő szent, hogy még azokat is lebilincseli hasonlóan nemes lelkülete, akik talán mint szentet nem becsülnék meg. A XVII. század embere, s előkelő egyéniségén semmi sincs ennek a harcias korszaknak durvaságából.

Gondviselészerű a megjelenése több szempontból. Már a hely, ahol bölcsője ringott, s később püspöki trónja állott, valamely egészen különös, nagy embert kívánt. Genffel szemben, a nagy, rideg, máglyás és kardos ujitó műveivel szemben kellett a pásztor gondosságával védeni a nyáját. A rideg kal-

vinizmus vasférfiának katonái s a nagytekintélyű Béza Tivadarral szemben állott fél ez a — a Szentírás szavaival — „mézen és vajon“ nevelt férfiú. Nem vasbottal, hanem a pásztor krisztusi pálcájával terelte akolba a hetvenkétezret. Itália, Franciaország, Svájc központján állott őrt az Istentől kiválasztott püspök. Világító és melegítő fáklyája volt a szeretetnek!

A lelkét egészen elöntő varázslatos hatású szeretet volt az, amely megragadta a körében forgolódotkat. Lehetetlen volt lelke szépségének, szinte mágiikus erejének ellenállni. Életének halhatatlanul örök emléke a mérhetetlen szeretet, amelynek tüzes folyamai még ma is élnek írásaiban, műveiben, leveleiben. Aki szeretetre akar gyulladni, ezekhez a lávafolyamokhoz jöjjön! Valaki talán kevésbé méltányolhatná — nem a hívőkről szólunk — egy régebbi korban folyó püspöki és tértői működését, de amiben örök és halhatatlan minden felfogású ember előtt, az a tisztára jézusi szeretet.

Mikor az ő idejében hire járt, hogy Jézusnak valódi képmását fedezték fel, azt mondotta valaki, hogy a genfi püspök ennél is hívebb, megkapóbb megjelenése a krisztusi vonásoknak. Lelkének virágos, ragyogó, makulátlan arculata legtökéletesebb példányává tette a krisztusi megnyilatkozásoknak.

És tudós és író a legjavából, a francia nyelv mestere; első, aki igazi irodalmi francia nyelven írt aszketikus dolgokról. Írásai frissek még ma is; valódi élvezet az olvasónak. Nincs rajtuk archaikus por sem, mely századok folyamán annyi irodalmi műre rúllpedett.

Ennek a nagy embernek az életét ismertetjük meg most a magyar katolikus közönséggel. Ha nem

tudunk adni teljesebb életrajzot, mentsenek az idők, a viszonyok. Talán ez is elkövetkezik valaha.

Amig hozzá teljesen méltó életrajza jelenik meg hazánk nyelvén, fogadja a szives olvasó e kis művet, hálálának 300 éves évfordulója emlékeül. A jubileumi évre szánták ezt a magyar szaléziak, Don Bosco fiai, akik áldozatot nem kimélve nyújtják a kis művet a magyar katolikus közönségnek.



ELSŐ FEJEZET.

Születés és gyermekkor.

(1567—1578.)

I.

Szavoja északnyugati részén terül el az a szép vidék, ahol szentünk bölcsője ringott s ahol később püspöki trónusa állott. A hasonló nevű tó mellett fekszik *Annecy* (másként *Annessi*, *Annecium*) város, a genfi püspökség akkori székvárosa, miután a genfi protestánsok 1535-ben a katolikus püspökséget városukban megszüntették. Ettől a bájos és szép várostól tizenkét kilométernyire emelkedett a szavojai várak gyöngye: *Sales* várkastély. A *Terne* hegy egy kis fensikján épült; alatta folyik a *Filire* folyócska. Maga a vár igen tekintélyes, tágas épület volt huszonhat szobájával, szép melléképületekkel és kertekkel körülvéve.

A vár urai, a Szalézi bárók, a vidéken nagy tekintélynek és tiszteletnek örvendettek. A család később kiváló szolgálatai folytán a XVII. században grófi, majd örgrófi rangra emelkedett. Ferencünk atyja, szintén a Ferenc névvel, miután a herceg szolgálatában dicséretre méltóan működött, negyvenes éveiben házasságra lépett egy nagyon előkelő, nemes lelkületű fiatal leánnyal, a 14 éves *Sionaz*

Franciskával. Az új asszony hozománya új nevet is adott Ferenc atyjának: a birtok Boisy nevéről Ferenc bárót de Boisy úrnak és feleségét de Boisy asszonynak nevezték. Ha tehát ez elnevezést használjuk, mindig a Szalézi báróra vagy nejére kell értenünk.

Mikor a fiatal gyermekasszony bevonult a várba, az istenfélelem, a tiszta lelkület, magyar szent Erzsébetre emlékeztető anyai szent gondosság vonult be vele együtt. Régebbi és újabb írók magasztalják az anya kiváló lelkületét, mélységes jámborságát s nagy okosságát. A nagy embereknek többnyire gazdaglelkű anyjuk volt: így dicsőültek meg nagy szent fiaikban egy szent Monika, egy Aleth (Szent Bernát anyja), egy Blanka (Szent Lajos király anyja) vagy hogy magyar példára hivatkozzunk, Gizella, szent Imre anyja.

Hét évi házasság után áldotta meg az Isten frigyüket gyermekkel. Az áldott állapotban levő nő, mint egykor Sámuel próféta anyja, a szive alatt hordozott magzatot Istennek szentelte. Midőn Chamberyben meglátogatta az Úr Jézusnak halotti leplét, ez alkalommal a születendő gyermeket Istennek ajánlotta s Blanka királyné példája szerint kérte az Údvözítőt, hogy inkább ne legyen meg számára az anyaság öröme, mintsem hogy a gyermek a bűn szolgája legyen.

1567. augusztus 21-én jött világra a gyermek; nagyon gyenge volt, mert idő előtt született. A keresztesség szentségét haladék nélkül kiszolgáltatták neki s rögtön a leggondosabb orvosi kezelésbe fogták. Gyapot és selyem közé pólyázták a kis koraszülöttet, mert a szülői szeretet mindent meg akart tenni, hogy a gyermek életben maradjon. S a gyermek az ilyen

ápolás mellett szépen fejlődött. Anyja nem volt képes a gyermeket táplálni; dajkatejen táplálkozott a csecsemő; a dajkákat gyakran felváltották, hogy a gyermek teljesen egészséges tejjel táplálkozzék.

Két évnél tovább szopott a csecsemő, mikor végre elválasztották. Kedvességével már ekkor elragadta dajkáit. Férfikorában is volt valami angyalian szép a külömben férfias arcon, de kisdéd korában valóságos kis angyal volt.

Amint az első gügyögő szavakat kiejtette, amint kis elméje gondolkodni kezdett, gondja volt az édes anyának arra, hogy a minden bölcsesség kezdetére, az istenfélelemre oktassa. Tudjuk a szentek életéből, hogy némelyik már egészen kicsiny korában meglepő jeleit adta későbbi életszentségének; ez természetes következménye annak az isteni kegyelemnek, amely kiskorától érleli sugaraival a jövődő férfiú lelkét. Ha a lángész nagy embereiről feljegyzik, hogy gyermekkorukban mily csodás jelét adták jövődő nagyságuknak, ha nem csodálkozunk egy *Pascal* gyermekkori arithmethikai játékain, egy *Napoleon* gyermekkori fővezérkedésén, mi sem természetesebb, hogy ily csodálatos hivatásra méltatott gyermek korán kezdett az isteni félelem utain járni. Ez a szenteknek nagy tudománya, az az isteni megszállottság, melynek adottsága előbb dolgozik, nyilvánul meg, mielőtt öntudatos cselekmény lehetne.

Egészen kicsiny volt, alig tudott még pár szót kimondani, midőn ezeket a szavakat hallották tőle: „A jó Isten és a mama igen szeretnek engem.“ Az ilyen fogékony lelkületben kikeltek a jó tanítások magvai, melyeket az anya korán kezdett elhinteni a gyermek szívében. Szép történeteket hallhatott a

szentek életéből; a gyermekmesék helyett ezek töltették el szellemét: talán innen van az, hogy műveiben e kedves történetek oly szép számban fűszerezik a komoly tárgyat.

Nevelése szigorú, kényeztetés nélkül való volt, nem halmozták el inycenségekkel: amint megerősödött, nem kényeztették puha és meleg ruhákkal; egyszerűséghez, igénytelenséghez szoktatták jókor. Játékaiban csendes és szerény volt: legjobban szeretett templomot és oltárt építeni az udvaron, amelyeket aztán szentképekkel diszitett fel. A gyermekeket gyakran összegyűjtötte s valóságos körmenetben vezette őket a templomba a keresztkúthoz. A templomban kedves látványt nyújtott, amint összetett kézzel, jámborul térdelt anyja mellett. Ki volt fejlődve szívében a könyörület, s amint ezt ésszel felérte, szeretett alamizsnát adni, vagy ha nem volt magának, szüleitől kérni a szűkölködők számára.

Nem kell csodálnunk azt sem, ha ilyen ígék hagyták el ajkát: „Folyamodjunk a jó Istenhez, az segíteni fog” — vagy ha anyja fölsóhajtására: „Istenem segíts meg!” — így felelt: „Mily jól mondtad anyám, mondd gyakran és mondd egész szivedből és tapasztalni fogod, hogy az Isten megsegít.” Nem kell — mondom — csodálkozni rajta, nem koravétség jelei voltak ezek, hanem a kiválasztottság tényének mindenkép kirobbanó, vissza nem tartható tűzcsóvái.

II.

A gyermek növekedett korban és kedvességben Isten és emberek előtt. A jó és gondos nevelés eredménye, a gyermek természetes hajlamai korán megnyilatkoztak; különösen kedves volt őszintesége:

bármilyen kis hibát követett is el, nem tett úgy, mint a legtöbb gyermek e korban, nem titkolódzott, nem iparkodott, hogy kivonja magát a büntetés alól, hanem mindent őszintén bevallott s alávetette magát a büntetésnek.

Hat éves volt, míkor arra kellett már gondolniok a gondos szülőknek, hogy a gyermek iskolába járjon. Az iskoláztatás tekintetében eltérő volt a szülők véleménye; az anya jobb szerette volna, hogy ha a fiú otthon tanulna; találtak volna s elég gazdagok voltak, hogy megfelelő tanítókat fogadjanak fel: az anya féltette a gyermek tiszta lelkét a társak pajkossága és zabolátlansága közt. Az atya azonban jótékonynak tartotta fia számára az iskola fegyelmét s az iskolatársak közt kifejlődő versenyt és törekvést. Bizonyára helyesebb volt az atya férfias felfogása, mert a jó nyilvános iskolák fegyelme csak edzi és szilárdítja a jellemet s felfokozza a munkakedvet.

A kis Ferenc *Rocheville-be* ment megtanulni az elemi ismereteket. Itt, kezdetén a komoly élet törekvéseinek, megmutatta a gyermek, hogy nemcsak kedvességben és istenfélelemben, hanem az elme képességeiben is méltó versenytársa iskolatársainak. Mindenkinek, az egész községnek feltűnt az előkelő gyermek, nem annyira atyai származása, mint inkább illatozó lelki szépsége miatt; mindenki csodálta jámborságát. A környék nemes emberei elhozták ide gyermekeiket, hogy a kis szenttel játszanak s tőle jó példát vegyenek. Itt is megvolt a maga kis kápolnája, amellyel kedvesen játszva foglalatoskodott s amely előtt imáit végezte.

Két esztendő múlva *Annecybe* küldte atyja, ahol a kollegiumban a humaniorákat tanulta; kitűnt az

intézetben éles elméjével, nagy előrehaladásával, a beszéd művészetére vató hajlandósággal; finom érzékkel tudta megválogatni olvasmányait; az első díjakat nyerte el társai elől. Erkölcsi magatartása csodálatra ragadta a tanárokat és tanítványokat egyaránt; kedves és előzékeny volt társaival szemben; a szelidség, amely élete legjellemzőbb vonása lett, itt is egészen betöltötte lelkét; igazi jószívű és odaadó pajtása volt tanuló társainak, különködéssel, vagy irigységgel sohasem volt terhére egynek sem; együtt örült velük örömeikben, együtt szenvedett velük bajaikban. Szívesen magára vette helyettük a büntetést is túlaradó szeretetből és részvétből, mely mindig is sajátja maradt. *Annecyben* unokatestvéreivel, atyja testvéreinek fiaival tanult. Egy ízben unokatestvéreinek, Gáspárnak, valami csínyért vagy mulasztásért bizonyos számú pálcaütést kellett kapnia; mikor Gáspár a tanár lábai elé vetette magát s könnyek közt kérte a büntetés elengedését, Ferenc felajánlja, hogy ő kész elszervedni a pálcát; a mester egyideig ellenkezik, de a gyermek kérésére megkegyelmez a bűnösnek s kiosztja az ütlegeket az ártatlannak. Mikor a gyerekek a tanító igazságtalansága miatt zúgolódtak, még Ferencünk csillapította őket. Életszentsége valóban varázslatos erővel hatott a tanulókra: jelenléte alkalmas volt arra, hogy a gyermekek minden bűnös fecsegéstől és csinytevéstől tartózkodjanak; ha meglátták őt közeledni, figyelmeztették egymást! „*Vigyázzatok, jön a szent!*” Apró veszekedéseikben őt választották békebírónak; megfeddette őket hazugságaik vagy illetlen szavaik miatt. Tanította is őket ahol alkalma volt; a szentek életéből megható és tanulságos rész-

leteket és jeleneteket adott elő nekik. Gyakran lehetett hallani, amint az emberek mondogatták erről a kedves jelenségről: „Mily bájos fiúcska! Bizonyos, hogy valamikor nagy úr és családja díszje lesz.”

Tíz éves korában járult az első szent áldozáshoz; hogy milyen érzelmek töltötték el ezt az anynyira öntudatos és Krisztusban élő gyermeket, azt az előadottak alapján könnyen elképzelhetjük. Ugyanegy napon szállott lelkébe a Szentlélek hét ajándéka is, amennyiben *Giustiniani* püspök feladta neki a bérmálás szentségét. „*Mi lesz e gyermekből, mert az Isten van vele!*” (Luk. I. 66.) — mondták már Ker. szt. Jánosról; a nagyság korai kisugárzása ihlette meg a püspököt is, mikor prófétai szellemben e szavakat mondotta a bérmáláskor a gyermekről: „*Nem közönséges gyermek és valamikor nagy ember lesz belőle s a közügyek terén nagy dolgot fog végezni.*” Nem rendkívüli ez a megsejtés; a Szentírásen kívül a nagy emberek élete bizonyítja, hogy a gyermek nagyszerű lényé megnyilatkozásra bírja a figyelmes és nagylelkű szemlélőt: a nagy O’lonnelről is így nyilatkozott tanítója: „Sohasem tévedtem annyira, ha e gyermekből nem lesz egykoron nagy ember.”

Mindez *Annecyben* történt, de az annecy-i szép napok elmúltak s Ferencünknek magasabb iskolát kellett látogatnia. Először is hazament *Sales* várába; itt most olyan dolog történt vele, amely egész életére megadta az irányt: klerikus lett, az Úr lett az ő öröksége. Atyjának ugyan kissé korainak látszott a fiú elhatározása, de arra gondolva, hátha Isten akarata ez, nem ellenkezett. 1578. év nagybőjtjén felvette a tonzurát, a papi hajkoronát.

MÁSODIK FEJEZET.

I. Tanulóévek Párisban.

(1580—1586.)

Miután az ifjú a humanisztikus tanulmányokat *Annecyben* elvégezte, arra kellett gondolniok a szülőknek, hogy a retorikában és philosophiában is kiképzést nyerjen. E tanulmányokra nézve megfelelőnek találták a navarrai és párisi iskolákat. Midőn Ferenc édesanyjától meghallotta, hogy először Navarrába s csak azután akarják *Párisba* küldeni, a következő, érett ifjúra valló okfejtéssel kérte, hogy ne a navarrai, hanem a párisi iskolába küldjék: „Sohasem szándékom szüleim akarata ellen cselekedni, mégis kérem, kedves anyám, hogy ez ügyben némileg változtassák meg feltett szándékukat s hasson oda, hogy atyám egyenesen *Párisba* küldjön, mert jobb szeretnék a Jézus-társaság atyáinál tanulni. Ismeretes nagyszerű hivatottságuk, amellyel az atyák az ifjúságot a jámborságban és tudományokban kiképezik; ámbár nem kételkedem abban, hogy e tekintetben Páris többi kollegiumaiban is derék munkát végeznek, mégis nagyobb hajlandóságot érzek a jezsuiták irányában s ez a rokonérzés maga is ösztönözni fog, hogy a tudományokban nagyobb előme-

netelt tehessek ; alapjában azonban legyen atyám tesszéseszerint: akár Navarrában, akár Párisban tanuljak.“

Az édesanya arra gondolt, hogy fiából a lélek látó ihlete szól, azért rögtön férjéhez sietett és sikerült is a terv megváltoztatására birni.

Nagy út, nagy változás előtt állott az ifjú ; a gondos anya lelki éberséggel gondolt a sok veszélyre, mely a nagy világvárosban ólalkodik a magányos ifjúra ; nem habozott tehát, hogy üdvös tanácsokkal lássa el fiát. A Makkabeusok anyjának szellemében szólott hozzá, hogy figyelmeztesse az örök értékekre : „Amit mindig hangsúlyoznunk lehet, nem én adtam neked az életet. Anyád vagyok, mert Isten úgy akarta, hogy a világra hozzalak. Testemben formálódtak ugyan tagjaid, de nem én teremtettem testedet, véredet, erődöt, még kevésbbé halhatatlan és értelmes lelkedet, mellyel eléred az örök életet : az Isten az, aki azzá teremtett, ami vagy, ő tartott meg s tőle várhatsz mindent.“

Atyja hasonlóképen gondoskodni kívánt az ifjú lelki épségéről, azért egy kiválóan okos és jámbor papot, *Deage Jánost*, adta mellé felügyelőül. Deage később Párisból *Paduába* is elkísérte Ferencet, aki nagy tisztelettel és hálával viseltetett iránta ; mikor püspök lett, egykori felügyelőjét kanonokká nevezte ki.

1578. évben hagyta el Savoját ; a válasz fájdalommas volt, amibe az anya bele is betegedett. — A párisi hat esztendő folytonos munka közt telt el : gyorsan haladt az ismeretek útján, finomodott stílusa, kifejlődött az az ékesszólása, amely később százada egyik legjobb szónokává avatta.

A szellemi foglalatosságok közt a test fejlesztéséről sem feledkezett meg ; társadalmi rangja és a

kor szokásai szerint tanult vívni, táncolni, lovagolni. Neki magának nem telt ugyan nagy kedve az éfélekben, de atyja akarta, s ő engedelmeskedett. Mint-hogy kiváló testi ereje és mozgékonysága volt, rövid idő alatt a testgyakorlatokban szép, sőt kiváló eredményeket ért el.

„Hiábavaló volna ismereteket szereznem, ha nem szentelődném meg“ — mondotta az időben, amivel kifejezte élénk vágyódását a lelki élet után. Mindig egy épületes könyvecske volt nála, amelyből jámbor gondolatokat merített s ezek felett elmélkedett. A nagy gondolkozó, a hatalmas mondásokban gazdag író itt kezdett kifejteni. Napról-napra kitűzött magának valamely erénygyakorlatot. Szorgalmasan hallgatta Isten igéjét; gondja volt rá, hogy állandó lelki vezért válasszon; gyakran járult a szentáldozáshoz, s mikor ennek okát kérdezték, így felelt: *„Ugyanazon okból járulok ehhez, amely okból járulok tanárimhoz.“* Mily gondolat! Az isteni mestertől közvetlenül akart tanulni s a bölcsesség buzogó forrásából kívánt minél gyakrabban meríteni.

Kedves, tisztelettudó volt itt is mindenkivel szemben, pedig a serdülőkor zabolátlanul szokta követni a test és lélek vad örömeit, ha csak meg nem fékezik. Ferencünk öntudatosan törekedett az érzések és az akarat megfékezésére. Az imádság a legjobb fegyver e harcban, különösen a Boldogságos Szűz tisztelete és követése. — Gyakran lehetett látni a komoly ifjút a „görögök szent István templomában“, ahol egy régi Mária-szobor előtt szokott térdelni. Ájtatos bizalommal öntötte ki szivét a Szűzanya előtt; szenvedéseinek és örömeinek bizamasává avatta égi védőjét.

„Ki ne szeretne téged — így imádkozott — legdrágább Anyám! Bárcsak örökké tiéd maradhatnék, bárcsak minden teremtmény veled szeretetben élne és halna!”

„Ó Istenem, szívem Istene, nézd ezt a szívet, amely a tied, nézd ezt a szeretetet, melyet elédbe hozok Szűzanyád keze által! Fogadd el, Szentszűz, ezt az adományt, őrizd meg, eszközöld ki, hogy ez a szív semmi más iránt szeretetet ne érezzen, csak Te és Fiaid iránt!”

A szónoklattán után a bölcsélettel foglalkozott és mivel még maradt ideje rá tanulmányai mellett, felügyelőjének vezetésével a teológiát tanulmányozta, gondolva arra, hogy mint Isten szolgájának szüksége lesz rá. Tanulmányai közepette folyton gyakorolta az erényeket, különösen a tisztaságot és a szelidséget; letette a szüzességi fogadalmat s azt haláláig szentül meg is tartotta. Tagja volt a kongregációnak s ebben a prefektus tisztjét egymásután többször betöltötte. Bőjtölt, vezeklő övet viselt és ostorozta magát. Mily nagy volt lelki ereje az élet kezdetén álló 15—16 éves ifjúnak, kitűnik abból, hogy mennyire tudott uralkodni indulatain; szelidsége ismeretes; szinte csodálatos, hogy ennek a'apjait még úgyszólván gyermekkorában rakta le. Természeténél fogva heves vérmérsékletű volt: egész szelidsége az akarat szerzeménye. Ő maga mondta magáról: „Mikor még ifjú voltam, sok dolgot adott a szelid és alázatos lelkület megszerzése; sok év telt el, miközben másra sem gondoltam, mint hogy ezt megszerezsem.”

Jámbor és komoly férfiak társaságában érezte magát otthon; különösen kedvelte Angelus kapuci-

nus atya társaságát: ez az alázatos, kopottruhás és mezitlábás szerzetes valamikor *Giojoso* herceg nevét viselte. Tőle és főképp példáján megtanulta a külső siker, a fény és gazdagság semmibe vételét.

„Istenem — kiált fel — micsoda nagyszerű példát találtunk ennek a szegény szerzetesnek a személyében! Fejedelemnek született, köztük forgolódott, kegyben állott királyánál, békében és háborúban nagy dolgokat viett végbe; a legfőbb hivatalok felett állott, gazdagságot, címeket örökölt s most a bűnbánat kámzsáját viseli, inkább akar utolsó lenni az Úr házában, mint a nagyok házaiban lakozni. Nézd őt bőjtől kiszáradt tagokkal, mezítelen lábbal, elnyűtt ruhájában; valóban Isten ilyen példakép révén hív magához.“

Nagy emberek ifjúkora gyakran tele van szenvedéssel és küzdelemmel; szenvedések tisztítótüze nélkül nagyvá lenni nem lehet. Testi vagy lelki legyen e szenvedés, a célja egy: felemelni a lelket a jóság és nagyság magaslatai fölé. A nagy éjszakák után látták meg gyakran a kiválasztottak igazi hivatásukat; a tisztító tűzben vetették le a szentek a még megmaradt salakot lelkük aranyáról. Ferencet is el kellett érnie e lelki próbának, mint ahogy elérte Assisi sz. Ferencet, szent Ignácot, szent Terézt és Depaul szent Vincét. Értjük e próbán a lelki élet egyensúlyának megbillenését, az édes öröme, a lelki harmatok megszűnését s a kegyetlen elhagyatottság és kínzó szárazság érzését. Micsoda kín az, elhagyatva érezni magát az isteni vigasztalás édességétől; minő érzés az, elkárhozottnak tudni magát, Isten dicsérete helyett az örök elvesztés gondolatában sebes lélekkel forgolódni! Tüskés ágyán fekszik a

lélek az áhitatos érzések rózsaszirmai helyett s bármerre fordul, belésajog a lelki fájdalom.

Az ifjút megszállta a csüggedés szelleme, kárhozottnak érezte magát. A rögeszme mindig kínzóbb lett. Nem próbáljuk meg festeni ezt az állapotot, aki érezte, tudja, hanem szóljon helyettünk a szent ifjú :

„Uram — sóhajtozott lelki gyötrelmében — ha nem láthatlak téged örökké, legalább kisebbitsd a kint, ne engedd, hogy valaha is átkozzalak, gyalázzalak. Ó szeretet, ó örök szépség, akihez ragad minden vágyam, tehát sohasem izlelhetem örömeidet?! Sohasem telhetek el menyországod végtelen bőségétől? Sohasem juthatok az örök hajlékok helyére, ahol az én Istenem királyi széke ragyog? Szeretetreméltó Anyám; Mária, kinek szépségét nem élvezheti a pokol világa, tehát sohasem látlak téged Fiad országában, ahol szép vagy, mint a hold, ragyogón világítasz, mint a csillagok!? Hogyan, hát nem részesülök a feltámadás örömeiben? De hát az én édes Jézusom nem halt meg érettem is épenúgy, mint másokért? Ó uram, ha már úgy lehet, az örök életben nem dicsérhetlek, mert a pokolban senki sem magasztal téged, akkor add hát, hogy rövid életem minden pillanatában zengjem dicséretedet.“

Az ilyen lelki állapotban felöltő édes-fájdalmas, könnybe-fuló vigasztalás hangjait is hallhatjuk ajkáról: kis oázis a rettenetes sivatagban.

„Bizzál fiam — véli fülében zengeni a vigasztaló szót — nem akarom a bűnös halálát, hanem hogy éljen; a halottak, kik a kárhozat helyére szállnak, nem dicsérnek majd engem; téged szerelmes fiam, úgy mint a többit, enmagamért teremtettelek, miért vagy hát nyugtalan és szomorú? Bizzál Isten-

ben, még dicsérni fogod majd őt. Ő a te üdvöd Istene. Az Isten szent hegyére fogsz szállani és nem a pokolba. Jákob Istenének hajlékába térsz. Nem haltál meg, csak alszol; betegséged nem válik halálra, hanem hogy Istent egykor, megtérve hozzá, dicsőítsed. Bátorság, szegény, méltatlan, de hű szolgám, mivel benem remélsz és irgalmamra hagyatkozol és mert a kicsinyben hű voltál, felmagasztallak téged és mivel nevedet szenvedésedben is dicsérni akartad, azért felmagasztallak téged és enmagamra esköszöm, mivel ezt cselekedted, alávetvén szivedet szigorú ítéletnek is, s nem kimélted magadat, megáldalak örök áldásommal, hogy bemehess Urad örömébe.“ A lelki gyötrelmek, éjjel-nappal emésztve a fejlődésben levő ifjú erejét, rossz hatással voltak szervezetre: nem tudott aludni, elvesztette étvágyát, virágzó arca sápadttá és beesetté vált, szeme zavaros lett.

A gyötrelmeket végre is megelégelte a kegyes isteni gondviselés s az ima csodálatos erejével gyógyító írt csepegtetett az elkényszeredett lélekbe. Egy este a templomba ment; itt a templom falába illesztett táblán egy ima tűnt szemébe: Szent Bernát könyörgése volt az: „Emlékezzél meg, ó legkegyelmesebb szűzanya Mária, hogy még sohasem lehetett hallani, hogy te valakit elhagytál volna, aki oltalmadhoz folyamodott.“ Benső vigasztalást érzett, mikor ez imával a Szűzanya oltalmába ajánlotta magát s tőle kért vigaszt; ismét felajánlotta az örökös szüzességet, fogadalmat tett, hogy naponként elmondja a rózsafűzért s kérte, ha már úgy volna, hogy a másik életben nem láthatja a szeretet anyját, akkor hadd tisztelje minden erejéből legalább ebben a földi életben. A teljes odaadás, az újból való fel-

ajánlás vigaszt hozott: eltűntek a szorongások, kiderült a lélek égboltja, a szeretet tüzéről elfujta az isteni vigasz hűvös szellője a ráakodott hamut és szemetet. A lelki felüdülés következtében a testi erők is gyarapodtak.

Korán tapasztalta a lesújtó, majd felemelő kezet, hiszen csak 16 éves volt még; de ezután zavartalan lelki békét élvezett.

Két esztendeig tanult még Párisban, továbbá is mint díszje és példája az ifjúságnak. Szorgalmasan megtartotta imagyakorlatait, elmondta naponkint a rózsafüzért; aki e szent teendője felől kérdezősködött, ezt a feleletet kapta: *„Megyek, hogy királynőm udvarában szolgálatot teljesítsek.“*

1586. évben hat évi távollét után visszatért szülői házába; elképzelhetetlen az öröm, melyet a szép, jól megtermett, művelt ifjú megjelenése okozott az atyai házban; nyájas beszéde, okossága, érettsége, szelidsége mindenkit lebilincsel. Lovag és angyal volt egy személyben. Találó, elmés feleleteket adott a legtöbb kérdésre, különösen amelyek a lelki életre vonatkoztak, mert korán sajátja volt a szentek tudománya.

A testi és lelki harmonia szépsége virágos bevezető ösvényévé lett a szent és dicsó pályának.

II. A páduai egyetemen.

(1587—1591.)

A páduai egyetemen szerettek tanulni a korszak előkelői; valódi gócpontja volt ez akkoriban a tudományosságának; a középkorban néha 2000—3000

hallgatója is volt. Most a híres *Guido Pancirolli* jogi előadásai csábították oda a tanulni vágyó fiatalságot.

Míg otthon üdült az ifjú s az édesanya szeretete volna, ha minél tovább elmerülhetett volna a boldogságban, melyet fiának jelenléte okozott neki, de az atya józan és praktikus szeretete megértette, hogy az ifjúnak ebben a korban nincs sok ideje a pihenésre. Előbb egy kis utazás Franciaországban, a szülők kívánságára, tágította az ifjú látókörét. Azután meg kellett ismerkednie azokkal a tudományokkal is, amelyekre okvetlenül szükségük volt a világban forogólódó előkelő férfiaknak.

Télviz idején kelt át az Alpeseiken s 1587. év elején érkezett Páduába. Rögtön munkához fogott s nyolc órát szánt tanulmányaira: négyet a jog, négyet a theologia tanulmányozására; a nap hátralevő részét lelkigyakorlatok foglalták le, melyben hogy sikeresen előrehaladjon, a híres *Possevino* atyát, az európai hírű Jézus-társasági rendtagot választotta lelki vezérül. A nagyszerű pap, akinek éles elméjére magyar hazánkban is oly nagy szükség volt politikai téren, s aki a mi nagy érsekünket, Forgách Ferencet is éles figyelemmel kísérte ifjúságában, kiváló érzékkel tudta meglátni az ifjúbán a jövő nagy embert s azért naponkint háromszor foglalkozott vele.

Szent Bernát szokta volt mondani magának ifjú korában, hogy előmenetelre sarkalja magát: „Ad quid venisti?” (Mi végre jöttél ide?); ő is ily módon buzdította magát, ha talán lankadott ereje: *Mi célból jöttél tulajdonképen a világra?* Az ember napjai rövidek s mint az árnyék suhannak tovább. Tegyük jót, amig időnk van, eljön az éj, mikor senki sem munkálkodhatik.“

Életszabályzatot írt magának, melyben méltán csodáljuk érettségét, bölcsességét és öntudatos jámborságát. Hogy ennek az ifjú léleknek a mélységét megismerjük, adjuk át a szót az ifjúnak, fejtse ki előttünk szép és tartalmas életszabályait:

„Mint hogy elismerem, hogy gyakran igen nagy veszélyben forgok, az Úr segítségét fogom kérni, így szólván: „Uram, ha nem viselsz gondot lelkemre, minden egyéb gondosság hasztalan.“ S mivel továbbá elismerem, hogy a világban való forgolódás folytán egy és más hibába eshetek, így fohászokodom: „Légy Uram védelmezőm, menedékem, ments meg engem!“ Kérni fogom Istent, hogy szent kegyelméből őrizzen meg e napon minden bűntől: „Mutasd meg, Uram, az ösvényt, amelyen járnom kell: hozzád emeltem szívemet, én Istenem, védelmezz meg ellenségeimtől, add, hogy tetszésed szerint járjak, te vagy az én Istenem, a te jószágos szellemed vezessen az egyenes ösvényen.“

„Komolyan akarok azokra a körülményekre gondolni, amelyekben forgólódhatom ezen napon, a tenni-valókra, amelyek rám várnak, a helyekre, amelyeken megfordulok. Az Úr kegyelmével szívemben megyek mindenüvé; józan és okos leszek a bűnrevezető alkalmakkal szemben, amelyek hatalmukba keríthetnek és legyőzhetnek.“

„Reggel, amint felébredek, az Istennek, az én uramnak hálákat adok e szavakkal: „Reggeltől kezdve te légy gondolataim tárgya, mert te voltál oltalmazóm.“ Aztán egy szent titokra gondolok, akár a pásztorokra, kik hajnalhasadtakor siettek imádni az újszülött égi gyermeket, akár a szent asszonyok szorgosságára, akik korán felkeltek, hajtva az áhitattól,

hogy az Úr sirjához siessenek. Azután arról elmélkedem, hogy édes Üdvözítőnk a világ világossága, világosság a pogányok megvilágosítására; a fény, mely elűzte a bűn sötétségét: a fény, mely mindazokat megvilágítja, akik a halál árnyékában ülnek, amely fény lábainkat a béke ösvényére igazítja.“

„Minden nap jelen leszek a szent misén s hogy ott illendően viselkedjem minden erőmet összeszedem, hogy lerójam tartozásomat.“

„Naponkint elmélkedem. Mint ahogy szükséges a testnek az alvás, pihentetni a fáradt tagokat, ép-úgy a léleknek is kell néha nyugodni, hogy erőt nyerjen. Erre a lelki nyugalomra bizonyos időt rendelkelek, hogy lelkem, mint a „szeretett tanítvány“, a szeretetreméltó és szeretőszívű Üdvözítő keblén nyugodjék.“

„Senkit sem vetek meg, nem akarom azt a látszatot keltetni, mintha valakit kerülnék, mert ez büszkeségre vallhatna. Azt is figyelembe veszem, hogy ne legyek szabados a társaságban, még legjobb barátaim jelenlétében sem, mert ezt könnyelműségnek vagy zabolátlanságnak tarthatnák. Nem akarok semmit sem tenni, ami helytelen; különösen kerülni fogom a másokra sérelmes beszédek, nem akarok másokat bírálgatni vagy nevetségessé tenni; balgaság volna ugyanis azt hinni, hogy gyűlölség nélkül csúfolódhatunk mások felett, akikről nincs jogunk kívánni, hogy tőlünk elviseljék.“

„Mindenkire érdeme szerint fogok becsülni.“

„Szerény leszek: amennyiben keveset, de jól beszélek. Jobb, ha a hallgatóság kedvvel várja azt, amit mondok, mintha beszédemtől csömört kap.“

„Mindenkivel barátságos, bizalmas kevéssel leszek.“

„A társalgást a társadalmi állás és a jellem szerint változtatom. Magasrangúakkal szemben választékos és gondos beszédmódra törekszem ; ezt követeli a tisztelet, amellyel tartozunk nekik. Egyenrangúak körében kerülni fogom a keresett beszédet, fesztelen és keresetlen modorú leszek, megőrizve szóban és tettben a tisztességet. Alacsonyabbrangúakkal szemben megengedem magamnak, ami általánosan elfogadott.“

„Ha előfordul, hogy kevély, nyíltszívű avagy zárkózott természetűekkel kell érintkeznem, akkor így járok el. A kevélyeket és szemteleneket kerülni fogom. A nyíltszívűekkel, ha különben istenfélők, nyíltan beszélek. A zárkózottaknak, mintahogy mondani szokás, csak az ablakon keresztül mutatom magamat.“

„Ha szükséges, hogy magasabbrangúakkal legyek összeköttetésben, nagyon vigyázni fogok, úgy mint tűz közelében áll az ember : nem szabad nagyon közel férközni. Jelenlétükben nagyon szerényen, de illendő szabadsággal viselkedem. A nagyok azt akarják, hogy szeressék és becsüljék őket : a szerénység tiszteletre, a megfelelő fesztelenség szeretetre mutat.“

Néhány gondolatot közöltünk csak az ifjú joghallgató életszabályaiból, amelyeknek mélyreható gondolatai korát felülmuló érettségről, nagy önismeretről, emberismeretről, okosságról s tartalmas, nemes önérzetről tanuskodnak. Ez az ifjú már lélekben egész ember volt s ifjú elméjét az öregek tapasztalata tette már éretté.

Ezt a kis életszabályt latinul írta egy kis imakönyv első és utolsó lapjaira. Megmutatta lelkiaty-

jának, nevelőjének s ezek jóváhagyása után megengedte, hogy társai közül némelyek leirhassák.

Páduai tartózkodása nem telt el megpróbáltatások és kelemetlenségek nélkül: tapasztalnia kellett a gonoszok gyűlöletét s a bűn cselvetéseit az erény nyel szemben; de Ferencünk mindkettőnek férfiasan megfelelt.

Néhány ifjúnak nem tetszett a szent ifjú komoly és istenes élete. Miután saját léhaságuk körébe sehogysem vonhatták bele, elhatározták, hogy alaposan ráijesztenek s jó tréfát csinálnak, ha egy kissé elpáholják a komoly ifjút. Meglesték tehát hárman s amint egy helyen elhaladt mellettük, megtámadták. A jó vívó s a lovagias testgyakorlatokban nevelt bátor ifjú azonban nem ijedt meg támadóitól: kirántotta kardját s ügyes kardforgatással úgy sarokba szorította őket, hogy jónak látták bocsánatot kérni tőle.

Amilyen határozottan védte ki a testi épsége ellen irányzott támadásokat, époly keményen állta a kisértések támadásait, amelyek lelki épsége ellen irányultak. Az elmélkedések és imádság kardjával s a tisztaság szeretetének páncéljával felvértezve, könnyű szerrel verte vissza a gonoszok támadásait.

Egy alkalommal három ifjú barátságosan meghívta, hogy látogassanak meg egy hirneves jogtanárt, aki éppen Páduába érkezett. A becsületes ifjú természetesen semmit sem gyanított s elment velök a megjelölt házba, ahol az illető tanár lakik. A társaságot egy szépen öltözött, igen szemérmetesnek és tisztességesnek látszó hölgy fogadta, aki elnézést kért addig, amíg „atyjához“, a neves professzorhoz vezetheti őket. Ferenc egyszerre azt vette észre.



Kirántotta kardját . . .

hogy a három ifjú különféle ürügyek alatt eltűnt s ő magára hagyták a nővel. Erre a nő, aki közönséges személy volt, levetette álarcát s illetlen beszédekkel és bűnös ajánlatokkal hozakodott elő a szent ifjú előtt; ez nem tudta visszatartani felháborodását s lelket utálatának kifejezésére arcába köpött a gyalázatosnak s gyorsan elhagyta a helyet. A cinkosok a közelben várták az eredményt. A távozás után a gonosz nő „tolvajt” kiáltott s maguknak a gaz összeesküvőknek kellett az összeszaladt nép haragjától a becsületes ifjút megvédeni. Ferenc komolyan tudtukra adta, hogy gonosz tervüket megértette s előtárta cselekvésük egész undokságát. Az eset híre elterjedt a városban s nagyban növelte az amúgy is kiváló tiszteletet szentünk iránt.

Testi szépsége, lovagias fellépése bűnös szerelemre gyullasztott iránta egy Páduában lévő olasz hercegnőt. Csak egyszer látta meg egy templomban az ifjút s tüstént beleszeretett érzékiségének egész erejével; latba vetette előkelő állását, vagyonát, hogy a szép ifjút magának megszerezze. Felhasználta erre a célra Ferencnek egyik barátját, aki eddig jámbornak és tisztességesnek mutatta magát. Ez az álbarát elvállalta a közvetítő szerepét és megkísérelte előadni bűnös tervét.

Az erényben állhatatos ifjú azonban szigorúan rákiáltott az ajánlattevő álbarátra: „Elhordd magad innen, te istentelen ember s a gonoszság ügynöke. Mit tettem neked, vagy mit tett neked Isten, hogy ellenségeinek sorába állottál s nekik segítesz egy lélek rombadőlésén, melyet saját vére árán váltott meg. Bár a legnagyobb nyomorban volnék is, mégsem helyezném előbbre földi javaimat lelkem üdve elé.

Mondj a hercegnőnek, amit akarsz; én a magam részéről kijelentem, nem kívánom barátságát, mint ahogy veled is megszüntetek minden közösséget. Kérjed Istent, bocsássa meg bűnödöt. Menj innen és többé ne vétkezzél!”

Ezután újabb megpróbáltatás, súlyos testi szenvedés várt rá. — Egészségi állapota a sok tanulás, munka és önmegtágadás folytán leromlott s a fertőzésnek nem tudott ellenállani; veszedelmes betegség, a vérhas tört ki rajta, nagy lázzal párosulva. A leghiresebb orvosok siettek betegágyához, de a betegség tovább dúlt testében s úgy látszott, hogy nincs menekülés előle. Lelki nagysága és ereje itt is megnyilatkozott. „Mindenre kész vagyok, amit az Isten tenni szándékozik velem, akár halált, akár életet akar adni. Egyetlen örömem: vele élni és halni.” — mondotta megadóan. A körülállók meghatva nézték a nemes lélek haláltusáját, de nem segíthettek rajta. Arra a kérdésre, hol akar temetkezni, ezt a csodálatos feleletet adta; „Kedves udvarmesterem, teljesen a jószágára bízom magamat, meg lévén győződve, hogy halálom után époly figyelmes lesz velem szemben, mint az életben tapasztaltam. De volna mégis egy kérésem: adja a holttestemet az orvosoknak és sebészeknek boncolásra, hogy halálom után a közjónak valamicskét használjak, mert életemmel még semmi hasznot nem hajtottam. Ez esetben legalább a civakodást és gyilkosságot el lehet kerülni, amely gyakran előfordul, mikor boncolás céljából holttesteket ásnak ki, véres harcba szállva a holtak hozzátartozóival; amely eseteknek magam is tanuja voltam.

Mindnyájan csodálkoztak ekkora alázatosságán. A beteg a vigasztaló szentségeket kérte, mert csak

a lelke üdve lebegett szeme előtt. Egész Pádua szorongva figyelte a betegség lefolyását; két orvos állandóan ágya mellett őrködött; s a beteg, a halálra vált, nem óhajtott mást, mint feloszlani és egyesülni az ő Üdvözítőjével.

Nemsokára mély álomba merült a haldokló s ez az álom nem halálra, hanem életre fordult: a krízis elmúlt, a drága élet megmenekült az enyészettől.

A halálveszély elmúltával a beteg megigérte Istennek, hogy egyházi pályára lép, mert szilárd meggyőződésévé vált: azért hagyta meg az Úr életét, hogy most már annak szolgálata is egészen az övé legyen.

Valóságos csodának tetszett a gyógyulás. Ezután a szorgalmas ifjú tovább folytatta tanulmányait (12 quartalakú kötetben maradtak fel jegyzetei), amelyeknek koronájául 48 doktor részvétele mellett 1591. szept. 5-én elnyerte az egyházi és világi jogból a doktori kalapot. Maga Pancirolli tartotta az ünnepi beszédet s élete legszebb napjának tartotta a napot. Méltán is, mert egy szentnek szólott s egy szentnek volt méltó tanítójává lenni.

III. Utazás Rómába és Loretóba.

(1591—1592.)

Tanulmányainak befejezése után, mielőtt hazament volna, szívének régi vágyát és fogadalmát követve, nagyobb utazást tett Itáliában. Atyja késszeggel egyezett bele a nagy útba, annál is inkább, mert kedvére volt, ha fia a mult ragyogó emlékeinek megtekintéséből tapasztalatokat szerezhet. De Ferenc már

a Boldogságos Szűz iránt való szeretetből is vágyódott látni azt a helyet, amelyhez a világ minden részéből sereglettek a Szűzanya buzgó tisztelői: Loretót. Egy előbb tett fogadalma is ösztönözte az útra, mert eddig betegsége és tanulmányai akadályozták a fogadalom teljesítésében.

Nevelője ezidőtájt e kérdést intézte hozzá. „Nem felejtette-e el, hogy köszönetet mondjon annak az „Úrnőnek“, akinek legtöbb köszönettel tartozik?”

Anélkül, hogy tovább gondolkodott volna, így felelt: „Rögtön megyek a templomba.“ El is ment, ott kereste azt a legszentebbet, akinek legtöbbször tartozott; letérdelt a Boldogságos Szűz oltára előtt s forró imában öntötte ki háláját.

1591. október 2-án indult útra. Először is Rómát a városok városát, elmúlt csudák és hatalmas múlt városát látogatta meg, ahol minden kődarab nagy népről, világot rengető eseményekről beszél, ahol a köveken a mártírok vére piroslik s a Szt. Péter templom „orbi et urbi“ hirdeti a katolikus tanok föntségét, ahol a világ felett ragyogó trónusán ül Krisztus földi helytartója.

Mély áhitattal járt a keresztény hőskor emlékei között, jámbor lelke inkább ezeken, mint a pogány korszak romjaiban is megkapó maradványain merengett.

Már most érezte a védő mennyei kéz oltalmát. Egy este fáradtan tért haza szállására, de a helyet másoknak, előkelő vendégeknek adták; kénytelen volt másut keresni szállást. Szerencséjére, mert éjjel a nagy esőzéstől megáradt a Tiberis s az egész szállást a bennlévőkkel együtt elsöpörte.

Néhány nappal később *Loretóba* utazott. A szent hely áhitatra ragadta lelkét úgy, hogy valósá-

gos tűzhelyévé lett a Szűzanya iránt való szeretetnek, fogadást tett, hogy egész életét az Úr Jézusnak s legszentebb Anyjának fogja szentelni; egyuttal megújította a szüzességi fogadalmát is.

A kegyeletes zarándoklás után Anconában hajóra akart szállni, hogy a híres tengeren épült városba, Velencébe utazzék. A hajón maga és kísérete számára megrendelte a helyet s ki is fizette a viteldíjat. A hajót már előbb előkelő nápolyi hölgy bérelte ki; midőn ez meglátta az idegent, hevesen követelte, hogy azonnal távolítsák el; hasztalan volt az ifjúnak minden udvariassága és szerény kérése, feléje fordulva kipurancsolta őt a hajóról társaival egyetemben.

S az isteni gondviselés másodszor is megmutatta, mennyire óvja a szerény ifjút minden bajtól, mert neki még nagy hivatást szánt az életben. Vigan indult a hajó kedvező szél duzzasztotta a vitorlákat; midőn a látóhatár peremén eltűnni készült, egyszerre csak hatalmas vihar kapta derékon s ott nyomban elnyelték a hullámok a gyenge alkotmányt. Képzeltük mily hálaadással borult le a halál tor-kából menekült Ferenc a védő isteni kéz előtt s mily forró hálaimát mondott, hogy immár másodizben menekült meg a biztos haláltól.

Végre 1592-ben haza érkezett. Szülei sokáig nem látták, csak a hírét hallották okosságának, szorgalmának, előmenetelének s páratlan kedvességének: most ime ott állott előttük a pompás huszonöt éves ifjú, élete virágában, jól megtermett, lovagi külsővel, viruló orcával, biztos és előkelő fellépésével. de szellemi tulajdonságai sem voltak alábbvalóak: tudós a jogban és hittudományokban; elragadó ked-

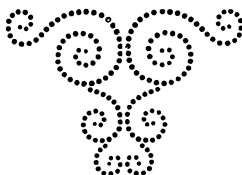
vességgel, hódító szellemi fölényvel megáldva, minden, még a legelőkelőbb társaságnak is dísze lehetett. A hírt, a hallomást felülmulta a valóság.

Milyen pályára adják ezt a nemes ifjút, hol ragyogjanak tehetségei, melyik az a kör, amelyben leginkább hozhat dicsőséget a nemes családra? Ezek a gondolatok nem sokáig foglalkoztatták az atyát; egy volt a gondolata: lépjen fia a közéleti pályára, ahonnan mindig magasabb ívben szállva felfelé, fényes tehetsége bizonyára a legkiválóbbak közé fogja sorolni.

Atyja akaratához híven a chambery-i szenátusnál vállalt megfelelő hivatalt. Midőn e hivatalt elnyerte s az atyjára nézve örvendetes hírrel hazafelé lovagolt, különös esemény térítette el figyelmét az egész sikeres chambery-i utazástól, az ügyvédségtől és a szenátustól, minden világi ügyeivel egyetemben.

A rossz úton megbotlott a lova; a lovag kardkötője megoldódott, a kard és hüvely leesett a földre, még pedig úgy, hogy a tokból kiröppent kard és hüvely kereszt alakot mutatott a földön. Nem sok ügyet vetett a dologra az ifjú, de mikor a jobb úton is megbotlott a lova s másodszor és harmadszor ismétlődött a jel, gondolkodóba esett a jelenség láttára s arra a gondolatra jutott, hogy nem közönséges véletlenről van itt szó, hanem intő jel ez számára, krisztusi utmutatás azon az úton, amelyen a világi hivatal után járt. Legyen fegyvere a kereszt, változzék át a lovagi jel Krisztusért vitézkedő fegyverré: keresztté! Legyen számára a győztes kard helyett a jel a kereszt, amelyben igazi, örök diadalokat arathat.

Mint a krisztusi fényesség a damaszkuszi úton,
mint Konstantin fénylő keresztje, úgy jelent meg
neki is csodálatos módon az égi útmutatás az örök
hajlékok s a mennyei Jeruzsálem felé.



HARMADIK FEJEZET.

A papi pályán.

(1593.)

Ferencünketnem hagyta nyugton a gondolat, mely lelkét régóta lenyűgözve tartotta : Krisztus örökségébe lépni s kincseül választani a legfölségesebbet és legszentebbet. A küzdelemnek a magasztos cél érdekében csakhamar meg kellett indulnia. Mint a gyermek édesanyjához, mint az imádság sóhajtása az ég felé vagy a virág a nap fénylő korongja irányában, úgy fordult lelkének minden vágya az oltár, a krisztusi szolgálat felé; a tövises, de ragyogó kegyelmi sugarakkal ékes krisztusi út minden vágyát lenyűgözve tartotta. Az a gondolat, hogy egykor Krisztus testét és vérét mutathassa be szeplőtelen áldozatul és segítségére legyen a menny felé törekvőknek, minden világi pálya iránt lelohasztotta kedvét. Csak ennek az egy eszmének élt, csak erre gondolt.

A legnagyobb akadály e tekintetben atyjának felfogása volt. Mint szent Alajosnak, neki is harcot, ha nem is kemény küzdelmet kellett megvívni az atyai sziv téves szeretetével szemben. De Boisy úr szerette volna, ha fia nagy tudását és kiváló egyéniségét a hercegi udvarban juttatja megfelelő

érvényesüléshez. Az atya elérkezettnek látta az időt, hogy fia a *chambery*-i szenátusnál magasabb állást vállaljon. Ekkor a fiú már látta, hogy kenyértörésre kerül a dolog; elárulta szive titkát az atya előtt, melyről csak anyja és Lajos nagybátyja tudtak.

Mint a hirtelen villámcsapás, úgy érte a búrót a kijelentés; fájdalmas panaszokban tört ki az atyai szeretet; szemrehányást tett, hogy most a sir szélén akarja elhagyni, mikor leginkább kellene oldala mellett állania; azután sokkal többre viheti a világban, jobban érvényre jutnak tehetségei; mire valók eddig folytatott tanulmányai, miért vesztegette idejét a jog tanulására, ha pap akar lenni? Gondolja csak jól meg a dolgot, mielőtt ebben a fontos dologban határozná, ne mondja ki hirtelen elhatározását.

A fiú az erős lelkek, a szentek lelkének erejével szállt szembe a tévútra került atyai szeretettel, mely különben még tévedésében is tiszteletreméltó. Kifejtette atyjának, hogy már ifjú korában Párisban letette a szüzességi fogadalmat, Páduában megújította, Loretóban meggyökeresedett lelkében az elhatározás, s az Úr legutóbb is csodás jellel adta tudtára mit kíván tőle, itt elmondotta, mi történt kardjával *Chambery*ből jövet, a *sonaz-i* erdőben.

Fájdalmas töprengés után végre megadta az atya az engedélyt; győzött a jobb belátás: az atyát legyőzte a hívő. Áldását adta fia elhatározásához, aki most már boldog volt, mert ráléphetett az útra, melyen az örök Pap várta őt. 1593, június 8-án a kisebb rendeket, június 12-én az alszerpapságot, szeptember 18-án a szerpapságot vette fel. Még az egyházi rendek felvétele előtt érte a kitüntetés, mely

szerint székesegyházi prépostnak választották meg s május 26-án be is iktatták új hivatalába.

Egyházi hivatalában, a régi diákonusok tisztje szerint, megkezdte az irgalmasság művének gyakorlását. Amily ifjú és erős volt testben s amily buzgósággal égett lelke Isten országáért, olyan hatalmas rohamot indított a tévedések és bűnök sáncai ellen. A vidéken szélében-hosszában uralkodtak a téves tanok; Krisztus keresztje ledöntve és meggyalázva; őrült szenvedéllyel ostromolták a kálvinizmus előcsatárjai a megmaradt hívek csapatát; ott volt a közelben a fellegvár, Genf, amely kérlelhetetlen harcokat küldött ki a kereszt ellen.

Ezekkel szemben az ifjú levita lelkében nagy terv fogamzik meg: még hatalmasabb sziklavárat akart emelni a kereszt fundamentumán a hívek törhetetlen nyájából. Megalapította a „*Kereszt bűnbánóinak*“ társulatát. Valamint Krisztus keresztje alatt zsibongó gyalázkodó tömeggel szemben ott állott a szentek kisdied csapata, úgy akarta ő is a kereszt ellenségeivel szemben összegyűjteni a hívőket; amíg azok szitkozódznak, ezek imádkozzanak; amíg azok tépik Krisztus testét, az egyházat, osztják, szaggatják Krisztus köntösét, a papságot: ezek áhítatos bűnbánattal egyesítsék az elhaló Krisztussal imájukat imádkozzanak a Mester példájára szidalmazóikért.

Ilyen áldásos működés közepette virradt fel a boldog nap 1593, december 18-án, amikor beléphetett az örök, isteni hajlékokba: ekkor vette fel a papi rendet. A felszentelő püspök könnyeket ontott a meghatottságtól, meghatotta őt az előtte térdelő diákonus mennyei boldogságot sugárzó tekintete. Az

új pap öröme még nagyobb volt, mikor december 21-én bemutathatta első szent miséjét.

E naptól kezdve teljesen a bensőséges lelkiéletre fordította figyelmét; lelkét egészen betöltötte a tökéletesség után való vágy; papnak érezte magát, s ez az érzés átdolgozta, áthatotta lényét; mintegy más emberré lett, az örök papi méltóság királyi öntudata ragyogott le arcáról, s minden tettében megnyilatkozott a vágy, mindenben és mindenkor a Krisztustól megmutatott papi ideál szerint cselekedni.

Mint székesegyházi prépost ezt a mondást választotta jeligéül: *„Minden hiúság, ami nincs az örökkévalóságért!”* Az örökkévalókra terelni a hívők figyelmét, a „széles útról” a „szoros útra” vinni a példa, a szó, a leki gondozás eszközeivel: ez volt legfőbb célja. E célra minden alkalmat megragadott, mégis leginkább a szószéket és gyóntatószéket. Beszédeiben erővel teljes és egyszersmind megindító, valami egészen új volt; nem követte korának divatját, mely fellengző gondolatokból állította össze a prédikációt s a nép előtt érthetetlen latin és görög idézetekkel töltötte meg. Meghagyta Vergiliust és Plátót az iskolának s nem kinozta és untatta vele a lelki táplálékot óhajtó egyszerű hívőket; egyszerűen „Krisztust prédikálta a megfeszítettet.” És ez elég, s ha olyan lélek szűrőjén jön át a beszéd, mint az ifjú pap lelke, akkor elbájoló és megkapó is. Lényének varázsa még századok múlva is megkap bennünket: egy mondat, egy fejezet elég, hogy a lelkünkhöz férközzék, s most is lássuk és érezzük az elragadó embert; hát még milyen hatása lehetett a hallgatóságára.

Beszédeit erő, jóság és őszinteség jellemzi; meg-

erősítette a kételkedőket, elriasztotta az eretnekségtől a gyengéket és ingadozókat, megfélemlítette a tévtanítókat s lelki édességgel töltötte el a jámborokat. Beszédeinek híre Genfig elhat, híressé teszik a környéken. Püspöke örömmel állapítja meg, minő nagy-szerű segítőtársat kapott az ifjú papban: „Isten megtagadta nekem — úgymond — a beszéd adományát, de fiat adott nekem, aki szavával helyettesít.”

A nagy buzgóság nem éppen tetszett az atyának: félt, hogy fia közönségesse válhatik, ha gyakran szerepel: „Mindig csak azt hallja az ember, ha kérdi, ki prédikál: „Hát a prépost.” Erre csak ezt feleli a fia: *„Nem lehet eléggé ismétlni azt, amit eléggé gyakran soha sem hallanak.”*

Még jobban kiáradt lelkének szeretete a gyóntatószékben. Kora reggeltől estig jöttek lelki vigaszt keresni a prépost gyóntatószékénél a társadalom minden osztályából. Megnyílt az apostoli lélek kincstára, s a vigasztalás egész különös szavaival tudta elosztatni a lelki fájdalmakat, megerősíteni a kételkedőket; a megindultság gyakran könnyekben tört ki a bűnbánók szeméből, amikor is a prépost kendőt nyújtott a bűnbánónak, hogy letörölje arcát. Ha valaki tétovázott s a gyóntatószéket kereste, felkelt, eléje ment s a bűnbánat székéhez vezette.

A jótékony-ságot rejtve gyakorolta; papirosba csavart pénzt hordott magánál, hogy ahol szükségét látta, észrevétlenül a szűkölködő kezébe csúsztassa. A napi rendje ez volt: a reggeli órákban naponkint bemutatta a szentmisét anyagi áhitattal; utána gyóntatott, gyermekeknek hitoktatást tartott, majd felkereste a betegeket. Egész napja lelkipásztori műkö-

désben telt el. Ha valahol ajándékot kapott, mint gyümölcsöt, vagy pénzt, elfogadta; a pénz a szegényeknek adta, a gyümölcsöt pedig az étkezés alkalmával megette, mint munkájának jutalmát, melyre méltó a munkás. Kedvesen idézte ilyenkor az Irás szavait: „Mivel kezeid munkáját eszed, boldog vagy és jól lesz dolgod.“ (Zsolt. 127., 2.)

Kétségtelen, hogy a lelkipásztori buzgóság egész új típusát mutatta be ez a 27 éves ifjú, megáldva a lélek és test dús adományaival: szelid és okos, nemes és művelt, szép és daliás, külső megjelenése telve kellemmel, hangja erős és kellemes a fülnek; egész lénye eltérő az átlagtól, eredeti, szóval egyéniség, s az öntudatos tevékenység nagy vágya lobog benne

Még egyszer meg akarta fogni az ifjú papot az atyai szeretet a világi méltóság számára; mintha csak sajnált volna az atya ennyi kiválóságot mind a lelkipásztori munka külsőleg szürke elfoglaltságának hagyni: kísérletet tett, hogy fia a papság mellett szenátori tisztséget is vállaljon. Erre ezt a kategorikus választ kapta: „*Nem akarom megosztani magamat Isten és a világ között.*“

Akik megismerték, ösztönszerűleg vonzódtak hozzá; varázsos hatalmát a lelkekre, nem kerülték el hozzátartozói sem: atyja szívesen hallgatta beszédeit, nála gyónt; őt követte az édesanya s a családhoz tartozók és a házbeli cselédek.

Lelki atyja lett szüleinek, akiktől a földi életét vette . . .



NEGYEDIK FEJEZET.

I. Chablais apostola.

(1594—1598.)

A reformáció terjedésével új, nehéz feladat várta az ifjú apostolt. A szomszédos Svájcban a katolikus egyház nehéz napokat élt át Zwingli és Kálvin tanainak elterjedésével. A politikai helyzet, a savojai ház és a francia király közt dúló háború nagyon kedvezett a szakadásnak. I. Ferenc francia király és III. Károly, Savoja hercege, a Jó melléknévvel, öszszemérték fegyvereiket, amely harcban a svájci kálvinisták a francia fegyvereket segítették ; 1536. január 22-én a berniek megindultak a savojai határok felé s hamarosan elfoglalták a vidék nevezetesebb helyeit ; a genfiak felbátorodva a példán, segédkezet nyújtottak a foglalásokhoz. A vidék katolikusainak üldözése természetesen azonnal megkezdődött. III. Károly fia, Emanuel Filibert, szerencsés ütközettel az elragadott vidékek egy részét visszavette, de a béke szerint a katolikus hitet nem volt szabad hirdetni. Emanuel Filibert kénytelen volt ez állapotot tűrni, míg végre fiának, I. Károly Emanuel hercegnek sikerült az elődjétől elragadott tartományokat teljesen és feltétel nélkül visszahódítani s azon volt

hogy a félrevezetett nyáj visszakerüljön a krisztusi akolba. A kivétel *Granier* Kolozs genfi püspökre várt. Az egybehívott gyűlésen a püspök megindító beszédben vázolta az illető vidékek erkölcsi nyomorát :

„Chablais, több mint hatvan éve az eretnőség igája alatt nyög, de Isten végre megkönyörült ezen a népen, amennyiben az ország fejedelmének szívét nemes elhatározásra indította ; nekem jutott a feladat, hogy amaz ország rész lelki meghódítására hívjalak benneteket ; én magam is kész vagyok élére állani a vállalkozásnak, sem korom, sem megfogyatkozott erőim nem akadályoznak meg elhatározásomban. Jól tudom, hogy elhatározásunk előtt nem csekély nehézségek tornyosulnak, de sz. Pálra hivatkozom : „Nem tartom többre életemet, mint lelkemet.“ Hogy lelkipásztori kötelességemet teljesítem, szívesen meghozom ezt az áldozatot és remélem, hogy titeket hasonló gondolkodás lelkesít.“

„És hová jöttök velem ? Valamely idegen vidékre, amelynek erkölcsait és szokásait nem ismeritek ? Nem, kedves testvérek, hazánk fiaihoz visszük a térítés ígét ! Most tehát azok, akik követni akarnak, nyilatkozzanak.“

A veszélyes misszióra bizony nem igen vállalkoztak, csak az ifjú prépost állott fel s igen okos, bátor és önfeláldozást lehelő beszédet tartott. „Nem szükséges — úgymond — hogy sok pappal menjen az említett tartományokba, elég ha néhányan kezdenek a nagy műhöz, mintegy előfutárok, útkészítők. Ne is menjen el a püspök, mert ez a mű fiatal, erővel teljes férfiakat kíván. Ő maga vállalkozik reá, hogy megkezdi a visszatérítés művét.“ Segítőtársul nagybátyja, Lajos kanonok ajánlkozott.

Az ifjú pap lelkének buzgalma és mély, igazi szentsége martiriumos elhatározásban tört ki. Az elhatározás magán viseli a szentek áldozatos lelkületének szokott megnyilvánulását: életet adni, vért ontani Krisztusért, semmitől meg nem riadni, dolgozni és szenvedni, a világosan látott csillag, a lelkek üdvének ügye felé tűzön-vizen át egyenesen törni — ez a hősiek lelkület csodás kiforrottsággal már szentet mutat be az ifjú papban.

A szülők és ismerősök természetesen megrettenetek, mikor szentünk veszedelmes vállalkozásáról értesültek. Az atya örült vállalkozásnak nevezte az egész térítési műveletet. Az áldozatos lelkület működött az ifjú apostolban akkor is, mikor nagy nyugalommal — mit ér a rokoni és gyermeki kötelék a nagy eszmével szemben! — jelenti ki atyjának:

„Az apostolok vállalkozását is, hogy a világot megtérítsék, bolondságnak tartották, mégis derekasan sikerült; igaz, nagy különbség köztünk és az apostolok közt, de a mi vállalkozásunk mégis csak könnyebb, mert hiszen nem pogányokhoz, csak téveteg keresztényekhez megyünk, s a felsőbbség inkább támogat, mint üldöz! Ha mi ketten vitéz harcosok gyanánt csatákon véreznénk el, ugy-e a Szalézi család legnagyobb dicsősége volna? — Miért akarnak visszatartani, hogy az isteni ígék fegyverével harcoljunk? Oh nem, csak hadd menjünk, amerre Isten hív!

Aztán nagybátyjához fordult e szavakkal: „Menjünk hát! Futásban nyerhetünk győzelmet most, mert hosszabb tartózkodás csak gyengítené elhatározásunkat; sőt mások jöhetnek s elragadhatnák kezünk elől a reánk várakozó koronát.“

Fiának érvelése nem győzte meg az atyát; ha szentet igen, de vértanút nem akart családjában; nem akar második Ábrahám lenni, mert nem méltó angyali közbelépésre. Ennek ellenére 1594. év őszén lóra ült a két hős s megindult a határok felé. Amint az említett vidékre értek, visszaküldték lovaikat s egy szolga kíséretében megindultak az ország belseje felé. *Allingesbe* érkezvén, a hercegi helytartóhoz mentek, aki igen buzgó katolikus lévén, készséggel rendelkezésére bocsátotta magát a két apostoli férfiúnak. Felvezette őket a várhegyre; megmutatta a felállított ágyúkat, fegyvereket, hozzáfűzve a következőket: „Remélem, hogy mindezekre nem lesz szükségünk, ha a kálvinisták rászánják magukat, hogy önöket meghallgassák.“

Szomorú kilátást nyújtott a vidék a rombadőlt templomokkal, a lerontott kolostorokkal, ledöntött keresztekkel — mind a háború és a pusztulás utálatosságának borzalmas maradványai, a testvérharcnak s az úgynevezett reformációnak következménye.

Könnyekben tört ki a fájdalom az ifjú pap lelkéből, s megindultan idézte a próféta szavait Jeruzsálemnek és a templomnak pusztulásáról.

A térítés művének sikere érdekében az okos és buzgó várparancsnok a legnagyobb óvatosságot ajánlotta, tanácsolta, hogy a veszedelemre való tekintettel az éjszakát töltsék a várban.

Elsőnek a tartomány központját, Thionon városát vették munkába. A fanatikus nép, amint e térítők érkezéséről értesült, rögtön heves ellenkezésben tört ki; úgy történt, amint Hermance parancsnok előre is megmondotta, hogy „ezek az emberek a pápát Antikrisztusnak, a püspököket és papokat cinkosai-

nak, a szent misét bálványozásnak, a katolikuskokat a bálványok szolgáinak és a katolikus egyház törvényeit elviselhetetlen tehernek tartják.“ Meg is indult a hadjárat ellenük! Genfből buzdító irat érkezett a lakósokhoz, amelynek olyan nagy hatása volt a népre, hogy a feldühödt tömeg elől ki kellett térniök. Lajos kanonok majdnem elvesztette bátorságát, de ifjú öccse bátorította az isteni segítségben való rendületlen bizalommal: *„Ha most kitartunk, minden jól fog kiütni Isten segítségével!“*

Hermance báró, látván az erőszakot, katonai kíséretet akart adni melléjük, de a prépost, nagyon bölcsen, visszautasította; tudta azt, hogy nem ér semmit az olyan igehirdetés, amely mögött kivont karddal katona áll őrt; itt csak az észnek és léleknek szabad csatázni. Megelégedett szentünk azzal a levéllel, amelyet az ügy érdekében a báró Thonon tanácsának irt:

„Savoja hercege Szalézi Ferenc úr küldetésénél, nem vette tervbe, hogy bármiképen is korlátozza a lelkiismereti szabadságot, vagy az önök kiváltságait megnyirbálja; bizonyítja az is, hogy önök ellen nem akar erőszakot használni, hogy csak két kíséret nélkül való fegyvertelen, békésszándékú papot küldött az Isten igéjét hirdetni. Önök beszélnek folyton a lelkiismereti szabadságról, de a valóságban megtagadják elvüket, mert azokat, akik jószántukból felvinnék hitünket, ebben akadályozzák. Ezért kijelentem, hogy a herceg oltalmába veszi a küldötteket; parancsolom az ő névében, hogy Szalézi Ferenc a katolikus hitet szabadon hirdethesse. Senki nem köteles őt meghallgatni, de senki se akadályozzon mást. Ez órától kezdve uraim, önök a

felelősek, ha a két egyházi személy ellen valami történik.“

De az ilyen erélyes iratok nem törhették meg a nép rosszakaratát. Atyja is hallott a fenyegetésekről, amelytől méltán félthette fia életét, azért Roland szolgáját egy hátaslóval fiához küldötte, hogy azonnal térjen haza. De az atya, úgylátszik, még most sem ismerte eléggé fiának halálig való kitartását; Ferenc csak Lajos bátyját küldte haza megnyugtatól; ő rendületlenül ott maradt, megingathatatlan bizalommal szívében a segítő isteni kéz iránt. Reggel ment térítő útjára, este tért vissza; hideg, hó, jég, idő és emberek vadsága nem akadályozták soha; pedig az ezidőbeli nagy hideg miatt sokat szenvedett a jeges utakon, a hóval borított földeken, meredek kapaszkodókon. Véres nyomot hagyott maga után a havon, a jégen, amint a meredek és csúszós utakon kézzel, lábbal előre iparkodott. Hozzájárult a testi megerőltetéshez, hogy ez év adventjén oly szigorúan bűjtölt, hogy még püspöke is megsokallta, mikor tudomására jutott. S az eredménye mi volt a nagy szenvedéseknek és küzdelmeknek? Úgyszólván semmi; senki sem tért meg Thononban, senki be nem fogadta házába a hidegtől elcsigázott jövevényt. Úgy látszott, hogy ez a tél a lelkekben állandó lesz, s minden reményről le kell mondani. Az ifjú apostol azonban tovább küzdött, tovább szenvedett, „*hadd lássák — úgymond — milyen egy katolikus pap.*“

Nagybátyja rövid ideig tartózkodott csak otthon, nemsokára ő is visszajött folytatni a munkát. Semmi öröm, csupa küzdelem. Egy hideg este Lajos bátyjával együtt eltévedt; bár csikorgó hideg volt, cson-



Szalézi szent Ferenc térítő útjában gyakran így' kelt át
télviz idején a *Drance* folyón,

tig, velőig ható, még sem fogadták be őket a házakba, amint kitudódott, hogy kicsodák. A két vándor és szolgájuk egy még meleg sütőkemencét találtak; ott töltötték el az éjszakát. Egy másik alkalommal Ferenc egymaga volt, mikor ráesteledett az erdőben; körülötte hó s a hóban farkasok lábnyomai. Ferencünk tudva azt, hogy élete veszélyben forog, egy fának az ágai közt töltötte az éjet, s hogy alvás közben le ne essen, odakötözte magát. A szörnyű hideg persze majdnem félholtra fagyasztotta a vándort, s elpusztult volna, hacsak a közeli faluból való jószívű emberek nem segítettek volna rajta szörnyű helyzetében.

Aztán jöttek az elemek után az emberek s ezek még szörnyűbbek indulataikban, gyűlöletükben. Ezen a télen, január 8-án megigérte egy fanatikus ember, hogy rövid idő alatt Genfbe vagy Bernbe viszi a katolikus pap fejét. Háromszor állott lesbe, háromszor mondott csütörtököt a fegyvere. Erre orgyilkosokat fogadott, hogy különböző helyeken lesbe állva, tegyék el láb alól a gyűlölt idegent. A szent elment a gyilkosok előtt, és csodás módon semmit sem vettek észre: Isten láthatatlanná tette előttük szolgáját.

Egy este Roland szolgával és nagybátyjával erdőn át ment hazafelé; körülöttük ordítottak a farkasok, s a medvék bömböltek; Roland szolga és a nagybácsi nagyon féltek, egyedül Ferenc őrizte meg hidegvérét, mely nemcsak emberi bátorságából, hanem főképen az Istenbe vetett bizalmából származott: Dánielre gondolt az oroszlánok barlangjában. Csakhamar egy rombadőlt épülethez jutottak; a hold fényénél felismerte a szent, hogy ez egy az eretnekektől elpusztított egyház. A fekete romok, jelképezve az itt uralkodó lelki romlást, nagyon meghatották;

felsóhajtva, az Úrhoz imádkozott, kiöntve szívének keserőségét: „Óh Isten háza, romjaid között fohászok Istenhez, aki örökön örökké él! Imádom egyszülött Fiad is, aki bátorságot ad, mert annyit szenvedett értem, hogy érte szenvedjek. Áldd meg, Uram szándékunkat, küldjed isteni szellemedet ennek a népnek a szívébe. Add jószágod szerint, hogy ismét felépüljenek Jeruzsálem falai. A pogányok betörték, Uram, örökségedbe, megszentelennitették a te szent templomodat. Készítsd el legalább sziveinket, hogy azok méltó lakásaiddá váljanak!”

Bármennyit törték magukat, a megtérések csak nehezen indultak meg. Min Isten harsonája kiáltott néha végig az uccákon Ferenc: *„Ti emberek fia, meddig lesztek még keményszívűek? Mit használnak szeretni a hiúságot és keresni a házugságot?”* Valamelyest vigasztalta a sikertelenségben a *allinges*-i várórság lelki megújulása. Néhány protestáns katona megtért; de a katolikusok is lelki ujjászületésre szorultak, mert a katonák szokott hibái, mint a párbaj, káromkodás és iszákosság, nagyon elharapóztak közöttük. Magát a jó Hermance parancsnokot kellett először meggyőzni, hogy a becsület visszaszerzésének bűnös és okatlan módja a párbaj. Bizony nehéz dolog volt ez a párbajnak századában, de nem kevésbé kemény munka lehetett a várórság megtérítése is, ha Ferenc nem lett volna előttük annyira vonzó és ellenállhatatlan. Őt hallgatni és meggyőzve jobbá lenni, egy volt. Rövid idő alatt a katonák egészen megváltoztak.

Megható epizódot kell itt elmondanunk. Egy katona bűnbánólag gyónta meg élete bűneit. A kegyes gyónató, megindítva az egyszerű katona bűn-

bánatától, csekély elégtételt szabott neki; de emberére akadt a szent, a keménynyakú katonában: „Micsoda, te atyám, azt akarod, hogy elkárhozzam!” „Hogy hogy?” — kérdi a gyóntató. „Hiszen lehetetlen, hogy Isten megbocsássa a bűneimet ilyen kevés elégtételért; mi az egy miatyánk és üdvözlégy ennyi bűnért? Adj nagyobb penitenciát!” A szent meghatva az együgyű lelkület kedves ellenszegülésétől, megható szavakkal beszélt neki az Üdvözítő elégtételéről és irgalmáról. — Csekély idő múltán a katona búcsúzni jött szentükhöz: karthauzi szerzetesnek ment.

A lélek jóillata lassankint elterjedt a vidéken s behatolt az ellenfelek lelkébe; segítségére voltak ebben az erősség tisztjei is, akik Thononban ismerőseik körében sokat beszéltek a várbeli csoda-papról. A prédikátorok durva és fennhéjázó modorával szemben galambszelid lelkülete, egyszerűsége, keresetlensége, hódítóan előkelő lénye már megkezdte útját a lelkekhez. Hasonlíthatatlan szelidsége, a nagyvilágiakat felérő modora, okos tapintata mindig több és több becsülést nyert, annyira, hogy már akadt néhány hallgatója, s néhányat megnyert a hitnek. Most volt aztán elemében! Naponként három, négy prédikációt tartott; nem törődött azzal, ha esetleg kevesen hallgatták. Egy izben csak heten állták körül a szószéket; maga a szónok is kételkedett: beszéljen-e a kisdéd nyájnak; de végre is eszébe jutott, hogy az Úr maga is prédikált egyetlen egy személynek, a szamariai asszonynak. A szentek tiszteletéről beszélt, mely ellen a kálvinisták oly hevesen tiltakoztak. A hallgatóság közt volt egy újonnan megtért is, akit heves kételyek bántottak e kérdést illetőleg. Most alaposan meggyőzve, a hit ezen igazságában is meg-

erősödött, pedig már azt fontolgatta magában, hogy épen a szentek tisztelete miatt otthagyja az egyházat. Magában Thononban még kevés hallgatója akadt, mert egyesületet alakítottak a protestánsok, amelynek tagjai kötelezték magukat, hogy katolikus tanítást nem hallgatnak. Ferenc nem idegenkedett attól sem, hogy annak, akivel épen találkozott, a körülményekhez képest hirdesse az igazságot.

Ekorbéli fáradozására élénk világot vet egy levele, melyben így ír: „Kár volna, hogy valaki más, aki máshol használhatna, itt vesztegessen el idejét, ahol én vagyok. Csak annyit érne el, hogy a falaknak beszélne, mint én teszem a városban. Nézze csak, már hetedik hónapja, hogy megkezdtem hirdetni Isten igéjét s a beszédemhez csak négy vagy öt kálvinista jön s azok is ritkán.“

A szomorúságot, amelyet a még mindig hideg és tartózkodó tévelygők okoztak neki, kárpótolta az isteni irgalom megnyilatkozása. Úrnapja volt. Thononban Lajos kanonokot hátrahagyta s ő Annecyben töltötte az ünnepet; reggel három órakor már a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt térdelt. A szeretet szentségének édességében egészen elmerülve, olyanmilyre érezte az isteni kegyelem gyönyörűségét, hogy a túlaradó érzések földig sűjtötták. „*Uram, tartsd vissza kegyelmed áradatát!*“ — kiáltott föl. — „*Uram, távozz kissé tőlem, Édességed nagyságát nem bírom elviselni, le kell roskadnom!*“ A mennyei boldogság azután egész napon át lesugárzott szeráfi arcáról.

Ezidőtájt megtudta, hogy két nemes ember, halálos gyűlölettel egymás iránt, bizonyos helyen párbajra álltak ki. A két megtévedt haragos után sza-

ladt; épen akkor ért oda, mikor villogó fegyverrel, dühös haragban rontottak egymásra úgy, hogy egyiküknek okvetlenül ott kellett maradnia a harc színhelyén. A szent önmagáról megfélelmező buzgalommal állott közējük, s hála testi erejének és ügyességének, szétválasztotta őket; majd elébük tárta vétüket, az isteni törvény súlyos megsértését, a párbaj oktalanságát, még pedig oly megkapó módon, hogy békés ölelésben megbocsátottak egymásnak. Az egyikük elhagyta a világot s Thonon mellett egy házba vonult vissza. Ez a ház gyülekező helye lett a megtért nemes nagyszámú ismerőseinek; voltak köztük protestánsok is, akik mindnyájan sok szépet és csodálatosat hallottak a vidék apostoláról. A jó ügynek sokat használtak azok a beszélgetések, amelyek itt folytak. Maga a prépost is alkalmat vett néha, hogy meggyőző módon fejtegesse az eretnesség káros voltát, hamisságát s a roppant felelősséget, melyet a tévhit vezérei vettek magukra, mikor szétszakították az egyházat. Előadása, érvelése mindig nyugodt, szelid, megnyerő, alapos s azért meggyőző volt.

Előadásaiból megismerték a hallgatók az egyház igazi tanítását; csodálkozva látták, hogy az egyház tanítása mennyire más, mint ahogy a prédikátorok előadják; megtudták, hogy a katolikusok csak Istent imádják s a szenteket és Szűz Máriát csak tisztelik. Mindaz, amit az egyház a szentek közbenjárásáról tanít, nem kisebbíti Krisztus urunk elégtételi áldozatának értékét, mert egyedül csak az Isten-ember tudott teljes, végtelen értékű elégtételt adni Istennek, s minden kegyelem, melyet Istentől mások közbenjárására nyerünk, ebből a krisztusi forrásból fakad.

A protestánsok ámulva hallgatták a szívükhöz és elméjükhez szóló tanítást.

Ferenc látta, hogy a felvilágosítás sok jó eredményt hozhat, azért elhatározta, hogy apróbb iratokban segíti elő a világosság felkelését a lelkekben. „Vitatkozásai” ekkor készültek. Először csak kéziratban terjesztette másolás útján. A munka nem volt valami összefüggő egész, de a hatalmas vitatkozó és éles eszű tudós nyoma mindenütt kitetszik belőle. A szentnek alig is volt ideje, mert szabad idővel nem rendelkezett; valósággal egészségét és minden csepp nyugalját rabolta meg, hogy írhasson.

Az irások és beszédek rettegett ellenféllé tették; a prédikátorok közül felhívására egy sem mert vele nyilvános vitába bocsátkozni. Inkább a rágalom és gyalázkodás fegyvereihez folyamodtak, majd mikor ezt kevésnek találták, a gyilkokhoz. Arra a nemesre zúdult haragjuk, akinek házában az összejöveleteket tartották Thononban. Jóakarói intették őt, hogy vigyázzon, mert egy álbarátja megakarja ölni; ez azonban bátran csak annyit felelt: „Ha egyedül jön a támadó, nem félek tőle, ha többedmagával, majd lesz időm intézkedni.” A gyilkolni kész álbarát be is állított a nemes emberhez; egy kis sétára hívta magával, hogy áldozatával végezzen. Az úton a katolikus férfiú nyíltan szemére lobbantotta az illetőnek hitvány szándékát, egyúttal biztosította őt, hogy Krisztus példájára szívesen megbocsát neki. A felebaráti szeretet ilyen hősiecs megnyilatkozására térdre esett a megtévedt ember s bocsánatért könyörgött. Egyúttal annyira meghatotta őt a katolikusoknak nagylelkűsége, hogy elvetve tévelygését,

visszatért az egyházba. Époly buzgó katolikus lett, mint amilyen dühös ellenség volt azelőtt.

Ez a megtérés, de hitvédő iratai is, nagy tekintélyt szereztek a katolikus térítőnek. Genfben dűltak-fűltak a kálvinista vezetők; a nép meg, mintha hirtelen jóvá akarta volna tenni szentünk keserű napjait érdeklődésével, városból-faluból törte magát utána. Mily kedves balzsam volt ez sokat tűrő, de azért mindig bízó szívének. Most láthatta, hogy nem rövidült meg az Úr keze, s a mennyei kegyelemforrások nem iszaposodtak el.

Nagyszerű hatását, lényének varázsát a káromló szájak varázsló jelekből, ördögi összeköttetésből magyarázták. Megfelelt nekik Ferenc; keresztett vetett magára s így szólt: „Lássátok ez az én varázsló jelem. Ezzel a jellel akarom megfékezni a pokol hatalmát; ezzel alázom meg a gonosz szellemeket, űzöm el a vihart s őrzöm meg magam az éjszaka veszélyeitől. Ha élek e jellel, nem félek, bármennyire agyarkodnak ellenem, s ha egy csatarend szabadul is rám, akkor is csak e jelben bizakodom. Ha a prédikátorok olyan csodát akarnak tenni, mint én, jöjjenek hozzám, hogy megtanítsam őket a szent kereszt jelével csodákat művelni.“

A gyűlölet merényletet tervezett: két orgyilkost béreltek, hogy a bátor térítőt eltegyék láb alól. Ferenc épen Thononban éjszakázott a rossz idő miatt; egyszerre gyanus zajt hallott a ház körül; rögtön felismerte a helyzetet s az isteni Üdvözítőt követvén, aki szintén elrejtette magát üldözői elől, mikor még nem jött el az ő órája, ő is rejtékhelyet keresett, amelyre nem tudtak ráakadni a betört ajtón bero-

hanó merénylők. Sokáig nem is keresték, mert azt hitték, hogy egy beteg hívőnél van.

Hermançe báró kemény vizsgálatot rendelt el ez ügyben, de a gyilkosok nyomára nem jöttek már azért sem, mert maga Ferenc ellenezte a nyomozást. Nem is nyugodtak meg a gyilkosok. Hogy a gyilkosság végrehajtása után járó jutalmat megkaphassák, egy erdőben lesbe álltak, mikor épen arra ment leendő áldozatuk. A kálvinisták e napon különösen felbőszültek ellene, mert megrázó erejű beszédet tartott a szentek tiszteletéről. A nagy hatás szította boszújukat, s lehet, hogy a gyilkosokat is feltüzelte a közhangulat.

Hivei féltették ezen a napon a szent életét, azért óvták attól, hogy egymaga induljon hazafelé; többen vállalkoztak, hogy ha már nem maradhat, hát elkísérik. Apostoli bátorságában elutasította a féltő gond sugallta kíséretet, mondván: „Ki az Úrban bíz, elég annak az Úr maga!” — De némelyek óvatosságból mégis követték.

Amint az erdőhöz ért, két, karddal fegyverzett ember támadta meg s a gyalázó szavak özönével piszkolta. „Bizony tévedésben vagytok, barátaim — állott előttük kimondhatatlan méltósággal s szólott hozzájuk lenyűgöző tekintettel — csak nem hiszem, hogy az ellen akartok valamit elkövetni, aki sohasem bántott benneteket, sőt az életét is kész értetek feláldozni.” Ezek a szavak, ez a tekintet megbabonázták őket: térdre hullottak előtte s megbánták gonosz tettüket; ő meg szeretettel átölelte őket. A kísérelők azonban, akik erre már odaértek, nem sokat gondolkoztak, hanem a két támadót lefogták, hogy a törvény kezére juttassák. Végre is, mondták,

csak azért bánták meg tettüket, mert észrevették, hogy úgy sem sikerül; példát kell végre szolgáltatni ezeknek az embereknek, különben vége-hossza nem lesz a merényleteknek.“ Magának a szentnek kellett közbevetnie magát, hogy szabadon bocsássák a megrémült merénylőket. Roland szolgálja jelentést tett *Hermancenak* a merényletről; a báró megindította a nyomozást és a megmenekült merénylők üldözését elrendelte. Talán kézre is kerültek volna, ha a báró a mindent megbocsátó apostol kérelmére el nem áll a boszúállás művétől.

Atyja, mikor megtudta, milyen veszedelemben forgott Ferenc, nagyon elkeseredett fiának nyakassága miatt; azt írta neki, hogy buzgalmát egész szépen felhasználhatná a hívők között is; nagyon jól tenné, ha végre nem kockáztatná életét ilyen helyen, ahol csak az ágyúknak lehet szerepük. Ha jót akar, azonnal térjen vissza, ne makacskodjék. A fiú szeretettel, határozottan felelte: „Aki felteszi magában, hogy küzd a koronáért, nem szabad megrettennie a nehézségektől.“

Az atya a püspököt is felkereste panaszával s nyomatékosan követelte, hogy hívja vissza fiát, mert bár szeretné, ha családjában szentek lennének, mégis inkább legyenek azok hitvallók, mint vértanúk. A püspök mindent megígért, de az apostolt senki sem merte felváltani munkájában; maga Ferenc is megerősítette püspökatyja lelkét, miután levelében feltárta őszintén terveit s határozott szándékát, aminek eredményeképp a püspök igyekezett az atya féltelmét mérsékelni s a fiú buzgalmát intézkedéseivel meg nem zavarni.

Az okatlan merényleteknek különben meg volt a

jó eredményük is : egyre-másra láthatták az ellenfelek, hogy itt önzetlen apostollal állnak szemben, akinek hatalma és fegyvere csak a mindennél hatalmasabb és meggyőzhetetlen igazság lehet ; akivel szemben nem boldogul másként a hamisság, mint az erőszak fegyvereinek élével. Ez mind szónélkül való igehirdetés volt, amely a szavak erejét sokszorosan felülmulata.

Ez az élet, ez a példa megnővesztette a Thonon-béli hívek számát úgyannyira, hogy Ferenc ott lakást is vett egy tisztos özvegy házában. A napot az ige hirdetésével, betegek látogatásával, hasznos beszélgetéssel töltötte el ; nála a társalgás, melynek művésze volt, a legszentebb célt szolgálta s egyenrangú lehetett a prédikálással. Az estét és éjet imádsággal és tanulmányokkal töltötte el ; legkevesebb ideje maradt az alvásra. Vasegészség birkózhatott csak meg ily sikerrel a tennivalók özönével a legkevesebb nyugalom mellett, de benne túláradt a testi-lelki adományok nagyszerűsége.

Irgalmasság és szeretet, ezek az érzelmek mélyen gyökereztek lelkében, s ezek segítségével igen nagy hatást gyakorolt a népre. Éhezett és nélkülözött, de adakozott ; kilincselte a gazdagoknál, hogy enyhítse a nyomort. Példája szerint jártak el a hívek is úgy, hogy Thononban az őskereszténység boldog százada éledt fel.

A kálvinista vezetők, a rágalmaktól és szidalmaktól eltekintve, mélyen hallgattak s kerülték a veszedelmes bajvivóval a szellemi mérkőzést ; mégsem térhettek ki a prépost felhívásának, hogy végre szemtől-szembe, a nyilvánosság előtt vegyék fel vele a küzdelmet. Tizezernyi tömeg gyűlt egybe. Ferenc

bátran és harcrakészen várta a vitatkozást, de nem úgy az ellenfelek, akik közt ott vezérkedett a híres *Viret* prédikátor is. Miután szentünk győzedelmes logikáját és vitatkozó erejét ismerték, vita helyett hiú kifogással álltak elő, hogy a herceg nem enge-



Savoja északi része. Részlet az 1680. évből származó „Tabula generalis Sabaudiae“ térképből.

délyezte a nyilvános vitát. Bezzeg egyszerre nagy tekintély tisztelőkké váltak! Hiába tárta fel előttük a prépost a kifogás hiábavalóságát, hiába mutatta fel Hermance báró engedélyező írását, a vitatkozás nem indult meg. A tömeg természetesen érezte a kifogá-

sok hiábavalóságát s nem is maradt hatás nélkül az a hatalmas beszéd, amelyet a vitára kész apostol tartott a tömegnek erről a tételről: „A Szentírás nem egyedüli forrása hitünknek s el kell fogadnunk a szent hagyományokat is.“

A beszéd után felkereste a prépostot egy prédikátor, hogy közvetlenül tőle hallja meg érveit. A kálvinista pásztor bizonyosságaira oly meggyőző feleleteket kapott, hogy átlátta súlyos tévedéseit és megtért. Ez a megtérés villámcsapás gyanánt érte a vezéreket; mindent elkövettek, hogy bosszút álljanak a szegény emberen; hamis tanukkal súlyos bűntényről vádolták a törvényszék előtt. Igyekeztek meg is lett a sikere: a vádlottat halálra ítélték s rajta az ítéletet végre is hajtották. De épen ellenkezőt érték el vele, mert a thononi mártir vére több katolikus megtérésének lett forrása. Két neves ember: Poncet ügyvéd és De Avully báró követték az isteni kegyelmet s visszatértek az egyházba. Mind a két férfiú igen alapos és mély megfontolások után határozta el magát a nagy lépésre. Különösen De Avully megtérése volt nagy jelentőségű, mert valóságos oszlopa volt a thononi gyülekezetnek: maga Ferenc is elismerte, hogy a báró áttérésével, 1396, október 4-én kapta a kálvinizmus halálos csapását a tartományban. De Avully lépését csak *La Faye* genfi pásztor merte kárhoztatni; az ő nyilatkozatára úgy felelt a báró, hogy meghívta, jöjjön el Thononba s itt a préposttal szemben védje meg igazát. Mikor a felszólítások hiábavalóknak bizonyultak, maga a szent nyult bele a darázfészekbe; egyszerre csak a báróval együtt Genfben termett. Nagy, merész cselekedet volt ez, s ott a nyilvános vitára kényszeredett

kálvinista pásztort annyira leverte, hogy szégyennel távozott, szitkokkal és gyalázásokkal boszulva meg kudarcát. A vita ismét hatalmas csapás volt a kálvinistákra : saját fővárosukban szégyenültek meg. Az eredményes munka híre elhatott a hercegi, de még a pápai udvarba is ; a bárót maga a szentatya üdvözölte áttérése alkalmából.

A siker felbőszítette az ellent, de a szent nem törődött velük ; akik megtorlásra és erélyesebb védekezésre szólították fel, azoknak így felelt : „Bizony, ha a prédikátorok helyén volnátok, ti is úgy kiabálnátok, mikor valaki elveszi éhes szátok elől a kenyeret. Azt akarjátok, hogy a prédikátorok hallgassanak azzal szemben, aki koldusbotra juttatja őket? Imádkozzunk értük és legyen rá gondunk, hogy ne legyen alkalmuk még rosszabbat beszélni rólunk . . . Azt mondom, amit Tiberius császár : „Meg vagyok elégedve, hogyha csak ezeket mondják.“

Arra a felszólításra, hogy karhatalommal védesse meg magát a gyalázatos ráfogások ellen, így válaszolt : „Szent Pál nem azért áll karddal a kezében szent Péter mellett, hogy kardjával védelmezze. Nem azért vagyunk itt, hogy ellenségeink minden szúrását észrevegyük, amelyek semmi más nem tesznek, mint kissé hozzánk érnek. Ha fejünk biztosítva van a vihar ellen, hadd zúgjon a lábunknál. A sziklát hasztalan rázzák a dühöngő habok : csak kis morzsákat szakítanak el belőle. Dicsőségünkre válik, ha az egyház ellenei szidalmaznak. Ártatlanságunk fő próbája, ha a bűnösök gyaláznak. Gyalázzanak bár a kálvinisták, tudják, milyen nagyok a katolikusok. Egy római mondotta, aki ellen valami hitványek gunyiratot adtak ki : „Ha Cato, vagy

Scipio írta volna, fájdalmat okozna, de mivel haszontalanoktól jött, csak játszanak tovább, üzzék vele unalmukat.“

A nagy eredmény nagy hírt és dicsőséget is szerzett számára; a pápai és hercegi udvarba jutott féltékenyen őrzött, szerény lényének illata. De őt nem ejtette meg a hiúság, mert csak Istenben látta az öntöző, a termékenyítő erőt. Imáinak és a szentmiséknek tulajdonította a szép eredményt. Hasztalan a tudomány, a megfeszített munka, ha nincs felülről kegyelem. „Az apostolok mindig egybekapcsolták a prédikálást az imádsággal, s a választott nép sem győzte volna le ellenségét, mikor Josua vezérsege alatt harcolt, ha Mózes, a seregek vezére, imában ég felé nem emelte volna kezét. Csalódik, aki a hitetleneket és bűnösöket más eszközökkel akarja megtéríteni, mint amelyeket Krisztus és az apostolok használtak. Egyedül Isten képes átformálni a sziveket, s ezt nem lehet tőle eléggé kérni.“

A sikeres térítések nagy örömet keltek az illetékes köröknél: Granier püspök, volt nevelője, Deage, Hermance báró, Possevino, a neves jezsuita diplomata, üdvözlésekkel halmozták el. Megérkezett a pápa levele is, amelyben a szentet buzdította a további kitartásra, elismerését kegyes szavakkal fejezte ki s egyszersem utasította a levél átadója, *Spirito* atya által, hogy egy különös megbízást vállaljon magára: nevezetesen kísérelje meg a kalvinizmus akkor való legnagyobb tekintélyének, a 78 éves Béza Tivadarnak megnyerését a katolikus hit számára. A feladat nagysága és kényes volta bizonyosága annak, mily sokra tartotta a pápa szentünk tudományát és egyéni kiválóságait.

Ilyen örvendetes hírek, fiának szép sikere, kellemesek voltak az atyának is s beláthatta, hogy erős akaratú fiának volt igaza, mikor nem hagyta el kislelkedően a nehéz küzdelmek terét.

II. Győzelem a harcok után.

A pápa megbízásával körülbelül egyidőben a herceg is felkérte Szalézi szent Ferencet, menjen el fővárosába, Turinba, hogy a térítés sikeres folytatásáról és megerősítéséről tárgyaljanak. Ferenc alkalmasabbnak tartotta, hogy először a hercegi udvart látogassa meg. Spirito atya ugyan ellenvetette a vad és hideg időt, a járhatatlan utakat, de szokott modorában így felelt: „Mindenesetre kevésbé alkalmas az idő ilyen utazásra, de mégis mily sok katona és kereskedő megy át naponkint a hegyeken sokkal csekélyebb fontosságú ügyekben!”

Kémény tél volt az Alpokban; nagy hótömegek fedték az utakat, és az északi szél mindent csonttá fagyasztott. Ferenc és Roland szolgálja sokat szenvedtek, mikor a Nagy-Szentbernát hegyen át iparkodtak céljuk felé. A veszedelmes utakon sok merész utas fagyott meg, mielőtt a jó Bernát-hegyi barátok menedékházába ért volna. Mikor a két vándor betért a menedékhelyre, inkább megfagyott oszlopoknak, mint embereknek látszottak. Nem is tudták a jó szerzetesek, ki tért be hozzájuk, míg Roland szolgálja, ki nem beszélt a titkot. Akkor aztán kétszeresen örvendeztek az atyák az idegen jöttén, mert tudták, kit tisztelhetnek a félig fagyott vándorban.

Amint lecsendesedett a vihar, tovább folytatták útjukat s szerencsésen meg is érkeztek Turinba.

Ferenc előterjesztette kívánságait hercegnek : kívánta, hogy Thononban Szent Hippolyt (Ipoly) egyházát szereljék föl a katolikusok számára, alapítsanak egy jezsuita kollegiumot s gondoskodjanak a hit-igazságok terjesztéséről sajtó útján. Arra a kijelentésére, hogy anyagi eszközöket is gyakorlatba kell venni a katolikus hit fenntartására, a herceg aggályoskodott, mert a fegyveres erővel való térítésre gondolt, pedig ez könnyen háborúra vezethetne Svájjal és Franciaországgal. A fiatal, alig harminc éves pap, messzetekintő szemmel és diplomatahoz illő éleslátással így felelt : „Anyagi eszközökön hivatalok adását, kitüntetések, jutalmazásokat érttem ; ezzel tartozik a kormány a hozzá hű és engedelmes katolikusoknak. Ilyen intézkedések nem szolgálhatnak ürügyül a svájciaknak, hogy háborút indítsanak a fejedelem ellen, aki nemrég legyőzte őket. Legjobb katonáik francia és spanyol zsoldban vannak ; Genf kereskedelmét félti ; az épen most katolikusává lett francia király (IV. Henrik) nem fogja magát védőül feltolni a kálvinisták mellett a katolikusok ellen.“

Gondolatai, eszméi egyházi és politikai ügyekben, a hercegi udvar figyelmét felkeltették. Elfogadták feltételeit, s ő jól végezve dolgát, hazafelé indult a Kis-Szentbernát hegyen, ahol az út kevésbé volt veszélyes. Hazaérkezvén, ott várta már az új helytartó *Lambert Jeromos*, aki a még ősszel elhalálozott *Hermance* utódja lett. A jó *Hermance* halála súlyos csapás volt szívének ; nagyon is érezte hiányát, különösen érezte ezt az új ember durvasága, modortalan és kemény fellépése alattvalóival szemben.

Használatra készen állott a templom is a szent

karácsonyi ünnepekre; a szentmisét 1596 karácsonján már Szt. Hippolyt egyházában mutatta be. November végén még útban volt Turin felé s már karácsonyra itten mondhatta kedves Thononjában a szentmisét. Gyors volt és mégis eredménnyel dolgozó. A szentmisén 800-an áldoztak; a szívhezszóló prédikáció után három szomszédos község tért vissza ősei vallásához.

Ebben az időben nagy pestisjárvány tört ki Thononban. Most ismét alkalmuk volt megismerni a hívőknek és nemhívőknek az önfeláldozás emberét. Bátran lépett a betegek ágyához, bár a halálveszély folyton fenyegette. A veszély nem rettentette vissza, éjjel-nappal talpon volt, hogy szolgálata álljon a szerencsétleneknek; példájával bátorságot, szavaival türelmet és megnyugvást hozott; erős lelkülettel, az isteni rendelésben való megnyugvással viselte kedves embereinek elvesztését. Ez a hősiesség aztán megnyerte a makacsok és keményszívűek szeretetét.

Alkalmat vett arra is, hogy a pápai megbízást teljesítve, Bézával való találkozását és eszmecserejét megkezdje. Nagy dolog volt ez, amely alkalommal félni lehetett bizonyos akadályoktól, melyek a találkozást könnyen megghiúsíthatták volna. Mégis, az öreg, 78 éves protestáns vezérhez szerencsésen bejutott. Több esetben kereste fel őt; az utolsó látogatás is küszöbön állott, amelytől sokat remélt. De utoljára megakadályozták az ellenfelek a találkozást; Béza mint kálvinista halt meg. Egy alkalommal barátságosan megszorítva Ferenc kezét így szólt: „Kérem az Istent világosítson fel, ha nem járok a helyes uton.” Nagy udvariassággal, igen türelmesen és

őszinte nagyrabecsüléssel hallgatta Mesterünket. De a megtérés oly állásban, mint Béza volt, igen hősies lelkületet kívánt volna.

E helyett Thononban új, tömeges megtérések, köztük tekintélyes férfiaké is, szereztek örömet a jó pásztornak, aki most már egyedüli és igazi plébános-pásztora lett a városnak.

A vidék katholizálása a vége felé, a teljesülés felé közeledett: hatásos térítést végeztek *Gaillard* és *Terni* kerületekben a kapucinus atyák, a domonkosok és egy jezsuita atya. Mikor ennyire haladt a dolog, *Granier* püspök *Thononba* érkezett, hogy az egyházhoz tért nyáj felett szemlét tartson. Szép, negyvenórás ájlatosságot tartottak, amelyen számtalan hívő jelent meg, egymást érték éjjel-nappal a prédikációk, katekézisek, vita-előadások és imádságok. Maga *Károly Emánuel* uralkodó herceg is megjelent csapataival, ki az erre átutazó Medici biboros üdvözlésére sietett.

Most itt volt az alkalom, hogy mindazon pontok beváltására szólítsa fel Ferenc az uralkodót, amelyeket Turinban elébe terjesztett. A protestánsok is elébe járultak s három lelkész működéséhez engedélyt kértek; a herceg beleegyezett, ha *Bernben* is taníthat három katolikus pap. Ilyen feltétel mellett nem kellett a kálvinistáknak az engedély.

A herceg megjelenése megfélemlítette a protestánsokat: hercegi tekintélye, melyet a katolikus ügy mellett emelt fel, sokat visszavitt az elhagyott hithez; akik makacsok maradtak, kivándoroltak, de később visszatérve követték testvéreik példáját. Mikor minden reménytelen kezdet ellenére ily fényesen sikerült a nagy mű, méltán írhatta a vidék apostola a pápá-

nak: „Mikor megkezdtem munkámat, hatvanöt plébánián alig volt száz katolikus, s most alig lehet találni száz reformátust.“

A munka eredményének megkezdésére plébániák emelkedtek, megalakult a *thononi* jezsuita kollégium is; uton-útfélen ismét felemelkedett a megváltás jele, a kereszt, amelyek közül a genfi útra néző, Szalézi szent Ferenc saját kezével helyezte el, ezt a felírást viselte: „Nem a követ és fát imádják itt a keresztények, hanem Jézus Krisztust, aki saját vérével szerzett ékességet a keresztfának.“

A lelkes munkatársakat is meg kell névszerint említenünk, akik Chablais vidékén hirdették az igét. A vidék megtérítése nem egyedül szentünk érdeme volt, bár övé az oroszlánrész, a fő dicsőség. *Gaillard* és *Terni* apostola volt a három kapucinus atya: *P. Spirito de la Baume.*, *P. Cherubim Maurienne* és *P. Tournon Antal*. Ezeknek a működését maga a szent igen nagyra becsülte s VIII. Kelemen pápához ily magasztaló szavakat ír: „E patrum Capucinatorum ordine novi et strenui adveniunt messores, qui alacritate ac selo multorum operas supplebant.“ (A kapucinus atyák rendjéből új és serény munkások jönnek, akik ügyességükkel és buzgalmukkal sok ember helyét pótolták.)

A nagy művet befejezte, s már-már készen állott számára a mennyein kívül a földi elismerés koronája is.



ÖTÖDIK FEJEZET.

I.

Szalézi szent Ferenc, a genfi egyház segédpüspöke.

(1598—1601.)

Chablais apostoláról méltán mondhatta a savojai herceg : „A prépost valóban atya és apostola volt Chablaisnak ; s ha Isten egyházának ilyen nagyszámú, vitéz, odaadó és buzgó harcosokat adna, akkor rövidesen megváltoznék a világ arculata ; de mi nem vagyunk erre méltók.“

Granier püspöknek is elég alkalmá volt megismerni, hogy milyen kincse van a genfi egyházmegyének ; nem csoda tehát, ha utódjául s egyelőre öregsége napjaira segitőtársul kívánta a szent papot. Ott volt unokaöccse, a vikárius, de ő mégis tudta, kire hagyhatja nyáját.

Nagy félelem szállotta meg a fiatal papot, mikor a püspök szándékáról értesült ; alázatosságában esdve kérte püspökét, távolítsa el magától ezt a gondolatot ; nem vonja el ugyan magát a munkától, de beláthatja, hogy nincs meg benne semmi, ami ilyen nagy méltóság viselőjéhez szükséges. A püspök minden követ megmozgatott, hogy a kívánt célt elérje, de a kiszemelt „áldozat“ csak nem akart

engedni. „A nagyság veszedelmének akartok prédául dobni, de nem vagyok annyira alázatos, hogy romlásba ne döntsem magam“, — mondotta csodálatos alázatossággal.

A püspök első alamiznását, Critain-t küldte a habozóhoz; vele volt a herceg levele, mely Ferencet kívánja a püspök segédeül s egyszersmind Medici biboros nyilatkozata, melynek értelmében kész a megerősítést kieszközölni a római szentszéknél. Ámbár Ferenc véleménye az volt, hogyha reá hagynák, a legutolsó helyet választaná a papságban s a prépostságot is csak kényszerítve fogadta el, alázatossága mégis meghajolt nem az érvek, — ő az ellenérvekkel nem maradt adós Critainnek — hanem az engedelmesség parancsa miatt. „Mindazonáltal nem tudja felfogni, — úgymond — hogy képes püspöke olyan hivatalra emelni, amelyre épenséggel méltatlan; de ha akarja, minden meggondolás nélkül kész engedelmeskedni. De bocsássa meg neki Isten, hogy olyan alkalmatlan személyt választott erre a hivatalra s ne rója fel neki bűnül, amit alkalmatlan volta miatt majd elkövet.“

A püspöknek és az ismerősöknek nagy örömet okozott a válasz. Granier meg volt győződve, hogy különb jót nem tett egész életében, mint mikor Ferencet segédeül és utódaul választotta. Csak Genfben nem nagyon örültek a választásnak: tudták, miért. — A szót kimondotta, de a lelke még nem volt nyugodt; szomorúság gyötörte a felelősség miatt, melyet magára vesz. „Elég a felelősség a saját lelkét illetőleg, hát még annyi lélekért!“ A püspök előtt Annecyben is kiöntötte keserűségét: panaszkodott a hatalmas kényszer miatt, mely el-

vállaltatta vele a méltóságot, szelíd szemrehányást tett, hogy ha már a püspök nincs irgalommal gyengeségével szemben, gondoljon a rettenetes számadásra, mellyel Isten előtt tartozik, hogy őt választotta utódjának.

A lelki gyötrelmek megviselték szervezetét: rövidesen súlyos betegségbe esett, mely könnyen végzetessé válhatott volna. Már el is jöttek hozzá bucsúzni paptársai, s ő az utolsó út elején képzelve magát, megható szavakkal tárta fel a világ hiúságáról, a halál boldogító voltáról vallott gondolatait. Mindenki biztosra vette a halált; különösen mikor félórán keresztül halottként feküdt, s nem lehetett eszméletre hozni. Kissé jobban lett; felkereste őt a székesegyházi énekkar s szép énekekkel vígasztalta szomorúságát, levertségét. Lassankint felhagyott a betegség rohama, s rövidesen egészséges lett. Anynyira előrehaladt javulása, hogy 1599 februárjában már római útjára indulhatott. Elég gyors volt a felépülés, ha meggondoljuk, hogy ugyanazon év január 4-ik napján dőlt ágyának.

Római útjára Chisse vikárius, a püspök rokona kísérte. Az út főcélja Ferenc segédpüspöki méltóságának megerősítése volt. A pápa természetesen készséggel adta beleegyezését; csak a szükséges vizsgálatot kellett még a püspök-jelöltnek kiállani. Kiváló tudósok koszorújában foglalt helyet Ferenc: maga a pápa elnökölt s ő is adott fel kérdéseket. A szerény, de határozott, világos, éleselmjű feleletek mindenkinek tetszését megnyerték. Ferencnek nemcsak alaposan kiképzett gondolkodási képessége, de ropant terjedelmű tudása is rendelkezésére állott; művei mutatják, hogy az emlékezet bősége s az ész éles-

sége egyaránt hatalmában volt. Nem is csoda aztán, ha így szólt a pápa a vizsgálat végén: „Senkivel sem voltunk még így megelégedve, akit csak eddig megvizsgáltunk.” Leszállott trónjáról s a nagy tudósok gyülekezetében — köztük Baronius és Bellarmin — megölelte őt e szavakkal: „Menj fiam, igyad vizedet a te csatorna-vermedből (cisternádból) és kutad forrásaiból; folyjanak ki kútforrásaidd és osztogasd vizedet az utcákon.” (Példabeszédek könyve, V, 15—16.)

Március 25-én a szentatya kezéből vette a szentáldozást, azután kedves Loretója felé indult, ahová az ifjúkor emlékei vonzották. 1591. évi látogatása óta mily sok veszélyen ment át, mily meredek és nehéz úton jutott vissza a kedves szentélybe! Hálás szívvel ismerte el itt az égi Anya oltalmát s annyira belemélyedt a hálaadás és túlradó szeretet érzelmibe, hogy minden időt kevésnek tartott erre. Chissé abbé már figyelmeztette az indulás percére, de könnyörgött az imádkozó: „Kedves testvér, kérem jó barátságunkra, engedjen még egy órát; megújítok most minden ígéretet, melyet ifjúságomtól kezdve az Isten anyjának tettem.”

Teljes sikerrel, a Szűzanya áldásával indult hazafelé, mint Nicopolis címzetes püspöke s Graniernek kinevezett segédpüspöke.

Útközben a hercegnél is megállapodott fontos intézkedések megbeszélése ügyében. Innen írja haza édesanyjához, mikor útra készült Chambery felé: „Éppen akkor írok önnek, kedves, drága anyám, mikor készülődöm, hogy Chambery felé lovagoljak. Ezeket a sorokat már nem titkon küldöm. (Arra céloz, mikor Chablaisból csak titkon írt anyjának

haragos atyjára való tekintettel.) Mert Isten kegyelméből már nem élünk abban a szomorú időkben, mikor titkolódnunk kellett, hogy pár vígasztaló szót váltsunk. Legyen áldott érte a jóságos Isten, kedves anyám! A gondolat erre az időre mindig valami édes és szent érzelmet támaszt bennem. Örvendjen mindig, kedves anyám, a mi Urunkban s legyen megbizonyosodva, hogy fia Isten kegyelméből jól érzi magát s törekszik, amint lehetséges leszen, önt felkeresni s ameddig csak lehet, önnél maradni. Mert egészen öné vagyok, azt jól tudja.“

Hazatérése után új nagy eszmék és tervek foglalkoztatták. A megtérített vidék lakossága ugyanis még nem szakadhatott el teljesen Genftől: oda vonzották a szép és forgalmas város üzletei és iskolái. Az üzleti és szellemi összeköttetés azonban veszélyeztette a fáradságos munka eredményét; azért a „mindenkinek mindenévé“ lett apostoli lelkű férfiú nagy gyakorlati érzéke árúkkal és minden szükséges cikkekkel felszerelt házat tervezett, amelyben a vidék lakói mindent megvásárolhattak. A „szent ház“ Thononban a világi dolgokban is jártas szent remekműve volt s célját tökéletesen elérte. Bámulatos az az érzék, amellyel ezt a világi ügyet nyélbe ütötte. Maga adott szabályokat, utasításokat a ház vezetésére. A kézműipar mellett a magasabb tudományokat is el lehetett sajátítani ebben az intézetben. A pápa a jeles intézményt tetszéssel fogadta s 1599 szept. 13-án az intézkedéseket helybenhagyta.

Ezt a nagy buzgóságot és szeretetet Isten imádásának csodás meghallgatásával is megjutalmazta. Egyszer a szomszédos házból hatalmas jajveszékelést hallott; megtudta, hogy egy lebetegedett asszony

kínlódik. Megindult a szíve; a szegény kínlódó asszonyért buzgó imát mondott, egyszersmind egy Loretóból hozott övet küldött át neki az üzenettel: vesse bizalmát a szent Szűzbe. Alig ért az őv a beteghez, fájdalma azonnal öröme fordult.

Nehéz gondjait újakkal tetézték a közbejött események: Saluzzo örgrófság miatt IV. Henrik francia király és a savojai herceg között háború tört ki (1600). A francia csapatok Chablais vidékére is eljutottak, amely esemény reményt nyújtott a protestánsoknak, hogy a háború zavaros eseményei visszahozák a térítés folytán elvesztett területeket.

A genfiek és berniek a franciák megsegítésének ürügye alatt betörték Chablaisba s már kezdték elűzni a katolikus lekipászorokat és rátették kezüket az egyházi javakra. Ferenc az Annecyben táborozó IV. Henrik elé járult s tőle kért orvoslást. IV. Henrik meg is ígérte, hogy vallási ügyekben semmi változást sem engedélyez.

Ferenc nem félt sem békében, sem háborúban megvédeni az egyház ügyeit: bátran behatolt a veszélyeztetett területekre, nehogy a magukra maradt, bátorítás nélkül való híveket eltántorítsák a prédikátorok. A seregek közt hatolt be a drága áron megmentett területekre; szívéhez tartozott, lelkének egy része volt az, bátran ment oda a nyáját védeni: a zsoldáros szavai lebegtek szeme előtt: „Ha feltámad ellenem a harc, az Úrban bízok.” Elfogták őt a katonák s Vitryhez, parancsnokukhoz vezették. A szent előadta, miért jött a vidékre: célja nem a politika, hanem Krisztus ügye. A derék katona írást adott neki, hogy a hit ügyeiben mindenütt szabadon járhasson-kelhessen. A levélben azt is megírta a pa-

rancsnok, hogy a vallás dolgában semmi változás ne legyen; Ferencnek gondja volt rá, hogy a vidék e parancs kihirdetése, főképp pedig az ő szeretettel teljes, de határozott fellépése folytán az igaz hittől el ne térjen s ismét lelkipásztorainak lelki gondozása alá kerüljön.

Rendbehozván a tartomány lelki ügyeit, az otthoniak lelkében gyomlált szorgalmasan: Annecy városában ő tartotta a bőjti szentbeszédeket. Egyik napon épen a szószékre akart lépni (1601, ápr. 5.), mikor hírül hozták, hogy atyja meghalt. A hír nem jött teljesen váratlanul, mert az öreg főúr épen a bőjti beszédek előtt súlyosan megbetegedett. Ferenc a legnagyobb készséggel ápolta őt, előkészítette a nagy útra; de a végső szentségek meghozták a javulást s az orvosok bíztak felépülésében. Most mégis elvesztette a földön a legdrágábbat: édes atyját.

A hír lesújtotta a szerető fiú szívét, de megtartotta beszédét erős lélekkel, szépen és megindítóan. Maga mondotta beszéde végén: „A szószékre menet tudtam meg a halála hírét annak, aki iránt legnagyobb hálával tartozom a földön: atyám, barátotok nem él többé. De mivel oly jók voltatok, hogy őt szerettétek, kérlek benneteket, imádkozzatok lelke nyugalmaért; s engedjétek meg, hogy néhány napra eltávozzam a végső tisztességet megadni neki.“ Aztán megeredtek könnyei, hallgatóié is; zokogott az egész gyülekezet. Hazament, megadta a halottnak a fiúi kegyelet tisztességét; anyjának és a többi gyászolónak lelki sebeit a természetfölötti orvosságok balzsamával gyógyítgatta, feltárván előttük az isteni akarat bölcs rendelkezéseit s a rendelkezésbe való belenyugvás szükséges voltát. Majd visszatér

Annecybe, ahol lelke vigasztalást nyerhetett beszédeinek bőséges gyümölcsein : megostromolták gyónatószerékét, kibékültek az ellenségek, megváltozott a város lelki arculata egy ember lelkének és szavának varázsa folytán.

II.

A francia király udvarában.

(1602.)

A genfi püspökség Gex nevű része francia uralom alá jutott, miután Aldobrandini bibornok közbejárására a francia-savojai háború véget ért. Károly Emánuel herceg és IV. Henrik 1601, január 7-én Lyonban békét kötöttek, de a Rhonen túl eső vidék és Bresse tartomány Savoja részére elveszett. A genfiak, felhasználva az új alakulást, a francia udvarnál lépéseket tettek, hogy vallásuk részére az új francia területeken, szomszédságukban, előnyöket nyerjenek. Ez új veszedelmet jelentett a katolikus vallás számára. Tárgyalni kellett tehát a francia udvarral. Ugyan ki lehetett e célra alkalmasabb a genfi segédpüspöknél? Ferenc, püspöke megbízásából Burgundon keresztül Páris felé utazott. Párisban először is Camerino, pápai ügyvivőnél jelentkezett s a vele folytatott tárgyalás után, társaságában megjelent IV. Henrik francia király előtt. Nem sok időbe telt, a király nagyon megszerette Ferencet s ezt a vonzalmát élete végéig megtartotta. Egy IV. Henrik, a lovagias, vitéz és nagy szellemű fejedelem nem is tehetett másként. Nagyrabecsülésének megnyilatkozása gyanánt több ízben évjáradékot ajánlott föl

neki. Ferenc egyszer sem fogadta el. Egy ízben végtelenül tapintatos és udvarias levélben adta tudtára a fejedelemnek, hogy pénzt nem fogad el: „Maradjon csak az összeg a felség kincstárosánál, míg a szegények ügye vagy az egyház szüksége felvételét kívánatossá nem teszi.“ A király megértette a finom modorban történt visszautasítást s e megjegyzést tette: „Ezt a férfit sohasem lehet majd pénzzel megvesztegetni.“ (Szokás volt ez időben hatalmas idegen fejedelmektől évi járadékot elfogadni; a tisztelet és nagybecsülés jele is volt ez vagy a szegényebb egyháziak felsegítésére történt. Így fogadott el Pázmány bíborosunk is évi járadékot a spanyol királytól.)

Lelki adományainak kincseit ő maga pazarul osztotta szét a nagy városban. Úgy kezdődött ebéli szereplése, hogy egy ízben az udvari hitszónok nem tarthatta meg beszédét s őt kérték fel helyetteséül. Nehéz és tövises dolog királyoknak prédikálni, különösen nehéz volt ez Párisban, a romlott udvarban. Ferenc Isten szolgája és az apostolok utóda gyanánt fogta az igének ostorát, hogy az elaludt lelkeket életre hozza; rettenthetlenül beszélt, nem hízelegve, hanem az üdvös hatást keresve.

Nagyhírű protestáns családok tértek katolikus hitre lelkének varázsa és érveinek súlya alatt. Erre céloz a francia du Perron bíboros: „Nincs tévhitű, kit meg nem győznék, de hogy meg is térítsem, ahhoz oly adomány kell, melyet Isten csak a genfi segédpüspöknek adott meg.“

Munkája elismeréseül szép összeg aranytallért kapott Mercoeur és Longueville hercegnőktől. A remek erszényt kedvesen nézegette, de nem nyitotta

fel, hanem az egészset a szegények számára ajánlotta fel.

1602. évben ő tartotta Mercoeur herceg felett a gyászbeszédet. De halljuk erről saját szavait : „1602. évben a nemesszívű Mercoeur herceg temetését ünnepelték, aki *Magyarországon* a törökök ellen sok hőstettet vitt végbe, hogy az egész kereszténység hálaival tartozik emlékének. Mivel őseim a hercegi család elődeinél nevelkedtek mint apródok, a'hercegnő engem mint az illető ház késői szolgáját kért fel a temetési beszédre a gyászünnepeken, melyen bibornokok, prelátusok, fejedelmek, hölgyek, marsalok, rendi lovagok nagy számban jelentek meg, s a parlament maga is résztvett. Megírtam hát ez alkalomra a beszédet s április 27-én meg is tartottam.“

A híres de Berulle, a későbbi bitoros, felhasználta segítségét, mikor a sarútlan-kármelita apácákat francia földre kívánta behozni. Ferenc római összeköttetései révén a szentszéknél rendbehozván ez ügyet, a szerzetes-rend letelepedett s igen szépen virágzott a francia forradalom napjáig.

Napról-napra nőtt iránta a nagyrabecsülés, de megtalálta irígyeit is. Az udvarban némelyek azon voltak, hogy Ferencet savojai kémnek fessék le. Oly szépen adták elő a gonosz nyelvek rágalmait, hogy a lovagias király is gyanakodott: rendeletet adott ki, hogy a savojoint figyeljék meg.

Ferenc egy szentbeszéde előtt tudta meg egyik barátja révén a rágalmat. Nyugodtan beszélt, mintha semmi sem bántotta volna szívét, de beszéde után felkereste a királyt. Elég volt a királynak látni a szentet, hogy gyanuja elmúljon; átölelte a szentet s így szólt hozzá : „Segédpüspököm, meg vagyok

győződve annak igazságáról, amit mond, ezentúl jobb barátok leszünk, mint azelőtt.“

Mindinkább fokozódott nagyrabecsülése iránta ; kitetszik e szavaiból is : „A genfi püspök Isten embere s mindent csak az Istenért tesz ; nagy az okossága, ritka szerény ember, sohasem hízeleg s mindenkinek megadja, ami jár neki.“ Mily nagyra tartotta, megvilágosodik abból a tervéből, hogy Ferencet a pápa beleegyezésével Angliába akarta küldeni I. Jakab megtérítésére. Azt is akarta, hogy Franciaországban maradjon, s fényes javadalmakat kínált neki ; erre a szerény férfiú így felelt : „Kérem felségedet, bocsásson meg, nem fogadhatom el ajánlatát. Házasságra léptem, szegény nő a hitvestársam ; nem hagyhatom el gazdagabb kedvéért. (A püspök jegyese tudvalevőleg az egyházmegyéje ; ezt az eljegyzést jelenti a püspöki gyűrű.) Ha felségedtől kegyes adományt kérek magamnak, nem kérek mást, csak hogy Gex tartományban álljon vissza a katolikus vallás tisztelete.“

Nem birt a szent alázatosságával, hűségével és igazi nemes felfogásával megbirkózni. Pedig szerette, csodálta, szinte emberek fölé emelte. „Egészen különös tiszteletet érzek a genfi püspök iránt, — mondotta IV. Henrik — mert minden erényt egyesít magában és semmi hibája nincs. Sohasem ismertem olyant, aki magasabb fokban egyesítette magában azt, ami a papságnak ismét visszaadja régi fényét. Szelid, közlékeny, alázatos, mindig ugyanaz, gyengéd, nem erőltetett a jámborsága, izzó, aggályosság nélkül való az áhítata ; röviden, olyan ember, aki legjobban rátermett a tévhit kigyomlálására s a katolikus egyház felmagasztalására.“

Máskor így szólt: „Ha csak ránéz az ember Ferencre, benne megtalálja az angyalok tökéletességét az emberek legkisebb hibái nélkül; mint a nap-sugarak, amelyek aranyos sugárban ragyognak a légen át, mindannyian a napba térnek vissza, úgy ragyognak Ferencben mindazon tökéletességek, melyek az összes igaz emberekben elosztva jelennek meg.“

Deshayes, előkelő úr, nagy becsülésben állott a királynál; nagyon szerette ő is Henriket. Ez a Deshayes igen forró vonzalommal viseltetett Ferenc iránt, úgy hogy a királynak is feltűnt. Megkérdezte tőle, kit szeret jobban, őt-e vagy a püspököt. A megszorult nemes általános feleletet adott: urát és királyát minden másra való tekintet nélkül őszintén, szívből szereti. De a király nem volt meglegedve a válasszal: mint embert, tekintet nélkül, hogy alattvalója, mint barátot jobban szereti-e? Deshayes megvallotta, hogy Ferencet forróbban, bensőbbben szereti. „Nem ellenzem hajlandóságát — felelte a király — csak kérem kettőjüket, vegyenek be harmadiknak társaságukba.“

Gex ügyeit illetőleg a király mindent megígért a katolikusok javára s így Ferencnek Párisban már nem kellett tovább maradnia. Áldásos működés után (9 hónap alatt száznál többször beszélt) hazafelé indult. Lyonba érkeztekor kapta a hírt nemes-szívű püspöke, Granier Kolozs haláláról. (1602 szept. 17.). Gex tartományon keresztül érkezett Sales várába, ahol a reá várakozó feladat előtt húsz napot töltött lelkigyakorlatokban Fourrier jezsuita atya vezetése alatt. Általános gyónással, nagy lelki elmélés-sel s a jövőendő tennivalók átgondolásával ké-

szült új, nagy hivatalára. Kitünő, apostoli buzgalmú férfiútól maradt rá az egyházmegye gondja ; Granier szent és hivatása magaslatán álló püspök volt, szegény és jólelkű: csak 6 sou pénz maradt hágyatékában.

Élete irányítására szabályokat készített: magatartását hivatalos ügyeiben, ruházatát, házvezetését, alamizsnálkodását, főként pedig imáit és tanulmányait körvonalazta bennük. Időt szab a gyónására ; két-három naponként történjék, néha a templomban a hívek előtt; megszabja a szükséges magányosság, az évenként való lelkigyakorlatok idejét is.

De ne higyjük, hogy szolgálja lett a merev előírásoknak ; az is szeretetreméltó lényéhez tartozott, hogy szükség esetén elébehelyezte a szeretet műveit a pontosan előírt szabályoknak : „kötelességeinek halmaza — írja testvére, Lajos — csakhamar megtanította őt, hogy szigorú előírások csak olyan embereknek valók, akik uraik saját idejüknek és a püspökök legjobb irányító szabálya a szeretet.“ „Nem csinállok lelkiismereti kérdést abból, ha e szabályoktól eltérek, nyájamnak szolgálata kedvéért. Erősebbnek kell lenni a szeretetnek, mint hajlandóságainknak.“



HATODIK FEJEZET.

I.

A püspöki széken.

(1602.)

Granier püspök halálával elérkezett számára a még nagyobb gondok ideje; most már még jobban átérezte, hogy a püspökség kín, felelőséggel teljes állapot. Félelemmel, de az Isten iránt való szeretet gyermeki megnyilatkozásaival is készült a püspökké szentelés magasztos tényére. „Óh mily gyakran vágyakodom, hogy a szív, melyet Isten adott, vele elválaszthatatlanul egybeforrva legyen. Nagy, igen nagy a vágyódásom, mindig előbbre haladni a szent szeretetben . . . Amivel mindent mérek, az a szeretet.” Így ír ez időtájt barátjához.

A szeráfok áhitata szállott reá, mikor Thorensben, Sales vára mellett, megjelent a fényesen felszított templomban, hogy elvegye a püspök kézfeltételével az apostoli hatalmat. 1602, december 8-ika volt; épen kedves nap számára, mert nagy tisztelője volt a szeplőtelen fogantatás titkának.

Inkább elragadtatott arcú angyalhoz, mint emberhez hasonlított, mikor Gribaldi Vespasian viennei érsek két püspök segédkezése mellett felszentelte. A püspökök csodálkoztak lelki elragadtatásán;

ragyogott arcán az istenség ereje és fölsége, a túl-
 áradó lelki malaszt napsugarai beragyogták ábráza-
 tát, hogy a szertartást végző püspökök, saját vallo-
 másuk szerint, a látványtól a paradicsomi örömök
 gyönyörűségét érezték lelkükben. Kiáradott belőle a
 benne jelenlévő Szentlélek, áttörte a romlandó testet
 s világossá tette magát a testi szemek előtt.

Erre vonatkoznak szavai: „Miután püspökké
 szenteltek, visszajöven az angyalok és szentek tár-
 saságából, kik között újabb jó szándékok erősödtek
 meg bennem, nem másképen szólottam a világról,
 mint valami idegen; mert Isten elvett saját magam-
 tól, hogy övé legyek; jóllehet aztán visszaadott né-
 pének, azon feltétel mellett, hogy mindenemet, amim
 csak van, népem javára fordítsam.“

Néhány napot még szent magánosságban töltött,
 azután 1602, december 14-én ünnepélyesen bevonult
Anncybe. Szombati nap volt, Szűz Mária napja —
 ismét kívánsága szerint. „Böldog vagyok — mon-
 dotta — hogy Szűz Anyám, a legfőbb pásztor
 anyja, vezet be Fiának nyájához.“

Most már, a nagy lelki élmények után, igen gya-
 korlati és anyagias dolgokra is kellett gondolnia. Be
 kellett rendeznie a püspöki házat. Sohasem szerette
 a rendtelenséget és tisztátalanságot: nem vetette
 meg a földi élethez tartozó tisztességes szükséglete-
 ket, de pazarlást, fényűzést nem tűrt. Úgy tett, ahogy
 írja: „A tisztaságnak sohasem szabad hiányoznia;
 szennyet vagy bármi olyat, amin a szem fönnakad,
 nem szabad magunkon túrnunk. Mert a külső tisz-
 taság a belsőnek jele: amiért is Isten már az Ószö-
 vetségben megkívánja, hogy az oltár szolgái külö-
 leg is tiszták legyenek. . . . Óvakodj a hiúságtól és

tetszelgéstől, a feltűnő és nevetséges viselettől. Kövesd az egyszerűség és szerénység szabályait; a szépségnek ez a legnagyobb ékessége és a rótság-nak valódi befödése.“ (Philothea 25.)

A püspöki ház szép, de egyszerű bérház volt. A fogadó szoba szép, értékes képekkel, szőnyegekkel, válogatott bútorokkal volt ékes: ezt nevezte a szent a „püspök szobájának“, lakószobául apró kis helyiség szolgált, ennek a neve „Ferenc szobája volt.

Ruházata egyszerű, de mindig tiszta és rendes volt; már Chablaisban megtörtént vele, hogy maga foltozta meg ruháját, s midőn ezen csodálkozott valaki, ezt a választ kapta: „Nem látok semmi különöset abban, hogy magam varrom meg azt, amit magam szakítottam el.“ Selymet és finom kelmét nem szeretett viselni; a foltozott ruhát is szívesen felvette. Egy alkalommal Camus belley-i püspök előtt egy foltozott ruhadarabot e szavakkal vett fel: „Szolgáim csodát mivelnek; régi kabátból egész újat csináltak.“

Mikor sürgették, hogy püspöki palotául alkalmasabb házat vegyen, így felelt: „Nem kell nekem más semilyen; épen az a gondolat, hogy nincs házam és ennek ura tetszése szerint kитеhet, boldoggá tesz. Hasonlóságot találok ebben Krisztussal, mesteremmel, akinek szintén nem volt hova lehajtania a fejét.“

Püspöki jövedelme nagyon kevés volt, vagy ezer arany tallér, mégis leszállította a hivatalos püspöki iratok kiadásának árát. Bizony takarékoskodni kellett, hogy úgy-ahogy megélhessen a jövedelméből, mert mindenkinek mindene akart lenni az anyagi segítségben is. „Falatunkat ugyan szűkre szabták —



Szalézi szent Ferenc arcképe.
(Eredetiye Turinban a Visitatio-kolostorban, 1618. évből.)

mondotta — de hát az apostoloknak még ennyiök sem volt és Jézus Krisztus még szegényebb volt. Ah, bárcsak azt is elvinné tőlünk Isten, amink van, csak azt érnék el, hogy a katolikus vallást Genfben szabadon lehetne gyakorolni!”

A ház ékessége a benne uralkodó rend, fegyelem, s az istenfélő, szorgalmas, csendesen dolgozó házinép volt. Szigorú, de szeretettel teljes fegyelmet tartott a szent gazda. Szitkok, durvaságok sohasem hallatszottak a cselédség között. Minden órának meg volt a maga munkája; az imádság, a pihenés, a szórakozás mind rend szerint történt. Egyszer egy szolgáló szent éneket énekelt, mikor éppen hallgatás ideje volt; a háziúr kilépett szobájából s szelíden így intette meg az ájtatos csendzavarót: „De kedves Mihályom, mit csinálsz? Most nincs ideje, hogy az Urat dicsérjük.“

Napirendje a következő volt: minden nap négy órakor kelt fel; rövid elmélkedést végzett, papi zsolozsmáját imádkozta, imákat mondott a ház népével; majd a szent mise bemutatására oltárhoz lépett; kilenc óráig a Szentírást olvasta és tudományos dolgokkal foglalkozott. Ezután következtek a hivatalos ügyek. Ebéd után egy órát pihent, aztán ismét munkához látott; ha estélig valami ideje maradt, ismét tanulmányozott, olvasott, imádkozott. A vacsora után összegyűjtötte a háznépet s elvégezte velük az estéli ájtatosságot. Oly ájtatosan, szép testtartással imádkozott, mintha angyali sereg környezte volna.

Éjjeli nyugalma rövid ideig tartott; néha félbeszakította álmát s megostorozta magát.

Asztala igen egyszerű volt, de vendégeit fényesen megvendégelte. Kevés és közönséges húst evett,

gyakran csak főzeléket, gyümölcsöt, kenyeret ; a böjtöket szerette szigorúan megtartani ; böjtölt minden pénteken. szombaton és a Mária ünnepek előtt való napon.

Ilyen volt ennek a nagy embernek külső élete : mind azt mutatva, hogy egyedül a belül való nagy értékeknek él és munkálkodik, mint isteni Mestere. Méltóan kiált fel későbbi lelki leánya szent Chantal anyja : „Óh Istenem, merjem-e mondani, elmondom, ha szabad, az én szent atyám nekem oly élőképek tetszik, amelyre a mi Urunk Istenünk Fiának képe van rajzolva. Mivel a szent férfiúnak napi-rendje, beosztása valóban természetfeletti és isteni. Sokan mondták már nekem, hogy mikor a szent férfiút látják, úgy tűnik fel nekik, mintha maga az Úr Jézus járna a földön.“

II.

A jópásztor.

Egyszer, midőn egy hegyről jött le, hallotta, hogy egy pásztor, nyájából való eltévedt állatját keresvén, a mélységbe zuhant és meghalt. Ez esettel kapcsolatban, mint ahogy mindenből szeretett tanulságot vonni s egyszerre tanítást is adni, ezt a gondolatát nyilvánította a lelkipásztor kötelességéről : *„Ezek az emberek oly sokat szenvednek állataik kedvéért, hát a püspök ne áldozza fel magát a lelkekért?”*

Meg is tett mindent, a lehető legtökéletesebben, hogy híveit örök üdvösségre vezesse. Elődje alatt még visszatartotta buzgalmát az újításoktól, nehogy úgy lássék, mintha ő akarna vezetni ; de amint az egyházmegye vezetését átvette, hatalmas lendülettel

vetette rá magát, hogy mindent átformáljon az eszménykép szerint, mely lelki szeme előtt lebegett. Nagy gondja volt a népre, kiváló figyelme a papságra.

Amint átvette hivatalát, a káptalant összehívta, kijelölte a hivatalokat. Első tényei közé tartozott, hogy Deaget, nevelőjét, ahogy a hála és szeretet kívánta, kanonokká tette. — Nagy gondja volt, hogy papságát Krisztus szive szerint való, szerény, művelt és munkás lekipásztoroknak lássa. Nem elégedett meg csupán a jámborsággal; megkívánta a tudást is, még pedig alapos tudást. Azt tartotta, hogy a tudatlan nem való a papság közé, bármily jámbor is; szerinte a kevésbbé tökéletes élet még jobbra fordulhat, de tehetségtelen és tudatlan emberrel semmit sem kezdhet, mert az ilyen nehezebben válhatik használatára. Akik inkább jámbor, de kevésbbé képzett papokat óhajtanának az ő véleményével szemben, azok gondolják meg, hogy ő egész különös helyzetben volt: a prédikátorokkal harcolni alapos képzettség nélkül lehetetlen volt, s egy tudatlan pap egész vidék hitét veszélyeztethette. Az erkölcsileg kifogásolhatókat nem vette fel, míg a javulás jeleit nem mutatták, a tudatlanokat azonban egyszerre és mindenkorra elbocsátotta. Bár nagy volt a hiány papokban, mégis nagyon megnézte, kit vegyen fel a klérus tagjai közé. Buzgó imával kérte a „szívek és vesék“ vizsgálóját, adjon helyes ítéletet, kit bocsásson a nyájhoz.

Ajánlotta papjainak a folytonos munkásságot, a tétlenség kerülését; végezzenek kézi munkát is, vagy más tisztességes foglalkozást. A nagy lélekismerő tudta, hogy az állandó elfoglaltság hiánya roppant veszedelem. Szent Pált ajánlotta nekik e tekintetben

példaképül, aki sátorkészítéssel foglalkozott nagy lelki gondjai mellett is. Az élet, a gyakorlati élet nagy lélektani tudománnyal megáldott ismerője volt Szentünk.

Borromaei szent Károly példájára gyakran tartott lelki gyakorlatokat és gyűléseket is papságával, hogy szentek és okosak legyenek. Az egyházmegye javára 1612. évben szertartáskönyvet (rituálét) adott ki. Tervbe vette egy szeminárium alapítását is, de tervét nem valósíthatta meg: hiányzottak hozzá az anyagiak.

A javadalmak odaitélésénél szigorú volt; nem tekintette a pusztán emberi érdekeket. Nála nem ért semmit a pártfogás, az úgynevezett protekció; mindent az egyéni rátermettséggel osztott ki. A jelek nyilvánosan versenyeztek a javadalomért, s az kapta meg, aki különbnek bizonyította be magát.

Ha valamelyik papja vétkes volt, szelíden megintette őt s ez, tekintve nagy hatását a lelkekre, többnyire meghozta az eredményt; de, ha nem használt a szelídség, akkor erősebb büntetést is használt. Camus püspök, a Szent lelkületének alapos ismerője és leírója, érdekes esetet mond el, amely hasonlíthatatlan lelkületét legszebb fényben mutatja be. Egy pap téves és bűnös útra lépett, ahogy már az emberi gyarlóságtól nem ment meg az egyházi pálya sem. A Szent lelkig ható tekintete, személyének varázsa megtörte az egyébként kemény szívet; térdre esett főpásztora előtt s töredelmesen meggyónta bűneit. A püspök megható gyengédséggel hallgatta végig gyónását s utána így szólt: „Hogy meggyőzzek, mennyire hiszem lelkedben a malasztnak túláradó teljességét, kérlek hagyj benne részt ven-

nem, gyóntass meg.“ — A pap megindultan állott, habozott. — „Nem, őszintén szólok, kérek, tedd meg azt nekem, amit neked tettem, hallgasd meg gyónásomat.“

Mily emléket nyert egész életére a pap, mily hatással volt ez az alázatosság reá, elképzelhetjük. Alázatosságát tetézte még a püspök azzal is, hogy néhányszor a hívek jelenlétében is meggyónt e papnál; tudomásul adván ezzel, hogy a megigazultat nagyrabecsüli.

Körleveleiben alaposan tájékoztatta papságát a tennivalókról; kiválóan híres az a körlevele, mely a bűnbánat szentségének kiszolgáltatását tárgyalja. E művecskéje külföldön is igen híres és irányadó lett.

A prédikálásra nyomatékosan buzdította papjait, amiben ő maga járt elő jó példával. Okos mérséklettel s az emberi természet ismeretével tanácsolta, hogy a beszédek fél órán túl ne tartsanak.

Ez a pásztorok igazi mintaképe példájával, egyéniségének varázsos hatalmával s folytonos imádságaival elérte, hogy a genfi egyházmegye papjainál méltóbbakat Isten szolgálatára alig találtak abban a korban. Hűséges munkatársuk, szenvedő s küzdő mesterük volt, címe szerint „herceg-püspök“, a valóságban épúgy, sőt keményebben dolgozó lelkipásztor, mint legutolsó hegyi falujában buzgólkodó papja.

A hívek lelkiéletének megújítására bevezette a nép számára a rendszeres hitoktatást; a tanítás Bellarmin és Canisius katekizmusai szerint történt. A hitoktatási beszédekre hírnök hívta meg a lakókat; viola színű köpenyben végig ment Annecy utcáin s ezt kiáltotta: „Jőjjetek a keresztény tanításra, itt megismeritek az ég felé vezető utat!“ Minden

vasárnap kellett tartani az egész egyházmegyében ilyen keresztény tanítást. Maga a püspök is buzgón fejtegette a hit ágazatait és az erkölcsi parancsokat. Nemcsak gyermekek, hanem felnőttek is szerették hallgatni; édes anyja is eljött ékesen szóló fiától tanulni. Mily megható volt, amint a gyermekek közt forgolódott a tudós, nagytekintélyű püspök. Gyermekeké lett köztük, átadta magát nekik. Egyik kortársa, Riviere, írja ezekről a jelenetekről: „Alkalmam volt ennél az áldásos oktatásnál jelen lenni; egyszer ilyen látványban volt részem: a szeretetreméltó és igazán jószágos atya néhány lépcsővel magasabban, mint valami trónon ült; az egész ifjú csapat körülvette őt; hasonlíthatatlan élvezet volt hallani, mily kedvesen rakta le a hit legelső alapjait; ott látta maga előtt a kicsinyek világát s az meg őt nézte. Maga is gyermekké lett, hogy a kisdedeket minél szorosabban Krisztushoz fűzze. Ilyen jószág annyira megnyerte őket, hogy az utcán is minden oldalról feléje szaladtak, jobbról-balról feléje tolakodtak s csak a menésre szükséges teret hagyták neki. Csókolták kezét, áldását kérték, sőt némelyek térdre rogytak előtte. Ő lelkében örvendezve az ártatlan társaságon, kedvesen fogadta őket, kezét fejükre tette, megcirógatta orcájukat. Az elsők, akik már a szeretet jeleiben részesültek, előreszaladtak, újra visszajöttek, hogy ismét részesüljenek a kedveskedésekben. S amint tovább haladtak, folyton növekedett a gyermekek csapata.“

A nagybőjtben példát adva a népnek, maga is buzgón hallgatta Fourier jezsuita atya beszédeit. — A husvéti ünnepek után Turinba ment, hogy a hercegnek kinevezéseért köszönetet mondjon. Útközben

megállapodott Crest várában, hogy Lajos öccsét Cussy báró leányával összeeskesse. A herceg nagy kitérítéssel fogadta a püspököt; némelyek, a herceg jóindulatára való tekintettel, intették Ferencet, kérjen jobb javadalmazást püspöksége számára. Szokása szerint elutasította az ajánlatot, ami még inkább növelte tekintélyét. Ez utján Saluzzó érsekét *Ancina Juvenálist*, jóbarátját is meglátogatta. Ő tartotta a beszédet; olaszul kezdte, s csak a püspök értesítése után, hogy a lakók jobban értenek franciául, tért át a francia szóra. A kijövetnél Saluzzo püspöke így szólt Ferenchez: „*Vere tu sal es*“ (Valóban só vagy te!) Célozva a *Sales* névre és az evangéliumi „ti vagytok a föld sava“ kifejezésre). Szalézi szent Ferenc könnyedén válaszolta: „*Imo tu sal et lux.*“ (Saluzzóra célozva: „Te meg só és fényesség vagy“. Különben a szójáték magyarul nem adható vissza).

Haza érkezőjén arra volt gondja, hogy Gex tartományban, mely francia uralom alá került, a katolikus hitet bevezesse és megszilárdítsa. Püspöki hivatásának egész átértésével hirdette az igét s jó eredményeket ért el. Mikor két nemes ember is megtért, az elkeseredett ellenfelek gonosz merényletre vetemedtek: megvesztegettek egy nőt, hogy poharába arzenikumot tegyen. Rögtön heves rohamok és hányás támadták meg; az orvosok ellenszereket adtak be, de maga a szent is megragadta az ima és fogadalom égi gyógyszerét s fogadást tett, hogy gyógyulása esetén gyalog elzarándokol Thononba. A betegség elmúlt, de teste meggyengült, s ezt élete végéig érezte. Régi szokása szerint a vizsgálatot a bűnösök kinyomozására ebben az esetben is megtiltotta.

Mindent megtett a szentség, a türelem, az önfeláldozás, de a francia politika félt a protestánsok mozgalmától, azért még mindig nem nyertek a katolikusok teljes jogokat: még sok helyen plébániát sem emelhettek, ahol a katolikusok kivánták. A kálvinista La Faye jónak látta azt is, hogy a genfi püspök ellen gyalázó iratot adjon ki ez alkalomból, szemére vetvén fényűzését, a kutyák, a lovak nagy számát s egyéb pazarlást. Ferenc nem is felelt erre az otromba iratra; nem is volt rá szükség. Egyik barátjához írt levelében így emlékezik meg az esetről: „La Faye nem emlegeti való hibáimat s olyanok miatt gáncsol, amelyek nincsenek meg bennem és nemcsak egész hajlandóságomnak ellene mondanak, hanem foglalkozásom mivoltával és életmóddal is, melyre hivatásom kötelez, ellenkeznek.“

Miután kapucinus atyákat hagyott hátra Gexben, visszatért székhelyére, ahonnan gyalog, lázasan, nagy melegben Thononba gyalogolt. A nép megilletődve látta, amint a verejtéktől ázott zarándok az útról egyenesen a Szűzanya képe elé ment. Nagy öröme szolgált, hogy a megtérített vidék lakóit örömmel telve maga körül látja. Néhány térítést végzett ekkor is, majd a bérálás szentségét osztotta ki.

Faucigny vidékén, az örök jég és hó birodalmában, magasan, égbetörő sziklák közt emelkedett *Sixt* kolostora. A XII. századból való kolostorban nagyon laza és világias élet kapott lábra: többet vadásztak és mulattak benne, mint imádkoztak. A szent püspök természetesen nem tűrhette ezt a dolgot, azért fáradságtól nem félve, meglátogatta a vadbérci helyet. Nem dörgő és letipró hatalomként je-

lent meg; lassan és szeretettel akart hatni a világias tagokra. De kemény munkájába került ez. Még joghatóságát is kétségbevonták, de amily szelíd és engedékeny volt egyébként, e dologban nem értett tréfát. Szigorúan magának követelte az 1162. év óta a helyi püspököktől gyakorolt joghatóságot. Mondják, hogy itt tartózkodása alatt annyi és oly sok halat fogtak a szomszédos folyóban, mint még soha; oly sok kenyér, élelem és bor jött a kolostorba, hogy nem szorultak meg, bár 240 személyről kellett gondoskodniok. Jelenléte nemcsak lelki, de testi áldást és bőséget is hozott a házba.

Itt tartózkodása közben hozták hírül, hogy két hegycsúcs leomlása következtében három falu tönkrement. A megmenekültek közül néhány paraszt hozzá jött s keservesen panaszkodott, hogy az adót a lakosok nem tudják megfizetni. A siralmas képet maga a szent is látni akarta; könnyekig megindultan ment velük a meredek utakon. Arra az ellenvetésre, hogy a rettenetes kapaszkodó nem neki való, így felelt: „Hát ti nem onnan jöttetek? Én vagyok a ti atyátok, s kötelességem titeket segíteni és vigasztalni.”

Mikor nehéz útja végén meglátta a lerongyolódott, hajléktalan, éhező lakosokat, a keserves látvány meghatotta a püspököt; minden pénzét szétosztotta köztük, azonkívül írt a hercegnek is, aki minden adójukat elengedte.

1603, okt. 2-ára zsinatot hívott egybe. A zsinaton igen üdvös határozatokat hoztak; külön szervezetet létesítettek a plébániák felügyelésére: 20 részre osztották az egyházmegyét, mely kerületek élén egy-egy plébános állott. A püspök minden hat hónap-

ban részletes értesítést nyert a plébániák állapota felől. Rendezte a zsinat az ünnepek rendjét is. A rendeleteket minden sekrestyében ki kellett függeszteni, hogy mindig rájuk gondoljon a pap. A zsinatot minden évben megújították; így a szellemi vérkeringés kihagyás nélkül, folytonos volt a püspök és a papsága közt.

Még nagyobb volt a kicsinyben. A püspöki széknél magasabbra ért a gyóntatószéke: országok felé világított, messziről felkeresték. Nem is lehetett egyhamar hozzá hasonló gyóntató atyát találni. Szívesen gyóntak nála, örömet okozott a gyónónak, ha a genfi püspök előtt önthette ki szívét. Az Úr Jézusban nagyon csodálatos és megindító, hogy szerette a bűnösöket és nem vetette el őket magától. Ferenc, az Úr Jézus legtökéletesebb képmása, valóban szerette a bűnösöket. Házába felfogadta a rendjükből elbocsátott szerzeteseket, a felfüggesztett papokat s megjavította és azután alkalmazta is őket.

Egész napokat töltött a gyóntatószékben. Ha valahová ment, nem tudott nyugodtan látogatást tenni, hogy a gyónók fel ne keresték volna. „Már nem merem felkeresni barátaimat, mert ha két vagy három órát akarok ott tölteni, négy-öt nap szükséges azok gyóntására, akik odasereglenek; s ha csak egy napig maradhatok ott, éjfél után két óráig kell virrasztanom.” Szerette a szegények, betegek, utálatos sebekkel borított nyomorultak gyónását hallgatni. Meghagyta, hogy az ilyeneket hozzáküldjék. „Erős és egészséges vagyok, nem kell félnem az ilyen emberektől és semmi alkalmatlanságot sem szenvedek e miatt” — mondotta, ha kímélni akarták.

Gyónói kedvéért félbeszakította az ebédet; ha

már egyházi ruhában a szent miséhez készült, akkor is szívesen leült a gyóntatószékbe. Mikor megtudta, hogy egy rosszhírű asszonyt a házinépe elutasított, megparancsolta, hogy a lelki vigasztalást kereső bűnbánót hívják vissza. Neki nem volt soha kellemetlen, bármikor jött a bűnös; betegágyából is szívesen felkelt egy-egy elveszett juhocska felkeresésére.

A gyóntatószékben művésze volt a vigasztalásnak, a bátorításnak. „Jól van, lányom” — mondotta egy súlyos bűnökkel terhelt nőnek, aki bátorító szavaira őszintén meggyónt — „ez egészen más gyónás, mint azok, amelyeket minden héten végeznek ugyan, de kevés bánattal s a javulás még kevesebb szándékával.”

„Az ön lelke fényesebben ragyog előttem, mint a fehér hó” — mondotta egy bűnbánónak gyónása után, mikor ez azt kérdezte tőle, hogy tudja-e becsülni ennyi bűn után. — „Úgy nézem önt, mint egyet azok közül, akiket Krisztusban újra szültem, vagy inkább, kinek lelkére Krisztus arcukatát véstem. Bizonyos, hogy életében még sohasem nyert ilyen kegyelmet.” Oly édessé tették e szavak a bűnbánó előtt a gyónást, hogy ezentúl legkedvesebb ügyének tartotta.

„Mondja csak teljes bizalommal!” — így buzdította a szégyenlősöket; majd még megkapóbb módon lett velük egyé, testvéri, együttérző lélekké: ilyen szavakkal forrott össze a Szent és a bűnbánó lelke: „Ne tegyen különbséget szíveim és az ön szíve között. Ha az egész világ bűneit elkövette volna, akkor sem csodálkoznám. Szeretem az ön lelkét, mert mindent őszintén elmondott nekem. Az angyalok örülnek az ön megváltozásán.”

Egy ismerős papja, gyónás után így szólt hozzá: „Eddig arra méltatott, hogy szeressen és megbecsüljön, de ennyi hibám ismerete után, úgy hiszem, nem szerethet.” Felelet helyett a püspök letérdelt papja elé s meggyónta minden bűnét, ami csak eszébe jutott. Ezzel kimutatta bizalmát, becsülését az illető iránt.

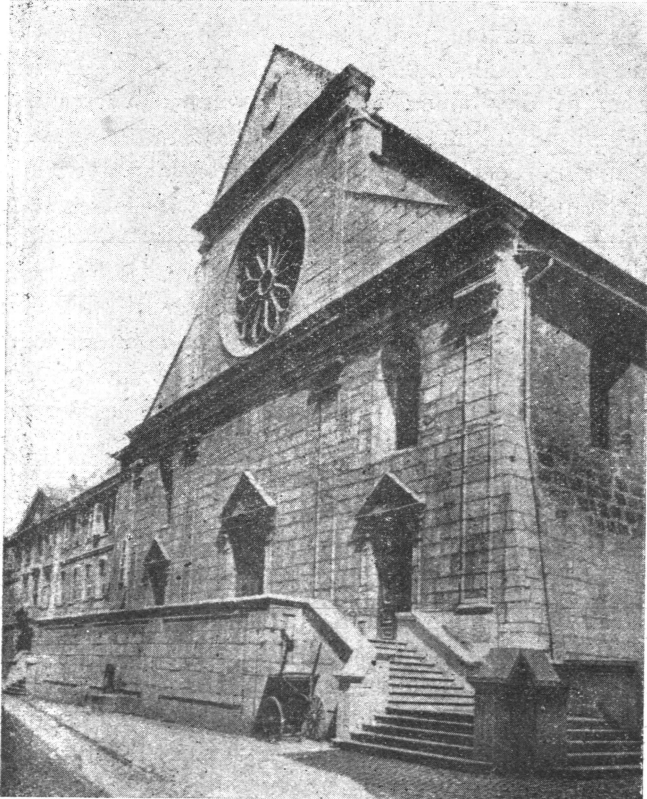
Szomorú volt, ha nem talált bánatot a gyónóban. Ilyen esetben egyszer maga a gyónó is észrevette, hogy a püspökkel valami történt. „Nincs-e rosszul?” — kérdezte. — „Nem vagyok, de ön nagyon beteg” — felelte a püspök. Mikor erre sem tért észre a szegény bűnös, zokogni és könnyezni kezdett a gyóntató. „Miért sír?” — tudakolta a közönyös lélek. — „Azért sírok, mert ön nem sír.” E szavakra a hideg lélek bánatra melegeedett s őszinte gyónását tüzes szeretetből fogant bánattal szentelte meg.

Szelíd lelkületéhez járult még nagy emberismerete, ami valóban szükséges a jó gyóntatónak. „Hiúz szeme volt — írja Camus püspök — az emberek lelki világának megítélésére; a szellem és lélek elválasztó rostjáiig hatolt tekintete.” Szépen mondja Bougaud püspök, „Szent Chantal élete” c. remek művében Szalézi szent Ferencről: „Páratlan volt az emberismerete, mely úgyszólván csak finom és mély szempillantás volt, a lelkiismeret legmélyére ható; ez a valóságos beleöntött tudása a lelkek Istenhez vezető útjának; egy szóval, valami isteni ihlet-féle, mely a valódi lelkivezető megkülönböztető jele.” — „Ráhalmozta Isten a természet és malaszt bőséges adományát, csendesen fölékesítette lelkét mindazon belső világossággal, erényekkel, amelyek a valódi lelkivezetőnél szükségesek.”

Teljesen meg tudta nyerni magának a lelkeket, új életet és bátorságot öntött beléjük a jövő életre. A megátalkodott lelkület sem birt ellenállni ekkora hatalomnak; mintegy szelíden megragadta és lebilincselte a lelket, mely közelébe került. Néhány példát kell még elmondanunk erre vonatkozólag; hal- lanunk kell őt, mintegy megelevenedve magunk előtt.

Egyszer egy előkelő úrnő jött hozzá gyónni. Gyónása után szégyenkezve kérdezte tőle: „De már most, jó atyám, minek néz majd engem?” „Szentnek” — felelte. — „De hisz akkor tudomása és lelkiismerete ellen fog cselekedni.” — „Épenséggel nem, sőt egészen legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint. Amit a világban tesznek és beszélnek, annak én is csak hallom a hírét; a hírek folytán tudomásomra jutott egy-más dolga, melyek elszomorítottak; fájlaltam, hogy híré-n-nevén csorba esett, de most, hogy Istennel kibékülve látom, fegyver van kezemben, mellyel a gonosz lelkek, a rossz emberek ellen, akik megszólják, megvédelmezhetem önt.” — „De multamra nézve, atyám, mégis csak igazuk lesz az embereknek.” — „Legalább is a jó emberektől nem kell félnie, s ami a farizeusok morgolódását illeti, megvédi önt Krisztus, amint megvédte a bűnbánó Magdolnát.” — „De mit gondol majd ön multamról?” — „Semmit, mert azonkívül, hogy ez tilos, mit hánytorgatnám magamban azt, ami elfeledve, megsemmisítve és eltörölve van Isten szemében? Vagy a farizeushoz hasonlít-e engem, ki Magdolnát annak nézte, ami azelőtt volt és nem annak, ami akkor volt, miután az Üdvözítő lábait könnyeivel mosogatta. Ne törődjék vele, hogy én mit gondolhatok magamban ön felől; amit én gondolhatok, az

csak abban állhat, hogy az Istent dicsőítem és áldjam az Írás szerint: „Gondolataim maradványai ünnepet ülnek.“ Örvendek Isten angyalaival az égben, kiknek örömük telik a bűnös ember megtérésén!”



Szalézi szent Ferenc püspöki temploma.
(Annecy-i felvétel a jelen mű számára.)

Az asszony, ki ezt az esetet egy barátnőjének elmondotta, maga beszélte, hogy a könnyek láttára,

melyeket a szent püspök ontott, azt hitte, bűnei undokságán kesereg a gyóntató, de ez így válaszolt: „Korántsem: könnyeim örömkönnyek feltámadása felett!”

Egyszer egy halálra ítélt gonosztevőt látogatott meg, aki hallani sem akart a gyónásról, mert azt hitte, hogy bűneinek sokasága és nagysága miatt számára úgy sincs többé kegyelem. A Szent, az isteni irgalomhoz fordult s néhány barátságos szó után e kérdést intézte hozzá: „Nem inkább az Isten, mintsem a sátán kezébe akar-e kerülni?” — „Bizonyára — felelte — ki is kételkedhetik ebben? De mit törődik Isten ily emberrel, mint én?” — „Sőt — válaszolt a szent — épen ily emberekért küldte megszületett Fiát a világra, sőt még gonoszabbakért, minők, teszem, Judás és az ő megfeszítői voltak. Jézus Krisztus ugyanis nem jött az igazakat, hanem a bűnösöket megmenteni.”

Ezek után oly nagy szeretettel beszélt neki Isten irgalmáról, hogy a szegény bűnösben újra remény és bizalom kelt; töredelmesen meggyónt és Isten akaratán megnyugodva ment a vesztőhelyre.

Terünk nem engedi, hogy itt összegyűjtsük mind azt a sok szép és megindító történetet, melyet a szent gyóntatóról feljegyeztek, mégis végezzük be a fejezetet az isteni irgalomról szóló szép elbeszélésével, melyet „*Theotimus*” c. magasztos könyvében mond el:

„Egy bálványimádó Kandiában elcsábított egy újonnan megtért keresztényt, hogy ismét a bálványoknak áldozzék. Emiatt Karpus, az ottani püspök annyira elkeseredett, hogy éjjeli imáiban esengve könyörgött Istenhez, sújtsa agyon villámával a két

bűnöst. E pillanatban, mint egykor szent István, megnyilni látta az eget, s az isteni Üdvözítőt számtalan angyaltól körüvezve ragyogó trónon látta ülni. Látta azonkívül, hogy a föld megnyílik s a támadt szörnyű örvény szélén az a két bűnös állt, akiknek az imént halálát kívánta. Látta, hogy minden pillanatban alábukhatnak a borzasztó mélységbe, miután részint az örvényből felkúszó számtalan utálatos kígyó lábaikra tekerőzve törekszik őket lehúzni, részint némely kegyetlen emberek egyre ütik és taszítják őket, hogy alábukjanak. Midőn erre Karpus szemét ismét égfelé emelte, látta, hogyan hagyja el az irgalmas Megváltó isteni trónját s száll le a két szerencsétlenhez, nyújtja nekik segítő kezét, míg az angyalok mindkét felől támogatva tartják őket, nehogy az örvénybe bukjanak.“

Ferenc az isteni Megváltó szándékai szerint járt el, mint népének pásztora. Lelke csak a lelkekért élt, lángolt. „Adj, óh adj Uram lelkeket, egyebet végy el tőlem!“ „Da mihi animas, cetera tolle!“ — E jelszava szerint cselekedett. Igaza volt de Paul szent Vincének, mikor őt Krisztus legtökéletesebb képmásának és beszélő evangéliumnak (= „evangelium loquens“) nevezte.



HETEDIK FEJEZET.

I.

A szent arcképe és külső megjelenése.

A Visitatio-rend turini kolostorában őrzik azt az 1618-ból való arcképet, mely a szentnek vonásait számunkra megőrizte. Maga ez a kép is fogalmat nyújthat a Szentnek szinte elragadó külsejéről. Milyen szép lehetett az élő, milyen hatást gyakorolhatott a vele érintkezőkre, mikor szépséges és tüzes lelke is ott lángolt a szemében, ha már a képen is olyan szívreható és megragadóan szép és lelki arcvonásai vannak, hogy nem győzünk betelni látásával. Úgy vagyunk Szalézi szent Ferenc képével, mint valamely remek szoborral, vagy művészi képpel: mindig új, friss, soha meg nem unjuk nézését, mert telítve van szépséggel és gondolattal.

Szép termete és arca visszatükrözte a belső lelki szépséget. A kortársak leírása szerint a következőkben alkothatjuk meg külsejének képét.

Egészséges, erős szervezetű volt; inkább kissé magas, de arányos termetű. Feje szépen formált; dús, szőke, gesztenyeszínbe játszó hajjal, mely csak élete végén ritkult meg a fejtetőn.

Homloka széles és magas, mindig derült, szemöldöke dús, szeme ragyogó, élénk, égszínkék, bár

balszeme kissé hibás volt. Arca szép piros, élénk-szinű, szája kerek, orra szabályos volt. Megjelenésében megtettesült a földöntúli báj. Rendkívüli kedvessége mellett arcáról tekintély és méltóság sugárzott, amit növelt még a szép, közepes hosszúságú, tömött szakál.

Beszéde nyugodt, hangja erős, járása méltóságos, kissé lassú volt. Szerénység, tökéletesen kiképzett, a királyi udvarokhoz méltó modor járult még külső és belső jó tulajdonságaihoz.

Egy kortársa így festi le előttünk külsejét : „Külső megjelenése oly szép és kedves, magatartása annyira tiszteletet parancsoló s egy időben elbájoló volt, hogy szemünk nem tudott betelni a csodálattal és vonzóbb jelenséget nem is képzelhetett magának az ember.”

II.

A szeretet és szelídség nagymestere.

„A szent krizma, melyet az egyház az apostolok tanítása szerint a bérmálásnál és egyéb szenteléseknél használ, faolajból és balzsamból készül, s egyéb erényeken kívül jelenti a szelídséget és az alázatosságot, ezt a két erényt, mely Jézus szívének annyira kedves, hogy nyomatékkal ajánlotta nekünk mondván : „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.” (Máté 5, 3.) Ezen szókkal szívünket egészen a maga szolgálatára akarja hajtani és óhajtja, hogy ezen erények által az ő nyomdokain haladjunk. Az alázatosság tökéletessé tesz bennünket Istenre irányuló kötelmeinkben ; a szelídség pedig azon kötelmekben, melyek az emberi társada-

lomra vonatkoznak. A balzsam, mely minden egyéb folyadékban leülleszik, az alázatosságot jelenti; a felszínen úszó olaj pedig a szelidséget, mely minden bajon felül emel bennünket s az összes erények között első helyen áll; mert virága a szeretetnek, mely szent Bernát szerint csak akkor tökéletes, ha szelid és béketűrő is egyúttal.“ (Philothea III. 8.)

Ilyen szép szavakkal ajánlja a szeretet lelkületét, az öntudatos, de nem gyengeségből származó szelidséget. Maga a szeretetnek valóságos nagymestere volt. Ez a fő, ez a legjellemzőbb erénye; egész életét e szerint igazgatja, érte küzd éveken át, mikor legyőzve vérmes, heves természetét, a legszelidebb emberré lesz a világon.

„Szelidsége elragadó volt — írja Bougaud püspök szent Chantal Franciska életrajzában. — Valaki azt mondta róla, hogy mindaz a szelidség összegyülemlett benne, amennyi csak egy emberben elfér, vagy inkább egy másik kortársa kifejezésével, maga az erény öltött benne emberi alakot. Szeméből sugárzott, arcáról, legkisebb beszédéből letükröződött. Nem lehetett hozzá közeledni vonzódás nélkül. mintha szépsége elszédítette volna az embert és pedig, ha szabad így beszélnem, kelleme kimondhatatlan szüzességével. És nem volt benne semmi csalafaság. Nem úgy élt a lelkében az a szelidség, mintha bátortalanság szülte volna, nem úgy, mint keserű tapasztalások eredménye, nem is mint nemtörődömség vagy gyengeség, hanem mint egy nagy erény, hiba nélkül, szeplő nélkül. Számlálhatatlan sok ember csüggött rajta, lépése nyomán újra éledt, csoportosan sereglett gyóntatószékéhez. Agyon terhelték. „Lássa, írta szent Chantalnak, annyian vetik magu-

kat karjaimba, hogy elveszteném bátorságomat, ha Isten szeretete nem éltetne.“ De ha néha bábtortalanná vált is, arca, beszéde szelidségét, béketűrését, nyájas derűtségét sohasem veszítette el.

„Szelíd volt gyengédsége, szelíd erényessége következtében; alapelve volt a szelidség, mert szilárd meggyőződése tartotta, hogy szelidség nélkül nem lehet az emberek üdvét munkálni. Kifogyhatatlan volt hasonlatokban, képekben, hogy ezt a gondolatát kifejezésre juttassa.“ „Mindig oly szelíd legyen, amennyire csak tud“, mondta egy fiatal püspöknek, „meglátja, hogy egy kanál mézzel több legyet lehet fogni, mint száz üveg ecettel.“ Ha szélsőségbe esünk, inkább szelidséggel hibázzunk. A cukor sohasem rontja el a mártást.“

„Nem hiszem — mondja valaki, jámbor életének szemlélője — hogy a világon volna még ember, aki felebarátja iránt nagyobb szeretettel viseltetnék. Felebarátjának szolgálni és testileg, lelkileg segítségére lenni, folytonos tevékenységét képezte. A munka, a fáradtság, sőt a legnagyobb veszélyek is semminek látszottak előtte, csakhogy Krisztusban szeretett testvéreinek segítségére legyen.“

„Úgy tetszett Istennek, — mondja — hogy szívemet így alkossa meg; nagyon akarom szeretni kedves felebarátomat; óh igen, nagyon akarom szeretni! Óh, mikor jön el ideje, hogy egészen megte-
lünk szelidséggel és szeretettel felebarátunk iránt?! Átadom neki egész lényemet, amim csak van, összes hajlandóságomat, legyen szolgálatára, amint szükséges neki!“

„Nagy dolog — írja Szalézi szent Ferenc magáról, inkább kedves elragadtatásból, mint dicsek-

vésből — és a világon senki sincs, amint én hiszem, aki nagyobb szívvel, gyengédebben, s hogy egész nyíltan beszéljek, szeretetreméltóbban tudna szeretni, mint én. Kissé talán túloztam is a szeretetben és a róla való beszédeimben, különösen eleinte.“

Számos történetet beszélnek el szeretetének megnyilatkozásáról, melyek közül néhányat mi is ide iktatunk.

La Rochè városkában böjti prédikációkat tartott; a szegények közé, akiknek mindennap alamizsnát szokott adni, belevegyült egy süketnéma is. Egyszer a szent püspök asztalánál is bemutatták, hogyan érteti meg magát különös jelekkel. A püspök megszánta a szerencsétlent, házába fogadta. Némelyek kifogásolták ezt azon címen, hogy a házban haszontalan, felesleges az ilyen ember. — „Haszontalan? Hát ti semmibe sem veszitek, hogy ezzel a felebaráti szeretetet gyakoroljuk? Minél jobban meglátogatta őt Isten, annál több szánalmat érdemel; ha abban a helyzetben volnánk, kívánnók-e, hogy ilyen szükkeblűen bánjanak velünk?“

Magához vette a szerencsétlent, jelekkel megtanította a szükséges hitigazságokra, a gyónásra s ő lett a lelkiatyja. A siketnéma nagy áhitattal gyónt és áldozott. Ez az ember annyira szerette a szent püspököt, hogy halálát nem sokkal érte túl; elment jószágos gazdája után.

„Felebarátunk tökéletlenségeinek elviselése főpontja a szeretetnek, mellyel iránta tartozunk.“

„Felebarátunkat nemcsak hajlandóságból kell szeretnünk, vagy mivel erényes, hanem azért, mert ez az Isten akarat.“

„Annyira kell szeretnünk a földön, mint ahogy az égben akarnók egymást szeretni.“

„Sokan csak a beszédben s a külső viselkedésben alázatosak; s azután anélkül, hogy saját lelkületüket jól megvizsgálják, valóban alázatosaknak és szelídeknek tartják magukat, pedig távolról sem azok. Aminek biztos ismertető jele az, hogy az ilyenek a legkisebb sérelmen s a legcsekélyebb nem tétsző szón is módfelett felháborodnak.“

„Ha a rágalomra felindulunk és felfuvalkodunk, akkor egészen bizonyos, hogy alázatosságunk és szelidségünk nem valódi, hanem mesterkéltné és lát-szólagos.“

Ezek Szalézi szent Ferenc szavai. Szeretjük idézni, ahol csak lehet mondásait, mert a tudós Dupanloup püspök szerint, az életrajzban a szent mondásai válóságos gyémántszemek, melyek az előadás szövetét ékesítik, de azért is, mivel a következőkben láthatjuk, mily következetesen vitte végbe az életben, amit csak leírt könyveiben, vagy tanácsolt beszédeiben. Soha olyant nem parancsolt másnak, amit önmaga nem gyakorolt a legszigorúbban.

Láttuk már előbb is, hogyan hallgatott a bántalmakkal szemben: a hallgatást legjobb védő fegyvernek tartotta; mikor egyszer felszólította valaki, hogy erélyesen védje magát a támadások ellen, így felelt: „Jobban megvéd a hallgatás, mint minden, amit csak mondhatnék, aztán szeretné ön, hogy egy negyedóra alatt elveszítsem azt a kevés szelídséget, amelynek megszerzéseért huszonkét esztendőn keresztül annyit fáradoztam?“

Egy nemes ember, igen rátartós előkelő származására, egy pap számára egy megüresedett java-

dalmat kért. A püspök kijelentette, hogy a javadalmakat csak pályázat útján adja a legderekabbnak. Erre a nemes felpattant, gyalázatos szidalmakkal illette. A szent megőrizte lelki nyugalmát s barátságos szavakkal válaszolt, de ezeken csak nevetett az ember, mint amelyek csak gyermekek és nők elkábítására valók.

„No jó — felelte a püspök — az ön jelenlétében fogom megvizsgálni pártfogoltját.”

A nemes ember jól tudván, hogy pártfogoltja gyenge a tudományokban, a vizsgát ellenezte, mire ezt a nyugodt feleletet kapta: „Ézzel azt akarja, hogy bekötött szemmel bízam másokra a reám bízott lelkek üdvösségét; ön is beláthatja, vajjon igazságos eljárás volna-e ez?” — E szavakra nagy haragosan, szitkok közt távozott el az illető.

Egy jelenlévő pap kérdésére, hogyan képes ezt ily nyugodtan elviselni, így válaszolt: „Nem ő szidalmazott, hanem a szenvedély szólt belőle. Isten előre látta, öröktől fogva, hogy ezt türelmesen kell elviselnem. Isten kezéből jött ez a kehely, s én e kezet ifjúságomtól fogva imádni tanultam.”

„De hát teljesen felindulás nélkül volt?” — kérdezte a pap.

„Kerülőt csináltam — felelte a püspök. — A nemes ember jó tulajdonságai után kutattam, mint ahogy szokásom azokban, akik megsértenek, mindig a jót, nem pedig a hibát nézni. Remélem, hogyha elmúlik a rossz kedve, ha elvonul a ködfelhő, ismét barátságos lesz velem szemben.”

Valóban az illető olyan bánatot érzett viselkedése felett, hogy nemsokára könnyek közt kért bocsánatot s ez entúl a legnagyobb tisztelője lett a Szentnek.

„A felbőszült elefánt haragját mi sem csillapítja le jobban, mint hogyha egy kicsiny báránykát lát, s az ágyúgolyót misem tartóztatja föl jobban, mint a gyapjú. A nyugodt lélekkel tett rendreutasítást szívesebben vesszük, mint a szenvedélyeset, mert készséggel engedünk az elme parancsának, melynek természetes uralmát elismerjük; de ellenszegülünk, ha a szenvedély akar felettünk uralkodni. Továbbá, ha a szenvedélyre akar támaszkodni az elme, akkor ő is gyűlöletessé válik; elvész vagy legalább is gyengül tekintélye, ha a szenvedély zsarnokságát hívja segítségül.” (Szalézi szent Ferenc: Philothea III. 8.)

Egy máltai lovag szintén egyházi javadalmat kért egy pap számára. A püspök vizsgálat alá fogta a papot, amikor is kitűnt hiányos tudománya; azért a javadalmat más kapta. A máltai lovag e hírre szörnyen megharagudott, gyalázó szavak közt, tombolva a dühtől, megragadta a szent főpap szakálát: „Ha nem volnál püspök, majd emberségre tanítanálak velem szemben — kiáltotta; de ha nem tekintesz engem, nézd a keresztet, amelyet viselek.” — (A máltai lovagok a ruhájukon keresztet viseltek.)

„Uram, válaszolt a püspök szelíd mosolygással, hogy ne lennék nagy tisztelettel a kereszt iránt, mikor én ép úgy viselem, mint ön, könnyvet is írtam róla és most is készen állok megtenni érte mindent, amit lelkiismerettel tehetek.”

A lovag látva, hogy semmire sem megy, elhagyta a termet; a püspök udvariasan kikísérte, mire haragos visszautasítást kapott: „Nem kell a tiszteletadásod!” — A lovag veszekedésének lármája még az udvarra is kihallatszott. Egy szerzetes megkérdezte, mit érzett ezeknél a gyalázkodásoknál. „A legke-

vésbbé sem ragadott el semmiféle indulat; Isten egész másfelé vonta el lelkemet; semmit sem vesztettem nyugalmamból; úgy tekintettem magamat, mint olyat, akinek nincs sem füle a hallásra, sem nyelve a beszédre.“

A lovag még az éjjel megbánta tettét, eljött bocsánatot kérni s kiváló tisztelője lett a Szentnek.

„Nagyobb tudomány harag nélkül élni, mint azt okossággal és mérséklettel kormányozni. És ha vigyázatlanságunk vagy gyarlóságunk folytán elejt bennünket ez a szenvedély, jobb, ha azt azonnal elnyomjuk, mint hogy vele alkudozzunk. Mert ha időt adunk neki, könnyen beveszi szívünk várát s úgy tesz, mint a kígyó, mely egész testével beférkőzik oda, ahová fejét bedugta . . . Mihelyt jelentkezik, lelkednek minden erejével áll neki ellen, azonban ne hevesen és szenvedéllyel, hanem szelíden, de mégis erőteljesen. Mert amiként a bíróságoknál a szolgák néha nagyobb lármát csapnak, mint akit csendre intenek; szintúgy gyakran megesik, hogy amidőn haragunkat erővel akarjuk elnyomni, még jobban felindulunk s magunk felett többé nem bírunk uralkodni.“ (Szalézi szent Ferenc: Philothea, u. o.)

Egy Pillet nevű ügyvéd, mert az egyházzal szemben kötelezettsége volt, s a püspök törvényes úton érvényesítette az egyház jogait, mint ahogy köteleettsége volt, rettentő haragra gyűlt a főpap ellen s minden alkalmat megragadott gyalázására, amiben kifogyhatatlan volt. Mintha csak élete céljául tűzte volna ki, hogy ezt a szeplőtelen jellemet befeketítse. A szent nem haragudott, sőt találkozáván vele az utcán, kézen fogva, így szólította meg: „Tudom, hogy bizonyos módon tönkre akarja tenni jóhíreimet,

de tudja meg azt is, hogy ha kitépné az egyik szememet, a másikkal épen olyan barátságosan néznék önműre.“ A szelíd szavak hatástalanok maradtak reá, sőt még nőtt a dühössége. Néhány hónap mulva a szentegyház ajtajára kitett iratott bepiszkolta, majd éjnek idején a püspöki ház ablakán belött s megsebezte a püspöki helynököt. Erre már a püspök lelki leánya, szent Chantal Franciska is azon a nézetten volt, hogy a törvény kezére kell hagyni a gonosztévőt. A püspök csak ennyit mondott: „Igen boszút állunk rajta, ön és én; van három leánya, közülök egyet ingyen felveszünk a kolostorba!“ — A bűnöst a törvény halálra ítélte; erre az irgalmas atya eltévedt juháért mindent megtett, hogy kegyelmet nyerjen; személyesen vitte el neki a hírt, hogy életének megkegyelmeztek. A szíve kőkemény maradt; hiába vetette magát lábai elé a Szent, hiába kért tőle bocsánatot, megmaradt gyűlöletében s csak gúnyal fizetett. „Kiragadtam önt — mondta végűl a Szent — a földi igazságszolgáltatás kezéből, de majd az isteni igazságszolgáltatás kezébe fog esni, akkor már nem menthetem meg.“ — Valóban, nem-sokára nyomorultan végezte be gonosz életét.

Volt egy másik ellensége is, valami előkelőbb ember, aki minden ok nélkül gyűlölte. Gúnyos iratokat is terjesztett ellene, amelyek azonban inkább megvetést, mint dicsőséget hoztak a szerzőjüknek. A sikertelenség miatt felháborodva, különös módját eszelte ki a boszantásnak; egy csapat rakoncátlan legényt szedett össze s felállította őket kürtökkel, pisztolyokkal, kutya-falkával a püspök háza előtt, hogy amint csak birják, zajt csapjanak az ablakok alatt. Megdördűltek a lövészszámok, űvöltött a falka, s

éktelenül fújták a vadászkürtöt: bent a püspök meg térdre esett a kereszttel előtt s imádkozott a nyomorultakért. A szomszédok és szolgák panaszkodtak, de hiába, a befolyásos úr ellen nem lépett fel a hatóság. Végre is a püspöki udvar emberei fegyverrel akarták elűzni a zavargókat, de a püspök megtiltotta: „Sokkal jobb, ha az ember úgy tesz, mintha nem is hallaná; nem büntethetjük meg őket jobban, mint így. Legyetek nyugton, sokkal szánalomra méltóbbak, mint mi; mert mi itt melegen és tető alatt vagyunk, azok meg hidegben dideregnek.” (Kemény télvíz ideje, s nagy hó volt odakünn.) Még merészebbek lettek; az ablakon köveket dobtak be, melyek közül némelyek Ferenc lába elé estek. Mikor kiment, találkozott a „macskazene” rendezőjével; barátságosan üdvözölte. A szent jóság egészen zavarba hozta az elvetemültet; rögtön bocsánatért könyörgött, megjavította hitvány életét s bevallotta, hogy a szent püspök szelídsége többet használt a lelkének, mint száz prédikáció.

Ugyanannak testvére is, a másik kedvéért, igen gyűlölte a Szentet; de ez épen ezért különösen gondjába vette őt, mikor élete forgott kockán. Valami sértés miatt összetűzött egy hatalmas úrral, aki aztán tizenkét lovaggal jött Annecybe, hogy páros viadalal döntse el a pert. Halálos gyűlölettel egyik a másik iránt, fegyverre kaptak volna, ha közös atyjuk közbe nem lép s a maga megindító módján le nem téríti a két ellenséges szívet a boszú véres útjáról. Mint jó barátok váltak el.

Nagy zajjal, trombitásokkal és vadászkutyák falkájával jött a püspöki udvarba egy előkelő nemes s éktelen haraggal támadt a püspökre, hozzá még

rokonára. A szent csendesen kivárta míg belefáradt a kiabálásba a dühös ember, aki nagy fenyegetések közt végre elrobogott. Pater de Coex szavaira, hogy mégis erélyesebben kellene fellépni az ilyenekkel szemben, így felelt; „Szövetséget kötöttem nyelvemmel, hogy addig hallgasson, amíg nyugtalan a szív, és hogy ne adjon választ olyan szóra, mely haragra ingerelhetne. S valóban, ezt a szerencsétlent nem lett volna okos dolog még jobban felizgatni azzal, hogy igazságtalanságát szemére vessük.“

A gyalázkodó néhány napra könnyes szemmel jött bocsánatot kérni, megvallotta, hogyha tovább ingerelték volna, elhatározta, hogy a nála lévő tört a püspökbe mártja. De a szelídsége lefegyverezte őt, amit nagyon megköszönt.

Egy hitelezőnél kezességet vállalt valami nagyobb összegert; az adós épen a hadseregnél időzött, mikor a hitelező betoppant s rajta akarta megvenni a kölcsönt. Szelíden intette a nyugtalan embert, hogy várjon, vagyonos ember az adós, nem forog veszélyben pénze. De ez gorombán és türelmetlenül tovább kiabált, hogy rögtön fizessék ki a tartozást. — „Csak annyi időt adjon, míg írok az illetőnek s minden rendben lesz“ — próbálta őt a Szent csendesíteni. — „De én rögtön akarom a pénzemet!“ — kiabált tovább. „Uram, — kérlette őt a püspök szent nyugalommal — el akarja venni számtól a kenyeret? Alig van meg a legszükségesebb is; ennyi pénz sohasem állt rendelkezésemre. De nem bánom, vigye el a bútoraimat, eladhatja, csak arra kérem, a jó Istenre való tekintettel, szeressen tovább s haraggal és gyűlölettel ne sértse meg őt.“ — „Nem keltenek szép szavak“ — kiabálta a hitelező és tovább

dühöngött. „Uram — viszonzá Ferenc — mindent megtettem, hogy ön megbékéljen; de szeretném, ha szívébe vésné, hogyha egyik szememet kiszúrná is, a másikkal épen oly barátságosan néznék önre.“ — Ez is haraggal hagyta el a püspököt, de a szelidség igéi már megsebezték durva lelkét: később megindultan kért bocsánatot; a Szent gyengéd szeretettel szerette s újra megtalált barátjának nevezte el.

„Nagyon elnézőnek és kevésbé elnézőnek lenni: mindkettő hiba — szokta volt mondani. Nehéz az nekünk embereknek, megőrizni a középútat, de ha már hibázom, inkább hibázzak a túlságos gyengédséggel, mint a túlságos szigorúsággal.“ — Ezt az elvét mindenkor betartotta. Szolgáival szemben sohasem volt goromba; ha már rendre kellett utasítani őket, oly szelidséggel tette, hogy a szégyentől is megjavultak. A szolgákra vonatkozólag így nyilatkozott: „Nem szabad hibáikat, kivált a kirívóbbakat korholás nélkül hagyni, de meg kell azt is gondolnunk, micsoda szolgálatot teljesítenek nekünk; ki kell mutatnunk velük szemben meglegedésünket, biznunk kell bennük, szükségükben segítenünk kell őket s előmenetelükben segédkeznet kell nyújtanunk.“

„Mi keserűbb az éretlen diónál? — mondotta — s ha befőzik, edessé válik. Ép így a szemrehányást is keserű természeténél fogva be kell főzni szelidséggel és a szeretet tűzén fölforralni; mindjárt barátságosabb, szeretetreméltóbb, egészen kellemes íze lesz.“ Szavajárása volt: „A jó saláta elkészítéséhez több olaj kell, mint ecet és só.“

Szelidségével uralkodott, ez tekintélyt adott neki; minden kő- és vasfal leomlott ezelőtt a nagyhatalom előtt, mint ahogy barátja s lelki tulajdonságainak

leírója, Camus püspök írja: „Szelidsége oly nagy hatalmat adott neki a lelkek felett, hogy mindenki meghajolt előtte.“

III.

Szeretete a szegények és nyomorultak iránt.

„Szeresd a szegényeket s a szegénységet; e szeretet valóban szegénnyé tesz bennünket; a Szentírás szerint ugyanis amit szeretünk, ahhoz hasonlítunk. Azt mondja szent Pál: „Kicsoda szenved, hogy én ne szenvedjek“ (II. kor. 11., 19.); mintha csak azt mondaná: „Kicsoda szegény, akivel együtt én ne volnék az! Mert a szeretet által hasonló lett azokhoz, akiket szeretett. Ha tehát szereted a szegényeket, részed leszen az ő szegénységükben.“ (Szalézi szent Ferenc; Philothea: III. 15.)

E tanításnak megfelelően Ferenc szerette a szegényeket és a szegénységet, önmegtagadást szorgalmasan gyakorolta magán; kiüresítette magát, hogy mindenkinek mindene legyen. Ha nem volt miből adnia, ezt vagy azt elzálogosított, csakhogy senkinek semmit meg ne tagadjon. Takarékoskodott ruhában, ételben, csakhogy kedves szegényeinek minél többet adhasson. Magánál hordta a szegények jegyzékét; hétfőn és csütörtökön háza kapujában nyilvános alamizsnaosztást rendezett.

Mikor egyszer mást nem tudott adni, odaadta a kápolnájából az ezüst kanácskákat, melyekben a miséhez való bort és vizet tartották. Roland, a házvezető szolga, ezt nem hagyhatta szó nélkül, mire mosolyogva így nyugtatta meg a Szent: „Az üveg kanácák jobbak, mert a vizet és a bort jobban meg lehet

bennük különböztetni, így legalább nem téveszti őket össze az ember.“

Mikor egy rongyokba burkolt koldus jött hozzá, megparancsolta, hogy ruhát adjanak neki. A ruha igen siralmas állapotban volt, úgy, hogy még a koldusnak sem tetszett: „Uram, nézze csak, mit adnak nekem!“ — „Nézz utána, hogy nincs-e valami jobb“ — szolt a szolgájának. — „Ez a legjobb mindegyik közül“ — felelt a szolga. „Igy hát, kedves barátom — nyugtatta meg a koldust a püspök — nincs jobb, légy szives, fogadd el szeretettel.“

A szolga máskor, boszankodva, hogy üresen találta a ruhaszekrényt, jól elzárta a Szent ruháit; ekkor meg levette magáról az alsó ruháit s ezeket adta oda a rászorulónak. Mikor egy félmeztelen embert látott, levetette a papi ruhája alatt lévő alsó ruháját s ő maga egész nap fázott.

Egyszer négyszáz aranytallért kapott ajándékba: odaadta egy szegény leánynak, aki ezzel a pénzzel mint hozománnyal végrehajthatta szándékát, hogy kolostorba lépjen. Egy urat, aki gyűlölte és rágalmazta, s aki azután koldusbotra jutott, hat hétig magánál tartott s még pénzzel is ellátta, hogy boldoguljon.

A protestánsoktól sem vonta meg jóindulatát; a gáncsoskodók szemére vetették, hogy van elég katolikus is, aki rászorul a segítségre: „Hát a protestánsok — volt a válasz — nem emberek, nem keresztények, nem eltévedt juhaim-e ők? A pásztor csak az egészséges juhokat gondozza s nem egy-szersmind a betegeket is?“

Jöttek hozzá olyanok is, akik mivel szégyelték talán az alamizsnakérést, kölcsönt kértek tőle. A

Szent szívesen adott, nem épen a visszafizetésre számítva, hanem mert tudta, hogy az ily alamizsna kevésbé megszegyenítő. Egyszer valaki húsz tallért kért tőle kölcsön. A püspöknek csak tíz tallérja volt. „Kiútat találtam — mondja — melynek révén mind-egyikünk tíz tallért nyer ma.“ „Hogy-hogy, méltóságos uram?“ — felelt meglepetten amaz. — „Semmi sem könnyebb ennél — válaszolt a püspök — én és ön csak kinyújtjuk a kezünket. Rajta! itt van a tíz tallér, amit húsz helyett adok; így ön nyer tíz tallért és én is úgy tekintem a többi tízet, mint amelyet ma nyertem, ha ön fölment attól, hogy önnek kölcsönözzem!“

Felkereste a szerencsétléneket, betegeket saját kunyhóikban, személyesen vitt nekik élelmet és pénzt. Egy szegény, beteg öreghez készült, mikor azzal akarták visszatartani, hogy utálatos, rosszagú betegségben szenved: „Hagyjatok csak — utasította vizsgálva a gondoskodást — a szegények legkellemetlenebb szaga rózsailat számomra.“

Egy máltai lovagot elfogtak a törökök; testvére panaszából megtudta a dolgot, s mivel semmi más eszköz nem állott rendelkezésére a kiváltáshoz sem neki, sem testvéreinek, a jó pásztor el akarta adni ezüst készletét. Már kiadta rendeletét az eladásra, mikor közben a fogoly haláláról értesült.

A jó Roland szolgál olykor megsokalta a szent alamizsnálkodását; panaszkodott és zúgolódott, fenyegetőzött, hogy itt hagyja a házat. „Igazad van — mondotta a Szent — nagy az én bűnöm, — de ami a legrosszabb, ebben a pontban még csak meg sem akarok javulni.“

Máskor a keresztet mutatta neki, hogy a megfeszített szeretettől tanuljon szeretetet: „Megtagadhat-e valamit az ember annak az Istennek, aki irántunk való szeretetből ilyen sorsra szánta magát?” — Megszégyenülve távozott Roland s közben ezt mondta szolgatársainak: „Urunk valóságos szent, de koldusbotra juttat bennünket, és lefelőbb ő maga jut arra a sorsra, hogyha így folytatja.”

Savojai Krisztina hercegnő főalamizsnásává választotta; ezt a hivatalt nehezen fogadta el s csak azon feltétel alatt, ha nem gátolja egyházi ügyeinek vezetésében és semmiféle fizetést nem kap. „Tulságosan meggondolja a dolgot — mondotta neki a hercegnő — ha önnek fizetést akarok adni, ugyan mi rossz van abban, hogy nem fogadhatná el?” „Asszonyom — felelt a Szent — jól érzem magam szegénységemben; félek a gazdagságtól, mely már sokakat tönkre tett: engem is megronthatna. A fejedelmő nagyon értékes gyémántgyűrűt adott neki „de csak azon feltétel mellett, hogyha azt megtartja magának.” „Asszonyom — mondotta — megigérem, legalább is addig megtartom, míg a szegények rá nem szorulnak.” — „Ebben az esetben legalább zálogosítsa el s én majd mindig kiváltom.” — „Félek — válaszolta a püspök — hogy nagyon sokszor fog ez megtörténni.”

Mikor Turinban a gyűrű nélkül jelent meg, a hercegnő már tudta, mi lett a gyűrű sorsa. Ajándékozott neki egy még értékesebbet, azzal a hozzáadással, hogy ez aztán ne jusson az előbbinek sorsára. „Ezért nem állhatok jót, asszonyom — mondotta a Szent, — nagyon keveset értek hozzá, hogy értékes tárgyakat megőrizzek.” „Nosza, milyen jó

lesz ez az annecy-i szegényeknek!“ — szólt diadalmasan övéihez.

„Ha szereted a szegényeket, örömed lesz benne, ha náluk lehetsz, ha őket magadnál láthatod, ha otthonukban járhatsz, ha velük érintkezhetsz a templomban, az utcán és másutt. Beszélj az ő nyelvükön, mintha hozzájuk hasonló volnál; emellett légy bőkezű s juttass nekik abból, amit Isten neked bőven adott.“ (Szalézi szent Ferenc: Philothea III. 15.)

Neki nem volt bőven az anyagi javakból; valószínű csoda volt jótékonyága. De már ilyenek a szentek, kicsiny eszközökkel is nagy és csodálatos dolgokat tudnak véghezvinni.



NYOLCADIK FEJEZET.

I.

Apostoli körúton.

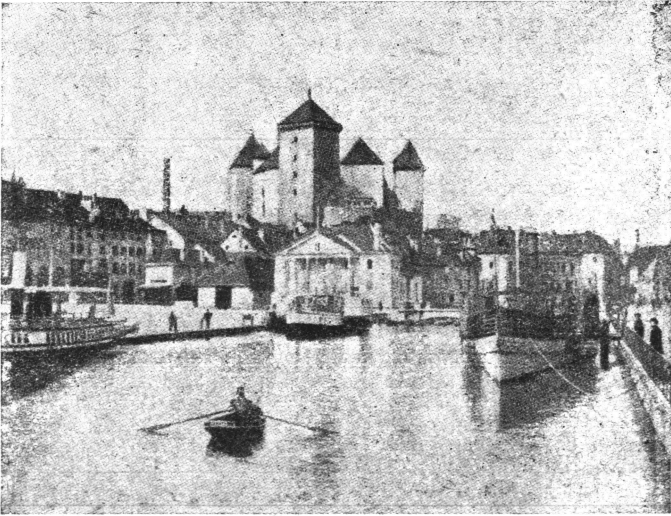
A lélek jó illata nem maradhatott meg a genfi egyházmegye aránylag szűk határai között: elterjedt más vidékekre és erős vágyat keltett, hogy hallják, lássák az apostoli férfiút s épüljenek lelkének megnyilatkozásain.

Dijon város polgármestere 1603, augusztus 3-án azt a javaslatot terjesztette elő a város képviselőtestületének, hogy a genfi püspököt hívják meg adventi és böjti beszédek tartására.

Szalézi szent Ferenc készséggel hajlott a meghívásra, de a hercegi udvarban akadályokat gördítettek útja elé: azt hitték, hogy a szent ügy csak ürügy arra, hogy politikai dolgokban járjon el; ügyis gyanúsnak találták a nagy kitüntetést, mellyel szentünket a francia udvarban elhalmozták. Nagynehezen engedte meg végre a herceg, hogy szentünk mégis *Dijon*ba utazhassék.

Nagyon szívesen indult útjára. „Isten oly erősen készítetett engem erre az áldott utazásra, hogy semmi sem tudott visszatartani.“ Valami titkos sejtelem vonzotta a város felé. *Dijon* városában kezdődött az a felséges lelki barátság szent Chantal

Franciskával, melynek eredménye a Visitatio-rend alapítása lett. A másik ok, ami az útra készítette, a függőben lévő peres ügy volt, melyet Fremyot András bourgesi érsekkel folytatott a gex-i tartomány egyházi javaiért; ezeket a javakat ugyanis IV. Henrik az ottani plébániák helyreállítására adta, de ké-



Annecy városa ujabbkori képe a tó felől.

sőbb megfeledezve erről, Fremyot érseknek, Chantal Franciska fivérének adta. A szent remélte, hogy ezt a kérdést személyes megbeszéléssel sokkal jobban el tudja dönteni, mint a felebbezéssel, melyet első pörének elvesztése után adott be.

A város lakossága mint valódi lelkiatyát tisztelte szent Ferencet s a saját lelke üdvére szorgalmasan fel is használta jelenlétét; megjelenése elragadta

őket, lelkéhez akartak férközni, vonzotta őket a fényesség és melegség, mely kiáradt belőle; nem maradt üdülésre sem ideje, annyira körülvették személyét, annyira megostromolták gyóntatószékét.

A fiatal érseknek is elég volt látni a főpapot s beszélni vele, hogy a peres ügy ezzel a harmadik előterjesztéssel a két szív ítélőszéke előtt, gyors megoldást nyerjen. Fremyot érseket annyira lebilincselte a Szent lelkületének kedvessége, hogy önként lemondott jogairól a gex-i plébániák javára.

Nem szólunk itt bővebben arról a csodás találkozásról, mely a két angyali lelket, szent Chantal Franciskát és Szalézi szent Ferencet, annyi esztendőre egybehozta az Isten forró szeretetében s az angyalok barátságában; fenntartjuk e találkozás, e beszélgetések leírását későbbre, mikor teljesen nekik szentelhetjük figyelmünket. Most csak arról az eseményről szólunk még, amely Fremyot érsek első szent miséjén ment végbe.

A fiatal érsek — abban az időben gyakran előfordultak ily kinevezések — még nem volt pap, mikor már megkapta az érseki széket. Most nagycsütörtökön mondta első szent miséjét. Szalézi szent Ferenc segédkezett az újmisének; ő maga nem misézett, mivel nagycsütörtökön a templomban csak egy misét szoktak mondani. Régi életrajzírója és rokona, Károly Ágost püspök, így írja le az itt történeteket: „Szalézi szent Ferenc térden állva ment föl a lépcsőkön az oltár közepéig a szent áldozáshoz, akkora áhitattal, hogy ennek láttára az egész sokaság könnyezett. Feje sugározni látszott, különösen mikor a fiatal Fremyot elfogódott szívvel, könnyekkel szemében a szent ostyát a püspök ajkára tette.“

A szent fejét körülfogó fénysugár szinte elvakította a körülállók szemét. — Mikor az elutazás ideje elérkezett, szomorú volt a város; alig akarták elengedni, vagy ha már elmegy — mint mondták — saját maguk viszik Annecybe. Egy úrnő így kiáltott a Szent felé: „Nézzétek ott megy a tolvaj, aki mindnyájunk szívét elrabolta.“

A város szép ezüst edényt, majd egy hatalmas zafírral ékes aranygyűrűt ajánlott fel neki, de nem fogadta el: „Semmit sem viszek magammal, csak a szívüket“ — így szólt az elutasító válasz.

Francia földön tett látogatása csak gyarapította a személye iránt való csodálatot és vonzódást. IV. Henrik ismét kísérletet tett, hogy a nagy szent országában maradjon, sőt a biborosi méltóság megszerzését is kilátásba helyezte számára, Ferencnek azonban nem kellett semmiféle kitüntetés; saját szavai szerint, „ha két lépésnyire volna tőle a bibornoki kalap, akkor sem nyulna utána.“ Mikor XI. Leo, azelőtt jó ismerőse, trónra lépett, a kinevezendő biborosok névjegyzékébe vette föl Szentünket is. Ez esetben valószínűleg meg kellett volna történni az alázatos ellenállásnak, de a pápa megválasztása után 27 napra meghalt. V. Pál pápa is kész örömmel diszítette volna fel e méltósággal, de tekintve a Szent nagy alázatosságát, tervét elejtette. Nem kívánt ő más biborruhával ékeskedni, — mint mondotta — csak azzal, amelyet hitéért való harcaiban vére hullásával fest pirosra.

1605. év bőjtjében megkezdte fáradságos munkáját, egyházmegyéje látogatását. Eleget akart tenni a jó pásztor kötelességének, hogy ismerje juhait és azok is ismerjék pásztorukat. La Roche helységbe

jött, hol az egyszerű népek prédikált. Szerette őket, azt mondta, hogy megelevenedik szeme előtt a krisztusi kor, mert Krisztus is főképen az egyszerű embereknek beszélt; és az a tudós férfiú, aki a királynak és hercegeknek meg főuraknak prédikált Párisban, magával tudta ragadni a népet, és csodálatos eredményt hoztak szavai.

Ez a kis látogatás még csak bevezetése volt a tulajdonképeni látogatásoknak. „Azon az úton vagyok — írja ez időtájt — hogy püspökségem üdvös látogatását megkezdjem! És ime, mindenütt mindenféle keresztet látok magam körül; testem irtózik ettől, csak a szívem kívánja. Igen, így van ez. Óh szeretlek titeket, kicsiny vagy nagy, lelki vagy testi, belső vagy külső keresztet. Üdvözöllek titeket, csókollak benneteket és méltatlannak tartom magam árnyéktokban állani.“

Bizony hatalmas fáradsággal járt ezt a hegyes völgyes egyházmegyét bejárni, amelyben 450 plébánia volt meredek hegyek közt; némelyikét csak rettenetes utakon lehetett megközelíteni. Csekély és rossz felszerelést, kicsiny kíséretet vitt magával. „Külső dolgok nem sokat érnek, de Isten Lelke az erősséghez szükséges“ — mondta. Nyomorúságos fekhelytel is megelégedett, a jobbat készséggel átengedte kísérőinek, ő maga gyakran faleveleken vagy nyomorúságos szalmazsákon aludt.

Aztán hogy szerette ezeket az egyszerű embereket! „Emberek mint mi, hasonló kegyelmet nyerne, mint mi, az ég számára vannak teremtvé és épúgy atyjuknak nevezhetik az Istent, mint mi. Testvéreink ők és talán jobbak, Isten előtt kedvesebbek és szentebbek; talán magasabb fokára jutnak az

örök boldogságuk, mint mi. Olyan nagy különbséget tegyünk köztük és köztünk és azt higgyük, hogy már lealacsonyítottuk magunkat és szánalmat érdemlünk, ha néhány napig ugyanazt szenvedjük, amit ők?”

1605 husvétja után a szívének legkedvesebb vidékre, ifjúkori szenvedéseinek színhelyére érkezett: Chablais környékére. Miután itt érdemes buzgalommal mindent megvizsgált és rendbehozott, Annecybe tért vissza.

Október közepén a francia uralom alá került vidékeket látogatta meg; minden plébániát, minden templomot és kápolnát meglátogatott és apostoli buzgósággal ültetett, gyomlált a lelkekben. Haragosokat békített, gyóntatott, szentségeket szolgáltat ki: bíró, vizsgáló és munkás volt egy személyben: egyik napon az utolsó kenet kivételével minden szentséget kiszolgáltattott.

Apostoli fáradalmai közepette méltán írhatta: „Püspökségem ügyei nem patakocskák, hanem rohanó folyamok. Igazán mondhatom, hogy püspökségem látogatásának megkezdése óta mértéken felül sokat dolgoztam; de ez mind Isten dicsőségére szolgál, akinek nagy jósa kedvemért mindennap még egy csodát is művel; mert ha este haza megyek, a gyengeségtől alig mozgok és csak nehezen lélegzem. De a következő napon már erősebben kelek fel, mint annakelőtte. Mennyire vigasztal az engem, hogy itt a vad hegyvidéken olyan jó embereket találok! Óh, mily kedvesen fogadták püspöküket! Milyen nagy tiszteletben tartják őt. Tegnapelőtt éjjel érkeztem ebbe a faluba, s a lakók olyan kivilágítást csináltak, hogy fényes nappalnak látszott. Óh, bizonyára jobb püspököt érdemeltek, mint amilyen én vagyok!”

Kissé megszakitva az útat, elment Chambery városába böjti beszédeket tartani, Beszédei olyan hatást tettek, hogy minden prédikációját valóságos csodának tartották, mintha a Szentlélek választotta volna ki ajkait, hogy Ő maga szóljon velük.

1606. június 19-én ismét munkához látott, hogy bejárja a magas hegyekkel teli, gleccserekkel borított Faucigny tartományt. Itt sok szenvedés, fáradalom várta; gyakran négykézláb kellett kapaszkodnia a rettenetes szirteken föl és le. Egyszer a rossz út miatt lejött a lábáról a bőr úgy, hogy tíz napig nem tudott egyenesen állni. Egy plébániára félig agyonfagyva, vérző kézzel és lábbal érkezett meg; olyan veszélyes helyen járt, hol előbb egy pásztor lezuhant; épen akkor találták meg jéggé fagyott holttestét.

A szent főpásztor türelmesen viselt el minden szenvedést, inkább a mások szenvedésein panaszkodott, mint a magáén. Szorgalma, dolgossága nem ismert határt, késedelmeskedést: elsőnek kelt fel, első volt a dolognál. Türelme nem hagyta el. Egyszer lábaja miatt lóháton ment, de úgysis nehezére esett az út, mert fájós lábát nem a kengyelben, hanem a nyergen tartotta. Lassacskán haladt; társai szépen előrementek s ott hagyták őt magára. A szent nem haragudott a figyelmetlenség miatt; mikor a társai, észrevéve hibájukat, visszatértek, és az egyik zúgolódott a lassúság miatt, csak ennyit mondott neki: „Kedves barátaim, úgy megyünk, ahogy tudunk.”

Apostoli útján megszállott egy helységben pihenés végett. Itt meghallotta, hogy egy fiatal ember gúnyolódik rajta, hogy nincs is szüksége a pihenésre, egész jól érzi magát az a püspök. Magához

hivatta a gúnyolódót; az első bemutatkozó beszélgetés után kérte, hogy tegye ujját az ütőérére, s orvosi tanácsot kért tőle. „Látom, uram, hogy képes a szivbe látni: én egy genfi orvos fia vagyok; a mi papjaink küldtek ki, hogy ön után kémkedjem, mit csinál itt.“ „Elveszett juhaimért jöttem ide — vetette oda szellemesen Ferenc — ön is egy ezek közül.“ S ekkor szeretettel átölelte az ifjút. — Tíz nap mulva a Szent varázskörébe került ifjú nyilvánosan felvette magát a katolikus egyházba.

Mikor az apostoli pásztor egyik körútjáról hazajött Annecybe, nagy ijedelmet okozott a hír, hogy a genfiiek rajtaütést terveznek. Az izgatott hangulat közepette nyugodt maradt; szép szavakkal bátorította híveit, kimutatva előttük az apostoli pásztor állhatatosságát és bátorságát: „Féltek, holott nincs ok a félelemre; Isten nem engedi, hogy pogányok törjenek örökségébe, megszenteltségük templomát és lerontsák Jeruzsálemet.“ — S ha mégis megtörténnék? Erre az aggodalomra így felelt; „Hiszem, hogy akkor is elég bátorságom volna a farkasoknak ellenállni; igen, ha látnám, hogy rátörnek nyájamra, nem hagynám el juhaimat, hanem népem élén hűen vezérekdném.“ Visszaidézte az egykori genfi püspök esetét, aki elhagyta Genf városát, holott jobb lett volna kitartania. „Ami engem illet, én a népemnél maradnék és fölszólítanám, hogy küzdjön, védje meg magát, ha már az Úr ilyen üldözést szabadítana ránk. A harcnak semmiféle fáradsága és viszontagsága sem esnék nehezemre, mert Istenért kiállhatjuk az ilyeneket, sőt valóságos jótéteménynek kell tartanunk. Aztán meg hivatalom is magával hozza, hogy életemet adjam juhaimért.“

A genfiek valóban megjelentek a város előtt; a püspök, bár rajta töltötték volna ki először boszújukat, oly vidám és derült kedvű volt, mintha nem is dühöngött volna a város falai alatt az ellenség. Az ostromból ugyan semmi sem lett, mert a genfiek csakhamar visszavonultak.

Szalézi szent Ferenc 260 plébániát járt be; miután apostoli körútjáról jelentést szerkesztett, azzal testvérét János Ferencet, Rómába küldötte, hogy a szentszéknek átnyújtsa. A pápa és a bibornokok igen nagy elismeréssel fogadták ezt a jelentését; egyszerűen megbízták, hogy több kolostorba új szellemet vigyen be, mert a régi jó szellem megfogyatkozott. Nagy okossággal, szelidséggel járt el ebben a tisztségben; nem hirtelenkedte el a dolgot s 1618-ig a reáruházott tisztelet bevégezte.

Nagy gondjai közepette még arra is volt ideje, hogy egy nagyszerű tudományos intézetet alapítson „*Academia Florimontana*” címen. Az intézet — latin nevének jelentése szerint — mintegy virágcsokra a széptudományoknak, a tudomány virágait kínálta a tudásra vágyóknak. Favre elnök, Szentünk kiváló barátja, nyújtott neki segédkezet; ő maga szép és okos szabályokat készített az intézet számára s megnyitásán gyönyörűen mesteri beszédet mondott.

1607 nagybőjtjén Annecyben ő tartotta a prédikációkat és pedig igen nagy eredménnyel; mint máskor, most is megostromolták gyóntatószékét. Megtérített egy előkelő protestáns hölgyet is, kinek visszatérését az egyházhoz rég óhajtotta. „Kivetett hálóm — írja az esetről — halat fogott, amelyet már négy esztendeje lestem, Nagyön örülök neki és imáitokba ajánlom.”

Egyik prédikációja alatt egy ifjú nevetett s egy hölgyet feltűnően nézegetett. „Mi az? — kiáltott rá a püspök. Hol vagyunk? Micsoda?! Isten egyházában, szent beszéd közben illetlenül viselkedni? Hadd abba, akárki vagy s kérj bocsánatot Istentől. Nem tűrhetek ilyen illetlenséget, ha nemjavulsz meg néven nevezlek s pellengérré állítlak.“ Eszerint szigorú is tudott lenni, ha szükségesnek mutatkozott. E lelkigyakorlatok alkalmával egyszer egy pap prédikált Ferenc helyett, aki maga is résztvett a beszéden. A pap, mivel beszéde alatt kevesen voltak, elkeseredésében ily szókra fakadt: „Minek is fáradok én, hogy ilyen hálátlan földbe szórjam a magot?“



Savoja, Szalézi szent Ferenc hazája.

Püspöke így nyilatkozott erről az esetről: „Jól megszidott bennünket olyan hibáért, amit nem követünk el, mert hisz mi jelen voltunk a beszéden; ha az igazi bűnösöket akarta volna megszidni, akkor ki kellett volna mennie a nyilvános terekre és utcákra, hogy az egyházba hajtsa azokat, akik künn voltak. Megszidta az ártatlanokat és a bűnösöket büntetlenül hagyta.“

Sokat, egész a kimerülésig gyóntatott ezidőben. Deage kanonok, volt nevelője, figyelmeztette, hogy ezzel megrövidíti életét; Ferenc nevetve válaszolt: „Önnek nagy tisztességére válnék, ha vértanu tanítványa lenne, aki a Mindenható szolgálatában a lelkek üdveért áldozná fel magát. De ön ugyancsak gyáva embert nevelt fel; nem is várhat tőle ilyen tisztos sorsot; különben is ritka dolog az ilyen vértanúság napjainkban.“

Apostoli buzgalma között öröm és bánat változott. Nagy öröme tellett buzgó vidéki híveinek hűséges hitében és egyszerű, kedves alázatosságában. — *Rumillyben* időzött 1608. év nagybőjtjén; *Annecyba* való visszatértekor írja ezeket a kedves sorokat: „Örömeim színhelyéről jövök, ahol alázatos, tanulni vágyó és jámbor népet találtam. A nagy városokban nem lát egyebet az ember, csak gőgöt és nagyzólást; a gazdagok hízelegnek egymásnak, azt hiszik, ők valami különös Isten-teremtményei. Ebben a kis vidéki városban van az én igazi népem, mert égő vággyal, alázattal és jámborsággal hallgatja Isten ígését.“

Rumillyből még néhány előbb is meglátogatott plébániába nézett be, aztán hazajött székhelyére, de nem sokáig maradhatott itt, mert a herceg megbízásából *Thononba* utazott. Ez utján az egyik plébánián só helyett lisztet adtak a tartóba; a Szent igen szorgalmasan „sózta“ ételét, mikor a jelenlevők közül valaki azt a megjegyzést tette, hogy úgy látszik ez a „só“ nagyon édes lehet, bár épen nem cukor. A püspök, mivel látta, hogy önmegtágadását észrevették, elpirult.

Thononban megvolt az az öröme, hogy két elpár-

tolt papot visszavehetett az egyházba. „Nagy vigasztalásomra szolgált látnom — írja az esetről — hogy visszatértek az egyház kebelébe, s mily szépen győzedelmeskedtek önmaguk felett. Ah, valamikor ők is istenfélők voltak! De az ifjúság, a test és a hiúság jobb belátásuk ellenére mélységbe vonta őket. Óh, mily isteni kegyelem jutott nekem, ki gyenge és fiatal koromban a hitetlenek közt forgolódtam, s ugyanazon csalétek csábítottak anélkül, hogy csak egy pillanatra is e szomorú dolgok felé vonzódott volna a szívem! Áldott legyen a jóságos isteni kéz, mely szilárdan tartott törvényeinek zárkájában! Ez az utazásom Thononba egyike volt a legszerencsésebbeknek. A nyílt bevallás, mellyel a fiatal papok romlásukról beszámoltak, nagy betekintést enged a lelkek vezetésébe és üdvös tanítást ad saját magatartásomat illetőleg is.“

Örömét lelki fájdalom zavarta meg! Cherubim atya, azelőtt buzgó munkatársa, túlbuzgalmában bevádolta őt a Szentatyánál. Azt jelentette róla, hogy túlságosan sokat bibelődik nők gyóntatásával és azok vezetésével ahelyett, hogy az eretnység ellen használná fel idejét s azonkívül egyházmegyéjében hitellenes könyveket tűr.

Nem kelt ki az alaptalan vádak ellen: megőrizte szelidségét akkor is, ha a dologról beszélt. Mégis jónak találta, hogy főpásztori becsületét megvédelmezze. Nagyon fájt volna neki, ha a legfőbb pásztor szeretetéből kiesett volna; „talán meg is halt volna a fájdalomtól — saját szavai szerint — hogyha az Úr gyermekeinek közös atyja, a pápa haragudnék reá vagy működésével nem volna megelégedve“; és ismét: „lelkem felfrissül, ha biztos leszek arról,

hogy a Szentatya nem elégedetlen velem és az általános szeretetből, mellyel minden alattvalója iránt viseltetik, engem sem zár ki.“

V. Pál pápa nemcsak hogy nem hitt az okatlan vádaknak, hanem kijelentette azt is, hogy a genfi püspököt nagyrabecsüli, őt valóságos szentnek tartja. Fellángolt erre Szentünknek az öröme ; nem a dicséret miatt, erre ő nem vágyódott, hanem, hogy nem kell félnie jó atyja neheztelésétől. Ez az örömmel teljes kitörés úgy mutatja be őt, mint kedves, alázatos lelki gyermekét Krisztus földi helytartójának. Ez az öröme nem a megbántott hiúság diadala, hanem alázatos gyermeki lelkület ujjongása. „Érzem, jobban, mint valaha, hogy igazi tagja vagyok az anyaszentegyháznak ; úgy érzem, mintha újra születtem volna! Nem tudom, nem haltam volna-e meg a fájdalomtól, ha tudomásomra jut, hogy közös atyánk haragszik rám, vagy viselkedésemmel nincs megelégedve.“

A Szentatya bizalma és szeretete abban is megnyilvánult, hogy újabb megtisztelő megbízásokat ruházott reá, a többek közt, hogy a baseli püspökkel Franche—Comtéba utazzék, ahol Albrecht főherceg és a burgundi papság közt ellentétek törtek ki. Bizonyos birtokviszály rendezéséről volt szó, amelynek régtől folyó tárgyalása aktát aktára halmozott s az ügyet roppantul bonyolulttá tette.

1609-ik év őszén indult útra ; közben október 13-án öccsét Bernátot, Thorens báróját, megeskette szent Chantal Franciska leányával. — A vita színhelyére érkezvén megkezdte a tárgyalásokat, roppant türelemmel és nyugalommal nézte át az ügy iratait s azután olyan éles ésszel ismerte fel az igazságot, hogy mindkét fél megnyugodott a bölcs döntésben.

Mindenki csodálta ügyességét, éleslátását ; maga a herceg gyönyörű egyházi szerekkel kedveskedett a Szentnek, melyeket ez esetben el is fogadott.

Nem járhatott valahol anyagi ügyekben, hogy ne kereste volna egyszersemind a lelkek üdvét is. *Doleban* oly szépen, oly elragadó kedvességgel prédikált az isteni jóságról, mely ellentétben áll a kálvinisták rideg és kegyetlen predestinációjával, hogy a hallgatók hangosan nyilvánították tetszésüket. *Besançonban* Jézus halotti leplét szemlélte meg, s ez annyira megindította, hogy gyönyörű beszédben tört ki lelkének érzelme. Beszéde végén sokan ruháját csókolták.

A IV. Henrik uralma alá került Gex tartományba is ellátogatott ez időtájt, amennyiben a király felszólította, hogy bizonyos vallási ügyek megbeszélésére utazzék az említett tartományba.

A püspök tizenkettő magával jelent meg a Rhone folyó révénél, de olyan révész nem akadt, aki átvitte volna őket, mert a folyó veszedelmesen megdagadt. Nem volt más hátra, mint az ellenséges Genfen át megkísérelni az átkelést, ahonnan híd vezetett Gex felé. De ez nagyon merész tervnek látszott. A püspök szentmisét mondott, hogy a tanács Lelke szálljon reá. Úgy érezte, hogy az Út a merész tervre megerősítette szívét ; azért elhatározta a Genfen át való utazást. Társai is felbuzdultak most, bár előbb nagyon félték ettől az úttól. Arról, hogy ismeretlenül (inkognitóban) utazzék, hallani sem akart : „Nem, nem szabad szégyelni, hogy a krisztusi egyenruhát viseljük. A pásztor, aki keresi juhait, ne rejtse el magát előlük.“

Genf kapujához érkeztek. Mikor az őrség látta, hogy egy püspök jön viola ruhában, lovas kíséreté-

vel, egy tiszt megkérdezte, kicsoda ez a püspök? Favre helynök így felelt: „Ez a *dioecesis* (egyházmegye) püspöke!” „Micsoda, ilyen országot „*dioecesis*” egyáltalán nem ismerek!” — csodálkozott az együgyű katona, akinek úgylátszik igen csekély tudománya volt az egyházi elnevezések terén. Nyugodtan beírta a jegyzéke: „Ma „*Dioecesis*” tartomány püspöke átutazott.”

És megtörtént a csoda, hogy a nagy kálvinista főváros utcáján tizenkét lovastól kísérve bevonult püspöki díszben az egyházmegye jogszerint való főpásztora. Miután azonban a folyóhoz vezető kaput csak egy óra múlva nyitották ki, egy közeli vendéglőben szálltak meg s azután szépen kimentek a révhez.

Mikor a genfiak megtudták, ki utazott át, igen megharagudtak: szerették volna a főt, mely annyi hatalmas érvet gondolt ki ellenük, leesve látni a genfi piacon. „Nem bántam volna — jegyezte meg erre a Szent — ha le is hullott volna fejem, csak ezen az áron megvásárolhattam volna megtérésüket. De hát, ha már nem használ nekik az életem, mi hasznuk volna halálomból?”

A tartományban nagy buzgalommal látott az igaz vallás hirdetéséhez; a protestáns pásztorok megszegyenültek elméjének ereje és a benne megnyilatkozó Lélek előtt. Sok hívüket visszavitte a jópásztor aklába. Kissé tovább is tartóztatták az ügyek, de megérték a fáradozást: elutazása előtt még nyolc plébánián állította vissza a katolikus vallást.

„A vallási ügyek — írja egyik levelében — amelyek napról-napra összetorlódnak, kissé tovább tartóztatnak, mint gondoltam. Tegnap Divorneban,

egy nagy helységben visszaállítottam a katolikus hitet ; a napokban valószínűleg ugyanígy lesz több más községben is : azonkívül különböző tévelygő léleknek fogunk még prédikálni. Nagyon is szemmel tartom ezeket a téveteg juhaimat, köztük forgolódom s figyelemmel vagyok vakságuk iránt. Óh Istenem, mily elragadó szent hitünknek szépsége ! Óh, ne haljak-e meg a szeretettől ? Valóban kötelességem, hogy Istennek drága kegyelmét, melyet nekem adott, megőrizsem és szorgosan szívembe zárjam !“

Azért, hogy Genfen olyan zavartalanul keresztül utazhatott, a hercegnél bevádolták irigyei, mintha francia érdekek szolgálatában fáradozott s arra törekedett volna, hogy Genfet francia segítséggel egyházmegyéjének s a francia királynak megszerezze. Ferenc nem sok ügyet vetett az ostoba beszédre, de azért némiképen bántotta. Végre a herceg is belátta az irigy rágalmazás alaptalanságát s ezentúl még jobban kedvelte szent alattvalóját és országa dízét.

II.

Szent barátság.

„Óh, milyen jó, hogy úgy szerethetünk a földön, miként az égben ; s hogy viszont már úgy szeretnek bennünket a földön, miként egykor majd a mennyben. Nem szölok én itt a közönséges keresztény szeretetről, mellyel minden felebarátunknak tartozunk ; hanem azon lelki barátságról, mellyel ketten, hárman, sőt többen is áhítatukat, Istenre vonatkozó érzelmeiket vágyaikat közösen gyakorolják és csak egy szívük, lelkük van. Ezek aztán jogosan

mondhatják Dáviddal: „mely jó és mely gyönyörűsége az atyafiaknak együtt lakniok.” (132. zsolt. 1.) Igen, Philothea! „Miként a tenger apálya s dagálya, úgy folyik a jámborság balzsama szivből szivbe; és igazán elmondhatjuk, hogy Isten erre a barátságra áldását kiárasztja mindörökre.” (Philothea: III. 19.)

Ilyen lelki szent barátság fűzte Szalézi szent Ferencet szent Chantal Franciskán kívül még Camus Péterhez, Belley püspökéhez. Fiatál ember volt még, mikor őt Szalézi szent Ferenc 1603 augusztus 31-én, az imént vázolt nagy lelkipásztori tevékenységének közepette püspökké szentelte. Felszentelése előtt, melyre Camus a genfi püspököt kérte fel, ez így irt neki, a maga szeretetreméltó modorában: „Rajta, testvérem, jöjjön csak, hogy feldíszítsem az evangéliumi papság nagy jelével. Bizonyos, bár a test és vér nem érti ezt, mi ezentúl lelki módon baráti viszonyba lépünk, s ez a barátság nem végződik életünkkel, eltart a sírig sőt az örök életbe is átnyúlik. Ezáltal valóban az ön atyja leszek, s ön a fiam s mégis testvérek fogunk maradni. A jó Isten tudja, hogy még a világ végeig is eltudnék menni, hogy feltegyem önre a főpapi süveget; s féltékeny volnék, ha valaki ezt a tisztet el akarná tőlem venni.”

Szomszédok voltak: Belley városa ugyan már Franciaországban volt, de épen a határon, nem messze Annecytól. Ez a közelség is elősegítette, hogy gyakran találkozzanak. Minden évben legalább egy hétre összejöttek s lelki társalgással és imádsággal szentelték meg a szent baráti találkozás idejét.

Az igazi barátság nemcsak abban mutatkozik meg, hogy egymás iránt mindig gyöngédek és elnézők vagyunk, hanem szükséges kelléke a felvilágo-

sítás, a hibák és fogyatkozások feltárása is a jóbarát előtt. Ha a Szent valamelyes hibát vett észre barátja viselkedésében, iparkodott azt a maga találékony és szelid módján elébe tárni. Egyszer észrevette, hogy Camus nagyon hosszú ideig imádkozik szent miséje előtt és után s ezzel másoknak terhére van. Szalézi szent Ferenc elve az volt, hogy még áhitatunkban sem legyünk másoknak kellemetlenek, legyen az áhitat kedves illat, mely mindenkit elbájol, mindent betölt, de senkit vissza nem riaszt. Egyszer alkalom kínálkozott Camus püspököt testvéri módon figyelmessé tenni, mint kell cselekednünk, hogy áhitatunk senkinek kellemetlen ne legyen. — Sok dolga volt s így csak későn, 11 óra körül juthatott a szent miséhez. Minthogy közel volt az ebéd ideje és senkit sem akart várakoztatni, egész rövid imát mondott szentmise előtt és utána is. Camus ezt észrevette s megkérdezte, miért szabta olyan rövidre a készüléket és a hálaadást? Ferenc átölelte fiatal barátját és így szólt neki: „Mennyire örülök, hogy ilyen őszintén megmondja az igazat. Három vagy négy nappal előbb akartam már önnek valami hasonlót mondani, de nem tudtam, hogyan kezdjem. Mit szól ön áhitatgyakorlataihoz, amelyeknek végét már mindenki olyan őszintén várja? Mindenki panaszkodik miatta, csak ön nem tud róla, mert hisz kevés ember találkozik, aki megmerje mondani véleményét a püspöknek. Mivel itt senki sem szereti önt annyira, mint én, engem kértek fel, hogy ezt kijelentsem önnek. Egy kevés abból, ami önnél túlságosan sok, mind a kettőnknek egészen elég lesz; ön gyorsabban a végére jut, s én nem fogok annyira sietni. Azt hiszi, hogy a keresztény szeretettel össze-

fér az, hogy annyi embert, akik szentmiséjére és prédikációjára várnak, jól megvárakoztat? A reggeli ima elég előkészületnek, s a hálaadást napközben is folytathatja, úgy hogy senkinek sem lesz ezzel terhére.“

Camus hevességét és szigorúságát is iparkodott szelídíteni: „Sohasem szabad boszús lélekkel feddeni valakit, hanem mindig szeretettel. Hogy a feddés igazi szeretetből származik-e, az két ismertető jeltől tetszik ki: először abból, hogy a feddést felebarátainkkal szemben csak Isten iránt való szeretetből gyakoroljuk és az ő javáért; másodsor ha a szelídség szellemében mondjuk ki az igazságot és mint az irgalmas samaritánus olajat és bort öntünk a felszakított sebekbe. A feddés, a szemrehányás természeténél fogva keserű; édességben eltéve és a szeretet tüzénél felforralva szeretetreméltó és igazán szívreható lesz. Mindaz, aki a tökéletesség útját másokban előkészíti, határozza el magában, hogy az emberek tökéletlenségeit békén elviseli és hálátlan-ságukat jutalomnak tartja. A lelki seregek vezényle-sénél nem szabad parancsoló és korlátlan szellemet tanusítani. Nem kell kényszeríteni az emberi akaratot, hanem szelíd ráhatással meg kell nyerni; csendesesen kell kopogni a szív kapuján, szelíden várjunk, hogy feltáruljon előttünk, s ha már ez sikerült, vigyük be örömmel, az üdvösség műveit; ha nem nyílik meg előttünk, akkor is szelíden viseljük a visszautasítást.“

Más alkalommal így inti szelídségre: „Nagy türelmünk legyen a gyermekekkel szemben, amíg gyengécskék. Ha néha meg is harapják az anyai keblet, mely táplálja őket, azért nem kell szájuktól megvonni az emlőt. Emlékezzünk rá, mit mond az apos-

tol: „Hirdesd az igét teljes szelidséggel és bölcseséggel.“ Lám, előbbre teszi a szelidséget, mint amely szükségesebb, mint amely nélkül nem ér semmit a tanítás. Csak tovább, tovább munkáljuk szántóföldünket; nincs oly hálátlan föld, amelyet a földmíves szeretete ne tudna termékkennyé varázsolni.“

Camus azt hitte, hogy mivel püspök, most már nem kell gyóntatnia. A Szent felvilágosította őt, hogy ez most is kötelessége. Mikor erre megrohanták a püspöki gyóntatószéket, igen sok időt kellett itt töltenie, ami nehezebbre esett. „Valóban — így panaszkodott — mikor ön hitvalló szentet akart belőlem csinálni, vértanút csinált belőlem. De ezt nem sokáig fogom kibírni.“ — Ferenc megvigasztalta őt, mily nagy öröm és dicsőség lelkeket menteni, a bűnösöket Istenhez vezetni: „Bátorság, maradjon csak meg keresztje mellett és tartson ki mellette halálig!“

Tanította a fiatal püspököt — 25 éves volt, hogy felszentelték, nem rendelkezett tapasztalatokkal — hogyan kell üdvösen prédikálni; óvta őt a fellengző, úgynevezett „szép beszédektől“, amelyek a fület gyönyörködtetik, de a szívig nem hatolnak. „Akkor jó a prédikáció, mikor hallgatagon mennek szét a hívek s nem a prédikáló pap dicséretét zengik: ha arra gondolnak, hogyan javítsák meg életüket.“ Egyszer Camus szép dicsérő beszédet tartott apácák előtt; mindenki dicsérte a beszédet; Szalézi szent Ferenc azonban nyíltan így szólt: „Mindenkinek tetszett, egynek nem.“ Ő volt az, akinek nem tetszettek a dicsőítő szavak. Szerinte nem kell a szószéken senkinek hízelegni, ki kell mondani az igazságot. Camus nemsokára újból beszélt; várták a fényes, sallangos beszédet, de Camus az evangelium modorában egyszerűen és

őszintén beszélt. Ferenc meg volt elégedve ezzel a beszéddel, mert igazi lelkipásztori beszéd volt, az igazság szava, már pedig „hol mondják meg az embereknek őszintén az igazságot, ha a szószéken nem?”

Ez az épületes barátság igazi örömévé lett mindkettőjüknek, s a legnagyobb emlékek vetette meg alapját, amely nélkül Szalézi szent Ferenc életét és nagyszerű lelkét talán hiányosabban ismer-nők: Camus püspök írta azt a nevezetes művet, amely ránk hagyta a szent lelki arcképét. Ez a világhírű mű: „*Esprit de François de Sales.*” (Szalézi Ferenc szelleme.)

Amint ők boldog barátságban éltek együtt, a nevezett műben, nekünk is átadták e barátság nem utolsó, értékes gyümölcsét. Mint a régen szakasztott rózsza megtart valamit illatából, úgy ma is megőrizte e könyv a lélek illatát, mely lapjai közt él.

III.

Philothea, vagyis a jámborság útja.

(1608.)

Szalézi szent Ferenc nagy elfoglaltsága mellett még arra is talált időt, hogy egy csodálatos művel lepje meg a világot. 1608-ban Lyonban jelent meg a *Philothea*, ez a különösen kedves és elterjedt mű, amely annyi léleknek kedves olvasmánya ma is s mérhetetlen lelki hasznot hajtott három századon keresztül.

De adjuk át a szót a szent szerzőnek, hadd mondja el, hogyan keletkezett e mű s milyen célból íródott:

„Akik eleddig a jámborságról írtak, csaknem

mindnyájan olyan egyének oktatását tűzték ki célul, kik a világtól nagy visszavonultságban élnek, vagy legalább is olyan jámborságra oktattak, mely azon teljes visszavonultsághoz vezet. Én ellenben olyan egyéneket akarok oktatni, kik a világban, a családban, de sőt a királyi udvarban élnek; kik állásukból kifolyólag a külső világnak s a közönségnek tartoznak élni és gyakran a lehetetlenség ürügye alatt gondolni sem akarnak arra, hogy a jámbor életmódot megpróbálják. Mindig azt képzelik, hogy amiként egy állat sem mer azon növénynek magvából enni, melyet a természettudósok Krisztuspálmának neveznek: ép így a világi dolgokkal elfoglalt embernek sem szabad a keresztényi jámborság pálmája után törekedni. Azonban tudniok kellene, hogy a malaszt hatásaiban épen olyan termékeny, mint a természet. A gyöngyragyló a tengerben képződik s abban él, anélkül, hogy annak bárcsak egy csepp vizét is magába venné. Bár a tenger egészen keserű, sós, a chelidoni szigeteken mégis édes forrás fakad benne; s a Szentjános-bogár keresztül repül a lángra, anélkül, hogy megégetné szárnyait. Épen úgy valamely lélek, ha erős elhatározás van benne, élhet a világ forgatagában anélkül, hogy ennek szelleme érintené, s a világ keserőségeinek közepette is élvezheti az isteni szolgálat édességét; s az izgató élvezetek zshivájában is fölemelkedhetik Istenhez, őszintén szerető vágygal. Igaz, ez sok nehézséggel jár; épen azért óhajtom, hogy ezután többet fáradjunk azoknak elhárításán a világi emberek elől; amiként ezen írással én is azoknak jó törekvéseit akarom istápolni, kik nagylelkűen a jámbor élettel akarnak megpróbálkozni.

Hogy pedig ezen iratomat közrebocsátom, ezt legkevésbé teszem saját ösztönömből vagy kedvem-ből. Nem régen egy igen erényes és művelt egyén, kit az isteni gondviselés a tökéletesség útjára vonzott, arra kért, hogy ezen törekvésében támogassam. S mivel egyéb kötelezettségeken kívül, melyek ezen egyén szolgálatára készettek, már hosszabb idő óta az alapos jámborsághoz sok hajlandóságot láttam benne, egész gonddal az ő tanításának szenteltem magam. Miután tehát a jámborság azon gondolataira rávezettem, melyek állásának és szándékának leginkább megfeleltek, némi írásos oktatást is adtam neki, hogyha szükségét érzi, abból olvasson. S ő ezt egy bölcs, jámbor szeretettel közölte, aki ezt a nevet valóban megérdemelte. Ez elolvasván amaz oktatást, nagyon sürgetett, tegyem azt közzé; s erre könnyen rávett engem; mert barátsága akaratom, alapos, éles elméje értelmem felett nagy hatalomra tett szert.

S hogy ez iratomat még hasznosabbá és vonzóbbá tegyem, még egyszer átnéztem, jobban elrendeztem s több szükségesnek tartott oktató résszel gyarapítottam; de én ezt valóban így cselekedtem, hogy elég időm sem volt azt jól megtenni. Amiért is nem valami tökéletes dolgot találsz majd benne, hanem csupán egy csomó oktatást, melyet a legjobb akarattal nyujtok s a lehető legvilágosabban megmagyarázni törekszem; ami pedig a nyelv választékoságát illeti, arra nem is gondolok; hisz elég egyéb tenni valóm van.

Szavamat Philotheához intézem: mivel ugyanis tanításomat, mely előbb csak egy személynek szólt, most közvagyonná akarom tenni, oly nevet kell

választanom, mely minden hívőt megillet, aki jámborságra törekszik. Ez a szó ugyanis, Philothea, oly egyént jelent, ki Istent szereti.” (Bevezetés a Philotheához.)

A szent szerző ezen szavai után nézzük meg részletesebben, hogyan keletkezett ez a kiváló munka. — Charmoisy asszony, egy tehetséges, társaságbeli, szellemes és szép hölgy 1605. január 24-én a Szent beszédjén vett részt; annyira hatottak rá a gyönyörű szavak, hogy új életre határozta el magát: bűnbánóan tárta fel lelkét a püspök előtt s lelki vezetésére bízta magát. Eleinte csak szóval nyert utasításokat, de később levelekben is kapott oktatást, hogy mindig kéznél legyenek az életét irányzó szabályok. Már két évig tartott a nagy művészettel és finomsággal folytatott lelki vezetés, mikor a jámbor nő Chambery városában való tartózkodásakor szépen rendbeszedve átadta e leveleket ottani lelki vezetőjének, a jezsuita kollégium igazgatójának. A kolostorban általános csodálatot keltett a bölcsességgel és isteni kenettel megírt szent levelezés. Az igazgató arra a meggyőződésre jutott, hogy kár volna megfosztani Istent dicsőségétől s a fényt vétek volna véka alá rejteni, azért kérést intézett a szerzőhöz, hogy a bizonyos, keze között lévő iratokat közrebocsáthassa. E fölszólításra elámult a Szent; nem tudta elképzelni, micsoda írásműről lehet szó. Midőn megtudta, hogy Charmoisy asszonyhoz írt leveleit értik, nem tudott hova lenni a csodálkozástól; „Ah, azokról a szerencsétlen jegyzetokről van szó; de mit is lehet azokkal kezdeni?” „A jó szerzetes-atyának volt elég türelme, hogy a nyomorult firkálást végig böngéssze, amit csak hevenyében s az ön

használatára írtam?“ — mondja Charmoisy asszonynak. — „Igen, — felelte az — oly szépnek találta, hogy biztosított, hogy soha ennél szebbet és épületebbet nem olvasott. Ez a véleménye valamennyi atyának a kollegiumban. Le is írták és elhatározták a kiadását, ha ön nem akarja megtenni.“ — „Különös, — felelte a Szent — amint a jó atyák mondják, én valami könyvet írtam volna pedig eszem ágában sem volt.“

Ezek után magához vette a leveleket, átdolgozta, úgy hogy nemsokára az egész keresztény világ örömeire meg is jelenhetett: az eredeti címe ez volt: „*Introduction à la vie devote.*“ (Bevezetés a jámbor életbe; vagy szabadabban: A jámborság útja.)

A művet óriási lelkesedéssel fogadták és gyorsan elkapkodták: még a szerző életében negyven kiadást ért; különféle nyelvekre is lefordították, s minden művelt nemzet közkincsévé lett. Nem csoda: valami kedvesebb és elbájolóbb lelkiolvasmányt képzelni sem lehet, mint e mű; angyali báj, sugárzó szeretet, mindig tisztán ragyogó bölcsesség és szívet nyugtató mérséklet jellemzi az egyes fejezeteket. IV. Henrik király úgy nyilatkozott, hogy bár a genfi püspöktől mindig kiválót várt, de ez felülmulta várakozását. Miután Medici Mária francia királynő I. Jakab angol királynak ajándékozott egy gyönyörűen kötött példányt, a királyt annyira lebilincselte a könyv szépsége és előkelő írásmodora, hogy papjai előtt bevalotta csodálatát, bár nem volt katolikus s kijelentette, hogy a könyv szépsége bizonyosága a szerzőben lakozó Szentléleknek.

A nagy dicséretektől visszariadt a szent szerző: iparkodik istenre hárítani a dicsőséget, aki egyedüli

mesterünk: „Nem tud-e ő még egy szamár álkapcsából is élő és szomjat oltó vizet fakasztani? De erre nem gondolnak a jó emberek; csak az én dicsőséget tartják szemük előtt, mintha kívánnók s nem pedig Istenre hárítanók azt vissza, aki bennünk minden jónak kútfeje.“

„Ez a könyv — mondja egy kiváló szerzetes — a könyvek könyve, könyv ez mindenki számára. Ha nem keresztény olvassa, azzá lesz. A keresztény eljut vele a tökéletességre. Aki olvasta, újra kívánja, s nem olvassa senki javulás nélkül.“

Mint minden lángelme műve és úttörő munka, a Philothea is megtalálta a maga gáncsolóit. Egy Avignon városbeli szerzetes, szigorú, jámbor ember, nagyon engedékenynek találta néhány fejezetét, különösen amelyik a tisztességes tánc és bizonyos szórakozások megengedéséről beszél. A dühös szónok a szent szerzőt Calvin követőjének, romlott és romlást hozó tanítónak nevezte; szelídsége csak árca az erénynek, a szerző meszelt sír, szép külső alatt rothadást rejt magában. A szent író nem bántódott meg a gyalázkodás miatt; méltatlannak tartotta magához egy szerzetest kemény feddéssel elhallgattatni, különben is szívesen tűrte mindig a megaláztatást. Hogy, hogy nem, végre a szerzetes belátta tévedését, bocsánatot kért a püspöktől s ettől kezdve legnagyobb magasztalója lett a könyvek.

Befejezésül álljanak itt VII. Sándor pápának (Fabio Chigi) szép dicsérő szavai, amidőn a Philotheáról püspök korában így ír unokaöccséhez: „Ez a mű a legjobb vezér az erény útján: neki köszönöm husz év óta a lelki tökéletesedésemet, s ha valami jó van bennem, ezen írásműnek köszönhetem.

Számtalanszor olvastam s nem tudom visszatartani magam, hogy újra meg újra át ne olvassam: mindig új buzdítást találok benne s akármily gyakran veszem kezembe, úgy látszik, mintha mindig világosabban szólna valamely kérdéstről, mint előbb. Vedd hát e művet tükrül életednek, cselekedeteid és gondolataid zsinórmértékének.“

IV.

Gyászos napok.

Minél inkább hajlandó a szív a gyöngéd szeretetre, annál érzékenyebb a fájdalommal szemben is. A szentek nagyon tudnak szeretni és mélyen tudnak gyászolni, épen lelkük gyöngédsége miatt. De fájdalmukat mindig mérsékeli az isteni gondviselésbe vetett határtalan bizalom.

Szalézi szent Ferenc épen apostoli körutján volt, mikor híret vette, hogy legkisebb nővére, Johanna meghalt. (1607.) A kis leány szent Chantal Franciskánál volt a burgundi vidéken; a szent anya úgy szerette lelkiatyjának nővérét, mint akár a saját leányát. Kétségbeesése, fájdalma igen nagy volt, mikor látta, hogy ütött a végső órája; felajánlotta életéért saját gyermeke életét, csakhogy épségben adja vissza az édesanyának és a szent püspöknek. Az ég mindazonáltal magának követelte az angyali ártatlanságú gyermeket. Szentünket érzékenyen találta a hír.

„Leányom — írja szent Chantal Franciskának — sohasem éreztem annyira, hogy ember vagyok, mint akkor; sohasem hittem volna, hogy szívem ennyire érzékenyülhet. Voltaképen jó anyám és a

kegyed bánkódása volt az oka ; nagyon aggódtam kegyedért és jó anyámért is. De azért áldom az isteni gondviselést, mely mindent a legbölcsebben intéz . . . Jól tudja kegyed, mennyire szerettem ezt a kis leányt. Magam jegyeztem el Üdvözítőjével, magam kereszteltem már majdnem tizennégy éve. Rajta gyakoroltam első ízben papi hatalmammat. Lelkiatyja voltam, s reménység biztatott, hogy valami kiválót tudok belőle nevelni. S különösen kedves volt előttem, mert ragaszkodott kegyedhez. De mégis, emberi szívemben, melyet olyan érzékenyen érintett ez a haláleset, bizonyos vigasztalást érzek, lelkem édes nyugalomban nyugszik meg az isteni gondviselésben, mely bensőmben nagy örömet kelt a bánat mellett.“

Az 1610. év eleje nagy csapást hozott érzékeny lelkére : meghalt az édesanyja. Még kevéssel halála előtt meglátogatta fiát Annecyben, általános gyónást végzett fiánál, akitől igen nagy vigasztalással vált el. Nemsokára bekövetkezett a gyászos eset. De ennek leírását adjuk át a fiának.

„Kegyedet talán érdekli — írja szent Chantalnak — hogyan fejezte be életét az a jó asszony, az én édesanyám. Elmondom röviden halálát. Kegyedhez szólok, Kegyednek mondom, akinek átengedtem anyám helyét szentmisém megemlékezésében, anélkül, hogy előbbi helyéről elhagytam volna. Oly erősen hozzánőtt szívemhez, így került kegyed az első és utolsó helyre.

Anyám hamvazószerdán a Thorensi plébánia-templomban nagy áhitattal meggyónt, megáldozott, három szentmisét hallgatott és jelen volt a vecsernyén. Mivel este, miután lefeküdt, nem tudott aludni,

komornájával a Philotheából három fejezetet olvas-
tatott fel magának és megjelölte a helyet, hol
abbahagyták, hogy a következő napon az erre kö-



Tisztelendő Chantal anyja 65 éves
korában.

(1636-ban készült eredetije Párisban van.)

vetkező imát elmond-
hassa. Isten megelé-
gedett jó feltételével
és másként intézke-
dett. Mikor másnap
felkelt és fészülködött,
összeesett, mint va-
lami halott. Mikor ve-
jének hírül hozták,
ágyából felötözetlenül
kiugorva segítségére
sietett, felemelte s
mindent megkisérelt,
hogy öntudatra térítse.
Beszélni kezdett, értel-
metlenül, mert nyelvét
szélhűdés érte. Mikor
értésemre jutott a do-
log, egy orvossal és
egy gyógyszerésszel a

várba siettem. Alélva feküdt, féltette megbé-
nulta a hűdéstől. Felébredvén, értelmesen, bár
nagynehezen beszélni kezdett, amit épen maradt
jobb kezével és iparkodott segíteni. Szépen és sokat
beszélt az Istenről és a lelkéről. Kezével a keresz-
tet iparkodott megtalálni, mert nem látott; kezébe
vette és megcsókolta. Semmit sem vett magához,
mielőtt keresztet nem vetett volna arra. Ekkor felad-
ták neki az utolsókenetet. Megérkeztemkor, bár nem
látott és elszunnyadt volt, elhalmozott a szeretet je-

leivel és ezt mondotta: „Ez az én fiam, ez az én atyám.” — Átölelt, megcsókolta kezemet és arcomat. Két és fél napot szenvedett át ilyen állapotban, s akkor aztán nem kelthették fel többé, s március 1-én csendesen és nyugodtan visszaadta lelkét Teremtőjének. Olyan szép maradt az arca, hogy mondhatom, sohasem láttam szebb halottat. Volt erőm még utolsó áldásomat adni reá, lezárni szemét és száját; s még a halál pillanatában búcsúcsókot adtam neki. De aztán megtört a szívem és annyi könnyet hullattam halála felett, amennyit soha nem hullattam egész papi működésem alatt. Ez azonban minden keserűség nélkül ment végbe szívemben.“

Chantal anya sem maradt gyász nélkül, s azon szeretetnél fogva, mellyel Szentünk lelki leánya iránt viseltetett, megérthetjük, hogy a fájdalom közös volt. Chantal anyának meghalt egy kedves kis leánya, Sarolta. Az édesanyja halálán érzett fájdalom nem engedte olyan nagyon érvényre jutni a másik fájdalmat, de azért őszinte részvéttel írja az édesanyának: „Ami kis Saroltánk boldog, mert elhagyhatta a világot, mielőtt ismerte volna. Óh és nekem mégis meg kellett siratnom, mert emberi szívünk, érzékeny természetünk van. Miért is ne siratnók halottainkat? Hiszen Isten nemcsak megengedi, hanem tanácsolja is. Megsirattam szegénykét, de nem nagyon. Az édesanyámtól való elszakadás nagy fájdalma majdnem egészen elvette a második csapás életét, mert hisz akkor jutott el hozzánk, mikor még anyám ravatalon feküdt.“

Gyengéd lelkét még IV. Henrik francia király meggyilkoltatása is érzékenyen érintette. (1610.) Azzal a nemeslelkűséggel, amely annyira jellemzi, itéli

meg. A szent magasztalja a királyt, aki azon elhatározásával, hogy a katolikus egyházba tért, atyjává lett népének. „Bár hirtelen halt meg s gyónásra nem volt ideje, mégis reméli, hogy a jóságos és könnyөрületes isteni gondviselés az utolsó pillanatokban megadta neki a tökéletes bánatot. Ezért kéri a végtelen isteni jóságot, legyen irgalommal az iránt, aki életében oly sok ember iránt irgalmas volt s bocsásson meg annak, aki oly sok ellenségének megbocsátott.“

Nevelője Deage kanonok is csakhamar befejezte földi pályafutását (1611.). „Mikor Szalézi szent Ferenc elvesztette öreg tanítóját, első szentmiséjében, amelyet drága halottjáért mondott, beszéli Camus püspök, negyedóráig meg kellett állania, s ez is eléggé tanúsítja, mennyire meghatotta halála. De mikor az átváltoztatás után a Pater noster-hez ért, megeredt könnyei árja és hosszú ideig egyre csak sírt. Végre valahogy erőt vett magán, befejezte szentmiséjét. Gyóntatója félt, hogy szomorkodása utóbb még egészségének is árt, szobájába ment, ahol egyedül találta és néhány szóval vigasztalni akarta. „Jó helyen van a jámbor lélek, mondá neki a Szent, nem is szeretne most itt lenni! Az Isten irgalmas karjai közt mintegy második János pihen a szerető Úr Jézus kebelén. De akarja tudni, miért kezdtem el sírni, mikor a Pater nosterhez értem? Azért mert eszembe jutott, hogy ez a jó ember tanított először a Miatyánkra.“



KILENCEDIK FEJEZET.

A Visitatio-rend alapítása.

I.

Mikor Szalézi szent Ferencnek Dijon városában tartott böjti beszédjeiről szoltunk, jeleztük már, milyen meleg és benső lelki barátságra lépett szent Chantal Franciskával. Ez a barátság, az angyalok barátsága, melyben már, felemelkedve az égi magasságokig, a lelkiség fényében elenyészik a földi ember, — az egyházra nézve nagyon fontossá vált: új szerzetes rendet hozott létre.

Mikor Szalézi szent Ferenc dijoni prédikációira szent elmerülésben készült Sales várának csendjében, szent Sebestyén kápolnájában különös látomásban volt része: látott egy magastermetű, fekete ruhába öltözött hölgyet s mellette hasonló öltözetben két apácát. Felvilágosítást nyert ugyanekkor, hogy ezek egy vallásos rend első képviselői, melyet ő fog alapítani.

Ugyanez időtájban szent Chantal Franciskát is felvilágosította egy látomás jövőendő sorsáról. Egy reggel Bourbilly nevű falusi jószágban a határban lovagolt; jámbor gondolatokban arra kérte Istent, jelentse ki neki, milyen hivatást szánt keserű özvegy-

ségében, hogy szívvel lélekkel Neki szolgálhasson. Mikor épen egy erdő szélén léptetett el, egy magaslaton püspökhöz hasonló főpapot vett észre, négy- szögletű sapkával, fekete ruhával és karinggel; közben szózatot hallott: „Ime, ez az Isten és emberek előtt kedves vezér, akinek kezére kell majd bíznod lelked egész ügyét.”

Szent Chantal Franciskát nagyszerű hivatására korán előkészítette az Isten, még pedig a maga módja, az isteni bölcseség szokott szabályai szerint: szenvedéssel, mert igazán nagy dolgot csak a szenvedésben átszellemült, megtisztult és hőssé formálódott emberek vihetnek végre. Aki nem szenvedett, aligha fog nagy dolgot végrehajtani: a szenvedés könnyei a nagyság templomának legerősebb alapkövei. Isten a könnyek gyémánt szikláin építi égbenyúló templomait.

Fremyot szent Johanna Franciska, Chantal báróné 1572-ben született Dijonban, Burgundia hercegség fővárosában; atyja, Fremyot Benignus a dijoni tartományi törvényszék elnöke volt. Johanna Franciska húsz éves korában ment férjhez Chantal Kristóf báróhoz. Szép termetű, nemes tartású, kellemes arcú, erélyes, szilárd jellemű, ritka okos nő volt; testben és lélekben tökéletes szépség; nő, akinél nagyszerűbbet keresve sem talált volna a szintén tetőtől talpig férfi és széplelkű férj.

Nyolc évi házasság után váratlan szerencsétlenség zavarta meg a tiszta szerelem boldogságában élő két nemes lelket: Chantal bárót egy vadászat alkalmával egyik rokona alsó testén meglőtte s az orvosi tudomány akkori gyarló volta mellett a talán nem is halálos sebben több napi kínlódás után meghalt.

Az özvegyiség éveit Johanna Franciska Isten akaratában való megnyugvásban, gyermekei nevelésében és apósa gondozásában töltötte. Olthatatlan vágyat érzett a lelki tökéletesség felé. Ez útjában azonban hiányzott neki az igazi lelki vezető. Kivételes lelkek megértésére és vezetésére nem valók átlagos, közönséges emberek; a jó Isten gondoskodott, hogy hű szolgálója megismerje Istentől neki rendelt lelki atyját.

Ez Dijonban történt 1604-ik évben. Szalézi szent Ferenc beszéde alatt észrevett egy hölgyet, aki vele szemben igen figyelmesen hallgatta beszédét. Mindjárt beszéde után meg is kérdezte Fremyot András-tól, Chantal Franciska fivérétől, az ottani érsektől, ki ez a magas, barna ruhába öltözött hölgy. Nem a kíváncsiság készítette erre, hanem az a felfedezése, hogy e nő képmását látta fekete apácaruhában, két társával Sales kápolnájában. Megtudta az érsektől, hogy ez a nővére, özvegy Chantal bárónő. De a nemes hölgy is nagyot nézett, mikor a szószéken feltűnt Szentünk alakja: ő is tudta már, hogy ez az, akit azon a lovagláson látott, mint Istentől neki rendelt lelki vezetőt.

Néhány beszélgetés után a szent püspök meggyőződött arról, hogy ettől kezdve különös figyelemmel kell lennie e szentéletű és nagyra hivatott nő iránt. Világosan felismerte, hogy neki kell vezetnie az örök halmok felé a nehéz úton. „Ugylátszik — írja mindjárt a városból való távozása után — Isten ön számára rendelt. Mindíg jobban meggyőződöm erről. — Kérem a jó Istent fogadjon kettőnket Urunk Jézus szentséges sebébe s adja meg számunkra a helyes utat.“

Szükséges is volt e kívánság, mert a jámbor nő sok belső szenvedésen esett át, míg a biztos lelki haladás útjára lépett. Eddig nem valami jól vezettek gyóntatói; ez nem is csoda, mert mint mondtuk, ily nagy szent kivételesen nagyszerű vezető igényel. 1604. aug. 22-én a genfi püspök hivatalos okmányban kijelentette, hogy „elfogadja Fremyot Johanna Franciskának, lelki gyermekének, megújított tisztasági, engedelmisségi és szegénységi fogadalmát s megígéri, hogy mint lelki leányát vezeti, segíti, a szentek útján előbbre viszi, Isten iránt való szeretetből a leggondosabban, leghűségesebben, legszentebb módon“.

Ez a lelki vezetés megnyugtatta a szent nőt, s szent öröm töltötte el szívét. Ez időtől kezdve a két lélek különösen kedvelte egymást. „Tudja kedves nővérem — írja hozzá lelkiatyja — hogy mióta megismertetett lelkiállapotával, nagy szeretetet keltett lelkemben az Isten ön iránt. S mikor még részletesebb ismereteket szereztem lelkéről, gyarapodott erőben a vonzódás arra nézve, hogy önt mindig jobban kedveljem; ezért írtam, hogy Isten rendelt engem önnek.“

„Semmit sem tudnék mondani, amivel kifejezhetném lelkem szeretetét ön iránt, de azt mondhatom, nem tudja azt semmi példálódzás kifejezni, mert vonzalmam tisztább a hónál, ragyogóbb a napsugárnál.“

„Erős, megingathatatlan a szeretetem, nincs mérteke, nincs benne tartózkodás, de édes, könnyű, tiszta gyökeréig, nyugodt teljességgel, komoly s nem tévedek talán, hogy egészen isteni.“

Igen, ez a barátság Krisztus és Magdolna, szent Jeromos és Paula barátsága volt; égből származott,

Isten akarta létrejöttét, s úgy folyt le, ahogy Isten akarta. Az ég öröme s az utókor csodálatára jött létre.

Bölcsességgel és határozottsággal vezette a szent nőt a nagy úton. Nagyra is becsülte Franciska jó lelkiatyját, amiért néha szemrehányást is kapott. A Szent alázatosságának festésére ideiktatunk erre nézve néhány mondatát: „Meg kell tiltanom, hogy engem szentnek nevezzen, mert kedves leányom, én inkább hitvány vagyok, mint szent.“ „Én csupa góg és hiúság vagyok és mégsem tartom magam anynyira, miután engem, ha jobban ismerne, nem tartana oly nagyra, inkább azt mondaná: „Ime egy nádszál, ez a támaszom.“ Tudom, hogy Isten rendelte e támaszt, de azért e nádszál nem ér semmit. Levélét olvasván kétszer is sirtam, meggondolva, mi vagyok és minek tartanak.“

1607-ben, pünkösd hétfőjén a szent vezető elhatározta, hogy még biztosabb irányt szab a vezetésére bizott léleknek. Miután többféle rendet felsorolt előtte, melybe lépnie kellene, kijelentette neki, hogy egyiket sem rendelte számára az Úr, hanem azt, amelyet most kifejtett előtte: a Szűz Mária látogatásáról elnevezett női rendet (Visitatio-rend).

Szent Chantal édes megnyugvást érzett, mint ahogy megnyugszik a szív, ha egybetalálkozik az örök igazság akaratával; mert a legteljesebb boldogság alapja az örök harmoniába, az isteni akaratba való bekapcsolódásban gyökerezik.

Ezen jelenet után még két hosszú esztendőnek kellett elmúlni, míg a két szent végrehajtotta tervét. Nem volt szabad sietniök ebben az ügyben, mert hiszen szent Chantal anya, testvér és leány volt.

Először rendbe kellett hoznia gyermekei ügyeit, meg kellett nyernie atyját és testvérét, az érseket.

Szalézi szent Ferenc segítségével és szent Chantal állhatatossága végre aztán dülőre hozta a rég



A Visitatio temploma Annecy-ben.

óhajtott válást a világi élettől. De előbb még sok nehézséget kellett legyőznie

családjában. — Hetven éves szerető szivü atyjának valóságos tördöfés lett volna a válás ; öreg napjainak öröme és derüje volt a kis család, kedves és szent leányával egyetemben. A gyermeki szeretetnek ezernyi szálát kellett a jó leánynak is letépnie, hogy elhagyja a földi

atyát, legkedvesebbjét a világon. De a szent nő érezte és tudta, hogy meg kell hoznia ezt az áldozatot. Már-már azon a ponton volt, mikor látta az atyai sziv vívódását és a szeretet ellentmondását, hogy enged az embereknek, lelép az útról, melyre szent vezetője hívja ; de a válságos pillanatokban hallja bensejében az égi szózatot s az apostol szavait :

„Ha az embereknek akarok tetszeni, Krisztus szolgálója nem lehetek.“

Testvére, az érsek, semmiesetre sem akart beleegyezni, hogy elhagyja a világot; az volt a véleménye, hogy ilyen körülmények közt élő nő, négy gyermekkel, neveltetésük gondjaival, öreg atyjával és gondozatlan apósával, elintézetlen peres ügyekkel, nem léphet vissza legegyszerűbb kötelességének teljesítésétől.

Hol van a kiút ennyi ellentmondás, ennyi bölcs okosság, ennyi gyakorlatias józanság ellenében? Tudta jól szent Chantal, hogy Annecyben, Szalézi szent Ferenc személyének hatalma fogja majd eldönteni az ő ügyét. A gondolatok labirintusa között csak az ő szeretettel párosult éles esze tud eligazodni.

Bizonyos családi összeköttetés is hozzájárult, hogy a Szalézi és a Fremyot család Monthelon várában összejöjjenek: Szalézi Bernát, Ferencünk ifjú öccse ugyanis 1609-ben feleségül vette szent Chantal kedves és szép leányát Mária Amátát. A szép családi ünnepélyen ott volt az öreg Fremyot elnök s a bourgeois érsek is. Maga Szalézi szent Ferenc áldotta meg a két gyerekifjú házasságát, mely oly eszményi szép és szent, de nagyon rövid életű volt. Az ünnepség után (1609. okt. 13-án) tanácskozássra ültek össze az atya, a lelkiatya és a fivér: meghányták-vetették Chantal anya távozását a világból. Csak a szent püspök érvei és főként lebilincselő ereje és személyisége kellett ide; mindjárt megoldódtak a nehézségek és megindultak a szívek. Ezalatt szent Chantal a várkápolnában imádkozott szerencsés kimenetelért.

Hivatták. Nem volt már semmi nehézség; örömré vált minden aggodalma, nyitva volt az út az óhajtott élet felé. Most csak arról volt még szó, hogy hol legyen a kolostor. Az atya és testvér Franciaországban akarták; de maga a szent nő tudta, hogy nem lehet másutt a kolostor csak az ő szent lelki atyja székhelyén, Annecyben, s ebeli nézetét kifejtette előttük.

Miután ily szépen előrehaladt a nehéz ügy, a következő vasárnap, mintegy örömmünnepen, szép beszédet mondott, sokat megáldoztatott. Beszéde oly szívhez szóló volt, hogy egy hányaveti hitetlen ennek hatása alatt megtért és szerzetbe lépett.

A Szent elutazott Monthelonból; vele mentek egy darabig kedves ismerősei, most már rokonai. Útközben egy szállóban megfigyelték, hogy az ágy hekyett a földön aludt s csak reggelre feküdt le egy kissé, hogy észre ne vegyék önmegtágadását. — Másnap elváltak egymástól.

„Szeretett jó leányom — írta később a Szent — visszaemlékezésül arra az időre -- tele égő vágyakozással hagytam el kegyedet, tele égő vágyakozással, hogy szeresse, tisztelje, teljesítse, imádjá Istennek szent akaratát, hogy lemondjon mindenről, kicsinyről-nagyról egyaránt és teljesen az ő irgalmaságára hagyatkozzék. . . . Drága jó leányom! kegyed örömem koronája. Adja át szívét, lelkét az Úr Jézus akaratának. . . . Mivel az Úr akaratá, hogy most még családját gondozza, vezesse, maradjon nyugton azzal az odaadó hűséggel, mellyel szent akaratának tartozik.“

A kis családot, ezután nagy gyász érte; megsebezte a fájdalom nyila szent Chantal anyai szívét:

kis leánya, Sarolta rövid betegség után meghalt. Tövist hintett az Úr az útra, melyen megindult, hogy annál jobban megnemesítse és felmagasztalja lelkét. Ez az út megnyilt már előtte. Híre is terjedt a vidéken, hogy visszavonul a világtól. Monthelon vára előtt tengernyi nép siratta őt azon a napon, (1610 nagybőjt első vasárnapja) mikor kocsiján elhajatott Dijon felé jó atyjától búcsút venni.

Második Izsákként hozta meg az öreg Fremyot az áldozatot, könnyekben ázó szemmel, vérző szívvel adta át áldozatul legkedvesebbjét az Úrnak. Szent Chantal megőrizte szemét a könnyektől egészen addig, míg fiára Celsus Benignusra nem került a sor. A fiú látván, miről van szó, a gyermeki ragaszkodás kétségbeesésében az ajtó elé feküdt, hogy az elválás csak az ő testén keresztül sikerüljön. És vajjon nem akasztaná-e meg a legerősebb szívű anyát is ez a drámai jelenet? Ki venné magának az erősséget gyermeke testén átlépni? Szent Chantal is anya volt, s ez a jelenet végkép megtörte erős szívét. Könnyek nélkül akart áldozatot hozni az Úrnak, de az Isten, maga is atya s ki a szülői szeretet magasztos érzelmét és könnyeit a menyországból adta át a földnek, látni akarta a szeretet könnyeit. Meg is eredt a könnyek zápora, ahogy csak egy anya tud sírni és ilyen anya ilyen pillanatokban.

De miután a Gondviselés megengedte, hogy gyönyörködjünk abban a megható jelenetben, mennyire érzelmes és igazi emberek a szentek, most megmutatta a lelki erőnek a földi érzelmeket felülmúló csodáját is: Szent Chantal átlépi-fiának testét s ilyen bámulatos hősiességgel lép a nagy útra.

II.

Chantal asszony 1610 év virágvasárnapján megérkezett új lakóhelyére. A püspök többed magával elébe ment lóháton; az uccákon a nép nagy örömmel üdvözölte a szent úrnőt, városuk második nagy dicsőségét.

Most már az volt a kérdés, hol helyezkedik el az alakulóban lévő társulat. A püspöknek elég gondot okozott; végre talált egy kis kertes házat, azt megvette. Örömmel mondotta a vétel után; „Soha sem voltam megelégedettebb, mint most, mikor kaptart találtam szegény méheimnek, vagy inkább ducot kis galambjaimnak.“

Szent Kolozs napján lépték át a kis ház küszöbét; beteljesedett az az égi mondás, amelyet Chantal anya hallott egykor vigasztalásul: „Rajta leányom, majd szent Kolozs kapuján lépsz be Isten gyermekeinek jutalmába.“ 1610. június 6-án Chantal anya, Bréhard kisasszony és Favre Mária Jakobina egy kapusnővel együtt elfoglalták helyüket a kis házban. A szent nőket nagy népsokaság közepette a püspök három testvére vezette be az épületbe. Szalézi szent Ferenc az atya gondosságával vezette kis galambjait: maga intézkedett, hogyan énekeljenek, vigyázott lelki előhaladásukra, figyelmeztette hibáikra.

Foglalkozásuk eleinte a belső élet ápolása volt, majd később a szeretet műveit is gyakorolták. Halljuk a szent alapító szavait foglalkozásukról: „Elmondják a Boldogságos Szűz zsoltosmáját, elmélkednek, dolgoznak, hallgatnak, gyakorolják magukat az engedelmisségben, alázatosságban, tökéletes szegénységben; életük kellemes, benső, békés, épületes.

Fogadalmuk letétele után Isten segítségével elmennek majd nagy alázatosan betegeket ápolni.“

Szalézi szent Ferenc ilyen egyszerű, sanyargatás nélkül való társulatot akart, minden különös szigorúság nélkül. Olyasfélét, mint amilyenek később Depaul szent Vince leányai voltak. De ezt a tervét nem hajtotta végre teljesen a saját akarata szerint: „Nem tudom, miért neveznek engem rendalapítónak — jegyezte meg ekkor — hisz nem azt csináltam, amit akartam, azt csináltam, amit nem akartam.“

Szegénységben, alázatos imában, belső összedettségben telt el az esztendő, mikor végre elérkezett az évforduló, 1611 jun. 6-ika, amelyen a próbaesztendő után letették a hármass fogadalmat. A szent püspök magasztos lényé átszellemült e ténykedésnél. Ime itt láthatta végleg megvalósulva tervét. A három nővér ott ült a szentélyben, majd az oltár elé térdeltek a főpapi díszbe öltözött püspök elé s letették a tisztaság, engedelmesség és szegénység fogadalmát. Fekete lepellel terítették le őket, annak jelképeül, hogy meghalnak a világnak; égő gyertyát vettek kezükbe, a Krisztusi világosság jelvényét.

Megalakult tehát a társulat; Szűz Mária látogatásáról nevezte el a szent alapító (francia neve: „Visitation de la très Sainte—Vierge“). Hogy miért kapták épen ezt a nevet? Azért, hogy előttük legyen a szent Erzsébetet látogató, ápoló szent Szűz alakja s azt iparkodjanak követni. Címert is adott nekik, mint egyik levelében leírja: „Jó reggelt kedves anyám! Isten az éjjel azt a gondolatot adta nekem, hogy a mi Visitatio-házunk az ő kegyelméből elég nemes, elég tekintélyes arra, hogy a jelvényeit és címerpajzsát viselje, jelszavát és harciadióját hangoztassa.

Azt gondolom tehát, kedves anyám, ha kegyed is jönnek itéli, két nyillal átfúrt, töviskoszorúval átfont szívet használjunk címerül. Ebbe a szegény szívbe felül kereszt legyen beleékelve és a keresztre vésvé Jézus és Mária szentséges neve. Legközelebb, ha találkozunk, ezer apróságot mondok erről a dologról; mert a mi kis társulatunk valójában Jézus és Mária Szívének műve. A haldokló Üdvözítő szent Szívének sebéből szült életre minket.“

Szalézi szent Ferenc gyakran meglátogatta leányait; úgylátszik neki ez legkedvesebb üdülése volt. Kedvesen elbeszélgetett velük; végtelen kedvesség és báj van ezeken a beszélgetéseken; így például a korai felkelésről így oktatja ki őket: „Kedves leányaim, most hogy számban gyarapodunk, rendbe kell hoznunk apró ügyeinket. Először is reggel öt órakor kelünk. Ami engem illet, én meg Coste Anna nővérem könnyen felkelünk, mert mi falusiak vagyunk.“

Egyszer kiment velük a kertbe; odatettek neki egy széket s körülötte a földön letelepedve kérték: „Beszéljen méltóságos úr valamit a nyájasságról.“ Közben elkezdett dörögni és villámlani. Némelyik nagyon félt s keresztet vetett magára a villámcsapásnál. „Én nagyon félek, méltóságos úr!“ — mondotta az egyik. — „Leányom, mosolygott a Szent, ne féljen: a villám csak a szenteket és a nagy bűnösöket éri. Ön meg sem egyik, sem másik.“

Csupa kedvesség és közvetlenség volt, ahogy galambocskái közt járkált. Közvetlensége ilyen kérdésekre bátorította némelyiket: „Méltóságos úr, ön szemlesütve jár a városban.“ — „Óh, leányom, lehetne másképp Isten szeme előtt járni?“

Az apácák szorgalmasan gyakorolták az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. A legutálatosabb betegségben szenvedők betegágyait látogatták ; kimoszták sebeiket, megtisztították őket a férgekeltől ; rendbehozták ruháikat, lakásukat ; lelkükre is gondoltak : előkészítették a végső szentségek vételére. Chantal anyja a legutálatosabb betegeket választotta magának ; ruháikat hazavitte tisztítás céljából, férges hajukat levágta.

Kedves ápolásukat egyszer a szent alapító is igénybe vette. Szalézi szent Ferenc, kinek egyszer kelés volt a lábán, az ablakon át így szólt az alatt elhaladó Favre anyához és kísérőjéhez : „Önök betegeket mennek látogatni ; nekem sebes a lábam, nem tennének nekem is szivességet ?“ — Reszkető kézzel, a boldogság miatt, hogy szolgálatára lehetek, kötözték be a sebet ; a Szent ezt a megjegyzést tette : „Leányaim, mikor sebet kötöznek, ne reszkeszen a kezük, hanem biztos legyen ; mert ha az élő húst durván érintik, az nagy fájdalmat okoz.“

Sokan gáncsolták az új szerzetet : nem értették meg célját ; nem fogták fel, hogy a szigorú szerzetesrendek közt jó szolgálatot tehet ez az enyhébb is, hol a gyenge test nem dől ki a sanyargatástól. „Rózsás utat készít a genfi püspök nők számára a menyország felé“ — mondogatták. Szalézi szent Ferenc a kolostor mellett sétálva, egy társának azt mondotta, hogy az egyik ablakot befalaztatja. „Jól is teszi — volt a felelet — az ember úgy sem lát be ennek az intézménynek a lényegébe.“ A Szent szelíden mosolygott e durva sértésre : más felelete nem volt reá.

1614. évben kolostor-építéshez fogtak. Szalézi szent Ferenc fényes díszben maga áldotta meg a

kápolna alapkövét. Aztán megkezdődött az építkezés, amely nem folyhatott ellenséges érzület kitörései nélkül. Sajnos akadtak rossz emberek, akiknek fájt az új intézmény fejlődése. Egy ember épen fejszével rombolta a gátat, melyet a nedvesség ellen húztak; a püspök szelíden kivette kezéből a fejszét. Egy papja utána kiáltott az elsompolygó embernek: „Csak jöjjön még egyszer ajánló levélért, ha ugyan kap!” — A püspök ily szavakkal utasított vissza minden boszuállást: „Igen, mindig kap, amikor szüksége lesz reá. Ugyan hol hagyta ön Krisztus tanítását?”

A következő évben *Lyonban* kaptak házat. Ez az eset megváltoztatta a társulat egész berendezését: a lyoni érsek követelésére szerzetesrenddé lett. Szalézi szent Ferenc nem akart a világtól teljesen elzárt úgynevezett klauzurás rendet, de Marquemont biboros-érsek nem emelkedett fel ennek a társulatnak megértéséhez. Még egy kis időnek kellett eltelni, hogy ilyen apácák is lehessenek. Mivel a biboros nem engedett a szent püspök érvelésének, a Szent meghódolt előtte, bár érezte igazát. Valóban nagy áldozatot hozott, mikor rácsok közé záratta leányait, akiket pedig a szegények házaiban és betegágyaik körül alamizsnával és testi-lelki sebeket enyhítve akart látni. De így is szép és vonzó volt a rend s csakhamar elterjedt mindenfelé.

A szent püspök kedvesen egyszerű és kíméletes szabályokat írt nekik. Nem volt előírva a test-sanyargatás; fő volt az egyszerű, alázatos lelkület és az engedelmesség. Buzdította őket, hogy híven tartsák meg a szabályokat, mert ha nem, „még halála után is eljön s nagy zajt csap az engedetlenek közt” — mondotta tréfásan.

A társulattal és annak szent tagjaival, különösen szent Chantal anyával váltott leveleinek, tanácsainak gyönyörű összefoglalásaként megjelent csodálatos remekműve, a tudásnak, a költői ihletnek, a végtelen szeretetreméltóságnak egyik legszebb megnyilatkozása: a „Theotimus“, vagyis az „Isteni szeretetről való könyv.“ Nagy elmélyedéssel, tudással, egész lélekkel írta meg 1616 és 1617 években e művet. A kis Visitatio-családnak szólott elsősorban, híre azonban meghódította a világot. Még I. Jakab angol király is elragadtatással olvasta.

Dicsőségesen uralkodó, szentséges atyánk, XI. Pius pápa így ír legutóbb erről a remekműről: „Ennél is (a Philotheánál) nagyobb jelentőségű az „Isten szeretetéről való könyv“, amelyben a szent szerző mintegy az isteni szeretet történetét próbálja megírni; elmondja eredetét és működését s azt is, mi az oka, hogy ellangyul tüze a lelkekben; előadja, hogyan gyakoroljuk, hogyan haladjunk előre benne. Alkalmadtán a legnehezebb kérdésekre vet világot . . . s hogy ne folyjon szárazon beszéde, elméjének bőségéből s tudásának tág mezejéről szedett lelki szépségek virágaival s a jámborság illatával teszi kedvessé; a hasonlatok és példák gazdag változatával gyönyörködtet, többnyire a Szentírásból véve azokat úgy, hogy a könyv nem annyira elméjének, mint lelke lelkének gyümölcse gyanánt tűnik elénk.“ (Pii XI. Epist. encycl. 1923. jan. 26.)

Ezeken kívül még nagyszámú, isteni kenettől áradozó és mély tudománnyal ékeskedő művet írt, egész kis könyvtárra valót, melyek méltán szerezték meg neki azt a dicsőséget, hogy IX. Pius pápa Szalézi szent Ferencet az egyház doktorai közé iktatta.

TIZEDIK FEJEZET.

Az apostoli munka jegyében.

(1610—1618.)

Az előbbi fejezetben több esztendő történetét írtuk le, amelyekben a Szentnek a Visitatio-renddel való foglalkozását tárgyaltuk; ne higyjük azonban, hogy tevékenysége csupán erre az egy feladatra szorítkozott. Apostoli munkája egyéb tereken sem szűnelt; tovább is a legnagyobb gonddal őrködött az állomáson, hova az Úr állította. Bár az előbbi évek főmunkája tényleg a rend alapításának, vezetésének nagy ténye volt, egyéb nevezetes eseményekben is gazdag az az idő, mely innen nem sokára bekövetkező haláláig terjed. Igaz, meg kell vallanunk, nem oly feltűnőek, nem oly különösek az események, mint az előbbieket, hiszen a java munkát megfeszített szorgalmával már elvégezte egyházmegyéjében, de az apostoli pásztornak nem hiányzott azért a tér a tevékeny működésre.

A térítés műveiben további sikereket arat; nevezetesen tizenöt tévhitű s a nagy műveltségű és kiváló szónoki képességgel felruházott Saint-Serges asszony és Montholon báró megtérése. Az előbbi nagy tehetőségét most a katolikus hit védelmére fordította; az

utóbbi a „Philothea“ olvasása hozta a Szent bűvkörébe, ahonnan hat heti oktatás után mint buzgó katolikus tért vissza. — Még egy genfi kálvinista is őt választotta békebírónak, mert „a püspök csak azt akarja, ami igazságos“. Mikor mások saját testvéreivel civakodtak nagyobb jelentőségű ügyben, őt kérték fel békebíróul, s mindkét fél meglegedésére oldotta meg a kérdést.

Híre, neve terjedt mindenfelé, Lyon és Páris meghívta őt bőjti prédikációk tartására, de a herceg nem engedte el országából.

Szerették volna képmását is megörökíteni, de sehogysem lehetett festőállvány elé ültetni, alázatosága tiltakozott ellene. Egy ügyes festő azonban kitalálta a módját.

— Uram — szólt a ravasz — ön alkalmat ad Isten megbántására?

— Hogyan érti ezt?

— Úgy, hogy sokan zúgolódnak, haragusznak, hogy ön nem engedi kielégíteni a kívánságukat, hogy a képmását láthassák, birhassák.

Erre a Szent rövid időre ült a festőnek, de ez idő alatt nem készíthetett pontos képet. Erre megint megjelent az élelmes művész s e szavakkal kerítette hálójába az alázatos Szentet.

— Uram, kérem a szeretet és igazság nevében önt: a szeretet nevében, mert csak úgy tudom fenntartani keresményemmel életemet és az igazság nevében, mert ez a képe nem felel meg a valóságnak.

A püspök két óráig ült neki.

— Óh uram, nagy jótéteményt teljesített velem szemben! — szólt a végén a festő.

— S ön nagy önmehtagadásra kényszerített —
vágott vissza szelíden a Szent.

Egyszer a szentáldozásról beszélt; szent lelkesülésében így kiáltott fel: „Haljon meg az egész világ, ha nem akar Krisztusért és dicsőségeért élni!”

Miután többször, mindig hangosabban ismételte e szavakat, egy nyilvános bűnös felállott s hangosan bűnbánatának adott kifejezést. Az isteni szeretet megindító szavaira tizenkét tévhitű is megtért. Asztalánál megvendégelte őket, miközben örömtől sugárzott az arca. Mikor azt kérdezték, melyiknek örül jobban: a katolikus, de bűnös vagy a tizenkét eretnek megtérésének-e, azt felelte: „Nagyobb örömet szerez nekem a tévhitűek megtérése, mert megszzebbről jöttek, bár a bűnös megtérésén is őszintén örvendek.”

Szűz Mária születése napján, mikor Annecyben ünnepi istentiszteletet tartott, püspöki trónján ültében fehér galamb szállt a vállára, majd a keblére. Ferenc délutáni beszédében ez esemény hatása alatt gyönyörű beszédet mondott a szent Szűzről e jelisével: „Mily szép vagy szerelmesem, galambom, nincs szeplő rajtad.” Olyan megindító volt a beszéde, hogy a hallgatóság könnyekre fakadt.

Erényei egyszer egy nagybőjti beszéd végén ilyen szavakra ragadtatták a szónokló papot: „Óh szerencsés lakói Annecynek, hogy ily szent püspök jelenlétének örvendhettek! Utánozzátok erényeit, mert ő szent; igen, ismétlem, püspökünk szent. Rá vonatkozathatjuk Sába királyné szavait: „Szerencsések, akik folyton körülötted vannak és bölcseséged szavait hallják!”

Il^{mo} e D^{mo} sig^{mo} Lab^{mo}.

Ho ricevuto la lettera suavissima che V. S. Ill^{ma}
 et reverendiss^a si compagne di scrivermi questi mesi
 passati insieme colle reliquie di s. Carlo et ho appreso
 sin adesso di farne il dovuto humiliss^o ingratoimento,
 che andando così questi nostri buoni Padri Barnabiti,
 M. P. D. Candido. Latre, mi ha promesso. di compire,
 meo con lei per supplire al mancamento mio. Il che
 è molto a proposito non hauendo io ne semo ne
 modo di far con V. S. Ill^{ma} il debito mio. se bene -
 io di affetto et rispetto verso di lei non credo di
 douere cedere a nessuno. et con questa certissima -
 verità che faccio humiliss^a ruerentia et li prego -
 dal sig^o S. d. di ogni santa prosperità In Annis. ad 25
 de April. 1620.

Or V. S. Ill^{ma} et D^{ma}

Humiliss^o et Ductiss^o ser^o.

franc^o vescovo di Geneva.

Ez a dicséret szégyenpírba borította a Szent arcát; meg is jegyezte este, mikor kérdezte a prédikáló atya, miért olyan szomorú: „Kedves atyám, szomorú vagyok, hogy a bőjti prédikációt, mely olyan jó volt, a végén elrontotta. Ha ismerné nyomorúságomat, másképp beszélt volna.“

1616-ban Marquemont biboros, lyoni érsek, kinek nevével előbb már találkoztunk, meglátogatta Szentünket. A barátságos lelki társalgás a francia és savojai egyházfő közt, sötét gyanúra adott alkalmat: kutatni kezdte az udvar, nem politikai cselszövény fonódott-e a püspöki udvarban. Szalézi szent Ferenc ez époly oktan, mint durva gyanúsításra nyugodtan válaszolt; a többek közt e szavakkal: „Lelkem mélyéig savojai vagyok, én és a hozzátartozóim is, de nem is tudnék másmilyen lenni.“

Majd meg fegyvercsattogás zavarta meg lelki-pásztori munkáját: az ország hercege és Nemours ura közt háború ütött ki. A nemors-i herceg seregében hugenották is voltak. Mikor Annecy megszállására került a sor, a püspök az ostromzár mögött is nyugodt maradt, bár felhozták előtte a veszélyt, amelyben forog, ha a város elesnék, s ő a hugenották kezére jut. Biztatták, rejtőzzék el. „Nem rejtőzöm el — háritotta el a gondoskodást — nem, gyermekeim, nem bújok el, nem szakadok el tőletek. Isten segítségével mindig megteszem köelességemet; Isten kezében vagyok, s különben se féljete, semmi bajotok sem esik, biztosítlak benneteket.“

Igy is történt: a savojai sereg felmentette a várost. A herceg a püspöknél szállott meg, kinek jelenlétét a vallás javára iparkodott felhasználni.

Nem sajnálta most sem a fáradságot, hogy idegenben, egyházmegyéjén kívül, hirdesse az igét. 1616 adventjén és a következő év nagybőjtjén *Grenobleban* prédikált. Fáradhatatlan volt a beszédben, a szent látogatásokban. Kicsinyek és nagyok csüngtek ajkán, s az eredmény bámulatos volt; megtérésekben sem volt hiány; lelki öröme teljes volt, midőn e városban a *Visitatio* leányainak kolostort is alapíthatott (1618).

1618 év végén fejedelme meghagyásából *Párisba* jött, hogy a piemonti herceg és Kristina királyi hercegnő házasságának útját egyengesse. Ezt a küldetését nagy mértékben kihasználta a lelkek üdvére. Egy év alatt — mint mondják — 365-ször prédikált. Egyszer a tömeg miatt nem mehetett fel a szószékre máskép, mint az ablakon át egy létrán. Volt eset, hogy több templomban is bejelentette egy napon szentbeszéde megtartását; mikor aggodalmaskodtak munkabírását illetőleg, így felelt: „Hagyjátok csak; jól van így, Isten megadta a kegyelmet, hogy megsokasodjék a lelki kenyér; gazdag a segítségben azok iránt, kik hozzá folyamodnak.“ — „Ha Isten segíti szellemünket, s nincs hiány a beszéd anyagában, a test is bírja erővel, hogy Isten igéjét hirdesse.“ Néha egy napon három, négy beszédet is mondott. Nem tagadott meg semmiféle kérést: „*Úgy van teremtvé a szívem, hogy semmit sem tud megtagadni.*“

Egy napon eretnek férfiú járult hozzá e szavakkal: „Ön nem jól választotta a szentírási részt mai beszédéhez.“ („Jézus engedelmes volt mindhalálig“ — ez volt az aznapi jelmondat.) — „De jól választottam ön számára — vizsonzá a Szent — mert

ön nem engedelmes az egyház iránt.“ — A tévhitű merészsége megtérésével végződött.

Fáradhatatlan volt az oktatásban, a betegek látogatásában; soha semmi csekélység sem untatta, mindig türelmes, szelíd, mindenkinek mindene volt. „Ha akarjátok látni Jézus képét, amint a földön járt. nézzétek meg a genfi püspököt“ — mondták a párisiak.

A párisi érsek, *Retz* biboros, ajánlatot tett ennyi lelki szépség és nagyság láttára, hogy legyen segéd-püspöke utódlási joggal s 20 ezer livres évi fizetéssel. Minő fényes ajánlat: Franciaország első püspökévé és biborossá lenni, nem küzdeni többé anyagi zavarokkal. De a Szent hajthatatlan maradt minden kitüntetéssel szemben: „Isten azt akarja, hogy genfi püspök maradjak; ezt az egyházat adta jegyesemül. nincs semmi, ami rábirhatna, hogy elhagyjam más kedvéért.“

Visszajövet Lyon felé vette útját. Egy este egészen elfáradva ült le, mikor jelentették, hogy egy idegen keresi. Ferenc kéreti, hogy halassa az ügyet másnapra. Az idegen nem enged. A dolog gyanusnak tetszik, azt hiszik, valamilyen ellensége s életére tör. A püspök azonban, látva az idegen kitarását, magához engedi. Amint belép, bezárja az ajtót, elvágja késével a csengetyű zsinórját s kéri a püspököt, üljön le. Erre térdre omlik előtte s négy órán keresztül gyónja bűneit. Mikor megnyerte a feloldozást, szó nélkül lóra pattant s ahogy ismeretlenül jött, épúgy el is vágatott. Senki sem tudta, ki volt; csak annyit tudtak, hogy 150 órányi utat tett meg, hogy a püspök előtt gyónhasson.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A szent utolsó évei és jámbor halála.

(1620—1623.)

„Ki ad nekem galambszárnyakat, hogy a magánosságba vonuljak, hogy egy kissé megpihenjek a kereszt árnyékában! Itt akarom bevárni a pillanatot, mely elszólít az örökkévalóságba!”

Igy vágyakozott a betegségtől és fáradságtól megtört Szent a csendes magány után, hogy készüljön a nagy útra. Mert a lélek kész volt ugyan, de a test ereje nagyon megfogyatkozott. Őt-hat cella elkészítésére hívta fel Talloires kolostor apátját, hogy itt Annecy mellett élje le utolsó éveit. Gondoskodott egyházmegyéjéről is: testvérét segédpüspökül választotta s rá akarta hagyni kedves nyája kormányzását. János Ferenc, testvére, chalcedoni címzetes püspök, valóban segítőtársa lett élete utolsó éveiben.

Heves gyomorfájdalmak, fejfájások kínozták, lábai megdagadtak és kisebesedtek. De azért fáradhatatlanul dolgozott. Nagy figyelemmel és lelki örömmel szemlélte a Visitatio nagy és gyors elterjedését. Még nehéz és terhes utazásokkal egybekötött megbízásokat is elvállalt: mert utolsó lehelletéig ki akart tartani.

XV. Gergely pápa felszólítására nehéz útra vállalkozott. Nem kímélte magát gyengeségében sem: „Nincs-e közel a halálom?” — vetette ellen, ha nyugalomra intették. — „Előbb vagy kissé utóbb meghalni, nem mindegy az?”

A pápa felszólítására szívesen indult Pignerol felé, ahol bizonyos szerzetesek nagykáptalanján kellett elnökölnie. Gyenge egészségét hozták fel útja ellen: „Engedelmeskednünk kell Istennek — mondotta az óvatosoknak. Isten nem méltatott arra, hogy a tévhitűek vagy a pestisbetegek közt haljak meg; talán szerencsés leszek most engedelmes munkám folyamán meghalni.”

A test néha felmondta a szolgálatot: egyszer a templomban elájult. Mikor a szerzetesek eszméletre hozták így sóhajtott fel: „Óh, mennyire kell szégyenleni magunkat, hogy egy tövissel koronázott fővezér színe előtt ilyen elkényeztetett alattvalók vagyunk.”

Uralkodójának óhaja szerint Turinba is ellátogatott. Fényes lakosztályt rendeztek be számára, de nem tetszett neki a fény és pompa: elment a kolostorba lakni. „Csak ujoncéveimet töltöm a világban — jegyezte meg — s itt nem is akarok soha fogadalmat tenni.” Ajánlották, hogy legyen Turinban érsek; ezáltal unokaöccseiről is jobban gondoskodhatik. Mosolyogva válaszolta: „Ezek most már sokkal gazdagabbak, mint néhány éve: akkor mezítenül jöttek a világra, most pedig mindegyiknek van valami ruhácskája.”

Meghallotta, hogy Annecyben nagy nyomorúság van; elszorult a szíve, vágyott ott lenni a beteg nyáj közepette. „Eladom majd püspöki süvegemet, keresz-

temet, edényeimet és mindent, hogy szegényeim segítsék.”

Mikor hazaérkezett, mindent megtett a nyomor enyhítésére. Az a gyűrű, amelyet a hercegnőtől kapott, s amelyről egy előbbeni fejezetben szözlöttünk, ekkor kezdett vándorolni a zálogba és megint vissza. Nevezetes lett a gyűrű; azt mondták róla: „Ez a gyűrű nem a püspöké! ez a szegények gyűrűje.” Jó lelkek mindig újból kiváltották, valahányszor zálogba jutott.

A nyomor enyhítése mellett a nép üdvét úgy iparkodott előmozdítani, hogy előkészítette testvérét az egyházmegye kormányzására, órákon át oktatta a teendőkre, ha már ő maga nem lesz e földön.

1622. november 9-ike szomorú nap volt a hiveknek. Mintha tudták volna, hogy szeretett atyjuk útra készül, melyről nem lesz visszatérés; sereggestül vették körül, mikor bizonyos küldetésben Avignon felé ment.

A Szent rendbehozta előbb ügyeit, rendelkezett, mint a végóra előtt szoktak. Megható a búcsúvétele apácáitól; „Kedves leányaim, ne követeljenek semmit, ne utasítsanak vissza semmit. Legyenek készségesek arra minden időben, amit Isten és az engedelmesség követel. Egyedüli vágyuk legyen Istent szeretni, egyedüli becsvágyuk, őt szívükben bírni. Isten legyen velünk, kedves leányaim, mindörökké!”

A hívők seregeinek könnyei és sóhajtásai kísérték útjára, s az úton mindenfelől tódult feléje az ájtatos nép, hogy lássa a nagy szentet, a legszeretőbb szívű embert és a világhírű tudós főpapot.

Belleybe érkezett Camus püspök barátjához. Az első napon miséje közben égi fényben látták ragyogni;

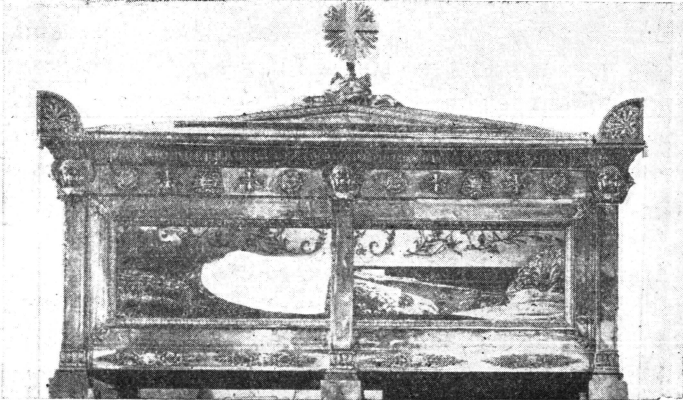
a jelenlévőket is elragadta a szent hangulat: „azt hitték, hogy a paradicsomban vannak“. Itt meglátogatta apácáinak kolostorát, mely 1622 augusztusáig már a tizenharmadik alapítás volt. A kolostorban egy Simplicia nevű nővér sírni kezdett; a kérdésre, miért sír, okul a püspök közeli halálát hozta fel. „Még ebben az évben meg kell halnia, méltóságos uram!“ — „Mit mond leányom? Ebben az évben meghalok?“ — „Igen méltóságos uram, de én kérem majd a jó Istent és a szent Szület, hogy ez meg ne történjék.“ — „Leányom — válaszolt a Szent — ezért ne imádkozzék! Ezt nem akarom. Hát nem örül, hogy már pihenhetek? Nagyon fáradt vagyok, alig bírom magam; különben is mi szükségük van még reám? Készek a szabályok, melyek mindenre feleletet adnak. Aztán itt hagyom Chantal anyát, elég lesz ő maga is. Nem bízunk mi a halandó emberekben, hanem az élő Istenben.“

Avignonban a nővéreknél szállt meg, majd visszatért Lyonba, hol már előbb futólag megfordult. Lyonban a nővérek házában szállt meg, visszautasítván a fényes lakosztályokat, amelyekkel az előkelők kedveskedni akartak; de itt is csak a kertész szerény házában lakott egy szobában.

Körülrajongták a világi méltóságok; mégis gondolhatjuk, legjobban esett szívének szent Chantal látogatása, kit már négy és fél éve nem látott. A szent anya oda volt a csodálkozástól: annyira megváltozott a Szent. Arca valamilyen égi varázssal ragyogott, szellemivé vált, felemésztődött rajta a lélek tüzésénél minden földi vonás. Elragadóbb volt tekintete most a sír szélén, mint máskor, hisz közelebb állott a mennyországhoz.

Megbeszélték a rend ügyeit ; kifejtette a Szent, hogy maradjanak meg függetlenül egymástól a kolostorok, legyenek a püspök fennhatósága alatt „mint a világi papság leányai“, amely „világi papság a legelső egyházi rend“.

Chantal anya eltelve a csodálattól, így kiáltott fel: „Erős a meggyőződésem, hogy önt, atyám, a



Szalézi szent Ferenc koporsója Annecyben.
(Ottani felvétel e mű számára.)

szentek közé iktatják, s remélem, hogy ebben nekem is lesz részem.“ — „Anyám — viszonzá — lehet, hogy Isten csodát művel, de akik szenttéavatásom tárgyalásait bevégzik, még nem születtek meg.“

Ezekkel a szavakkal elváltak. Többé az életben nem beszélt egymással a két nagy lélek.

A Szent kivette részét a lelki munkából, bár gyenge volt a teste ; dagadt lábával gyalog járt s nem fogadott el kocsit : „Valóban — utasította vissza egyszer az ilyen ajánlatot — szép látvány volna,

amint kényelmesen kocsikázva indulok prédikálásra, hogy szent János evangéliumi szegénységét és önsanyargatását magasztaljam.“

Karácsonykor szeretett lelki leányainak szentmisét mondott. Itt is feltűnt szentség fényében megdicsőült, ragyogó arca. A főnöknő azt a kijelentést tette neki, hogy úgy véli, angyalt látott mellette az oltárnál. Mosolyogva jegyezte meg erre: „Leányom, nehezen veszi be szívem a kegyelem sugallatát, azért az angyalok beszélnek fülemben, hogy szavuk andalító muzsikája lebilincselje érzéseimet. Sohasem éreztem az oltárnál ilyen vigaszt, de az isteni gyermek ott volt láthatóan és láthatatlanul. Mért ne lehettek volna jelen az angyalok?“

Nagyon édes volt neki a társalgás kedves lelki leányaival. Boldogok lehettek, akik halála előtt még hallhatták; közel volt az éghez, elragadó volt egyszerűségben és kedvességben. Nagy igazságokat mondott a szavak egyszerű köntösében, mint ezt is, a főszabályt: *„Ne kérjenek, ne utasítsanak vissza semmit úgy, mint a gyermek Jézus a jászolban.“*

Már nyolc óra volt, még mindig társalgott, mert jól esett szívének, mikor fáklyás szolgálói jöttek, hogy hazakisérjék. Szeretett volna tovább maradni, de engedelmes volt még szolgálóival szemben is.

December 27-én már gyenge volt; mégis misézett, gyóntatott, áldoztatott, de már maga is észrevette, hogy nagyon lefogyott az arca. „Ez annak a jele, — mondotta környezetének — hogy itt van az elválás ideje. Áldom Istenemet; hiszen az ilyen test, mely napról-napra összeesik csak elnehezíti a lelket.“

Szentmise után még látogatókat fogadott, de már nem kísérte ki őket, mint azelőtt: nagyon gyenge

volt. Délután két órakor hirtelen ájulásba esett, majd fél óra múlva szélütés érte. Az orvosok élesztették, de csak Jézus nevére jött eszméletre.

A rettenetes, 30 órai küzdelem nem gyengítette szeretetét és nyugalját: arca derült maradt. Micsoda ember ez — kiáltunk a csodálkozástól — aki az utolsó pillanatig, a halál percében is megőrzi élete nagy feltételét; ki a halál kegyetlen arcába is örömmel tekint s a halált eddig nem tapasztalt bájjal tudja körülvenni, hogy a szemlélők lelkét végleg elragadja a csodálkozástól.

Teljes volt odaadása az isteni akarat iránt: „Nem akarok semmit, mint amit Isten akar; ő az úr, tegyen, amit akar.“ — Maga vigasztalja a jelenlévőket.

Sietős útja az ég felé: „Vágyik utánad lelkem; ismered hozzád törő sóhajomat. Óh Istenem, atyám, mindenem, vágyom az örök halmok felé! Örökké az Úr irgalmát zengem. Szent, szent, szent a seregek ura, Istene. Az Úrtól várom segítségemet, meg fogja hallgatni imádságomat.“

Övéi egyikének kezét megszorítva mondá: „Este lesz már, lehanyatlik a nap.“ — Nemsokára elvesztette beszélő képességét, csak ajka mozgott, s szeme nézett az ég felé, jelezve, hogy még él.

December 28-ika, az aprószentek ünnepe volt; mikor a litániában ehhez a kéréshez jöttek: „Mindnyájan aprószentek! Könyörögjetez érettük“ — ennek harmadszori ismétlésénél felemelte szemét az ég felé és este 8 órakor kiadta azt a gyönyörű, égbe való lelkét, amelynél tisztábbat keveset fogadott magába a szépséges mennyei Jeruzsálem. Életének 56-ik, püspökségének huszadik esztendejében volt.

A tetemet felboncolták az orvosok; feltűnő volt a sok epekő, amelyet benne találtak. Mily sokat szenvedhetett emiatt, miután e baj egyike a legfájdalmasabbaknak. Hogy ez a sok epekő a visszafojtott harag és szenvedély miatt származott, azt a mai orvosi tudomány tagadja; a régi orvosok hajlandók voltak az előbbi okoknak tulajdonítani, s e véleményüket még ma is sokan idézik. Az igazságot akarjuk szolgálni, mikor e kérdést előbb orvosi ítéletre bocsátván, közöljük a mai helyesebb felfogást.



TIZENKETTEDIK FEJEZET.

I.

A megdicsőülés.

A gyász hír gyorsan elterjedt, mindenkit érzékenyen érintve, aki ismerte a szent püspököt. Chantal anyja könnyei csak nem akarták szüntetni folyásukat, oly mélyen érezte a roppant veszteséget. A népek a Szent holttestéhez siettek s már most mint egy szentnek porhüvelyét tisztelték benne : szent tárgyakat érintettek hozzá s emlékül eltették. A város, ahol meghalt, versengett a tisztességért, hogy itt maradjon a Szent teste ; úgy vélekedtek, hogy ha már Isten akaratából itt halt meg, maradjon is itt a drága ereklye. Majdnem sikerült is a szent vágyból sarjadt erőszakosság : Olier helytartó tilalmat bocsájtott ki a Szent holttestének elvitele ellen. Csak Chantal anyja s az ismerős előkelőségek közbenjárására sikerült Annecynek megnyerni a nagy kincset ; csak a szive maradt Lyonban, a Visitatio kolostorában a francia forradalomig ; ma Trevisoban őrzik.

Az út valóságos győzelmi menet volt. Most látszott csak igazán a rajongó szeretet, amellyel népek, városok, kicsinyek és nagyok, szegények és előkelők viseltettek iránta. Sírja zarándokló helye lett azután is a királyoknak, fejedelmeknek s a hívők min-

den rendjének. Maga szentséges atyánk, XI. Pius is kegyelettel említi legutóbbi körlevelében, mily áhítatos érzelmek édessége mellett misézett egykor Annecyben a szent koporsó előtt.

A koporsót a Visitatio kápolnájában helyezték el; a gyászszertartásra fehér terítővel takarták le, mint amely legjobban illett galambfehér lelke tisztaságának kifejezésére.

Itt nyugodott szeretett leányai közt egészen a francia forradalomig, amikor kénytelenek voltak elrejtetni a szent testet tartalmazó szekrényt. A békés idők beköszöntése után a nővérek új kolostoruk egyházában helyezték el a drága ereklyét abban a remek szekrényben, amelyet János Ferenc gróf, a Szent késői rokona készíttetett Párisban.

Ma ez a szent koporsó ismét mély hódolat tárgya, mikor Annecy kisded városa az egész világ előtt megdicsőül a nagy kincs miatt, melyet magába foglal; mert a Szent halálának háromszáz éves évfordulója alkalmával bizonyára a zarándokok hatalmas seregei hódolnak a legszelídebb ember földi porhüvelyének.

A halál nem szüntette meg ennek a szent életnek a dicsőségét, inkább felmagasztalta. Csakhamar jelei mutatkoztak annak, hogy maga Isten kívánja a keresztény világ előtt a szentek fénykörével ékesíteni ezt a főt. Halála után csodás események, gyógyulások, meghallgattatások történtek: a zárda édes illattal telt el, mely a szent testtől származott.

1627 évben már megbizottak jártak a Szent sírnál. A szentlecke-oldalra 1623 jun. 10-én elhelyezett sír kölapját felemelték; alatta volt a kettős koporsó, a fa eltörve, az ólomkoporsó épen. A test ép,

szinte ruganyos volt, haja, szakála teljes, arcán béke és nyugalom. A nép a bezárt ajtókat rázta, hogy lássa főpásztorát; létrákon akartak bemászni az ablakokon, a kapukat döngették, ily kiáltást hangoztatva: „Meghalunk, vagy meglátjuk jó pásztorunkat!”

Ezután királyok, királynék és hercegek népeikkel együtt kérték a szentszéktől a szenttéavatást. Ilyen nagy szeretet és hő kívánság a Szent felmagasztaltatásáért nem maradhatott eredmény nélkül: 1661 dec. 28-án VII. Sándor pápa megvizsgálván a számos csodát és hősiek erényeit, előbb boldoggá, majd 1665 április 19-én ünnepélyesen szentté avatta Genf egykori nagy püspökét. Azóta neve, dicsősége csak növekedett. IX. Pius pápa 1877 november 16-án az egyház doktorának s nemsokára a katolikus sajtó pártfogójának jelentette ki.

Ünnepét január 29-én üljük, mint amely napon holttestét Annecybe vitték.

II.

XI. Pius, jelenleg uralkodó szentséges atyánk Szalézi szent Ferencről.

Szalézi szent Ferenc azon szentek közé tartozik, akiknek szelleme az egyház minden századában képes magával ragadni a sziveket s általános és sohasem múló, inkább növekvő tiszteletet tud kelteni. Nem csodálhatjuk tehát, hogy XI. Pius pápa a 300 éves évforduló alkalmával, mint ez a legnagyobb szentek emlékének megünneplésekor szokott történni, 1923 január 26-án külön körlevélben hívta fel a világ püspökeit a Szent emlékének megünneplésére.

Ezzel is a legnagyobbak, Assisi szent Ferenc, Aquinói szent Tamás, Loyolai szent Ignác közt ragyog alakja. Világot átformáló, életető szellem ma is, mint akinek erényeire teljes joggal hivatkozhatik szentséges atyánk a mai, szeretet nélkül szűkölködő világ megjavítására; mint aki — az ő szavaival — „minden erény fényességével ragyog“.

„Ha Szalézi szent Ferenc életét vizsgáljuk — írja XI. Pius pápa — ifjúkora kezdetétől fogva az életszentség példája volt és nem visszariasztó kemény példa, hanem kedvesen szelíd, mindenkinek kedves. Mert míg egyrészt minden erénnyel bővelkedett, egyzersmind a lélek oly szelídségével jeleskedett, mely valósággal lelke fő vonásának mondható; de nem volt ez az a bizonyos kendőzött nyájasság, amely a műveltség szabályainak külső fitogtatásában nyilatkozik meg, sem közömbösség vagy nemtörődöm-ség, mely nem tud buzgalomra gerjedni, sem félénkség, mely ott sem mer, ahol nem szabad meghúzódni. Szalézi szent Ferencnek ez a különös erénye, mely keble belsejéből a szeretet édes gyümölcse gyanánt származott s leginkább kegyességében és könyörületességében nyilatkozott meg, oly édességgel árasztotta el testének minden mozdulatát és minden szavát, olyannyira bearanyozta a súlyosabban ható szót is, hogy mindenkinek rajongó szeretetét megnyerte.“

Gyönyörű szavakkal magasztalja továbbá a pápai irat életét, küzdelmeit, főképp irodalmi munkásságát, melynek szellemét a mai íróknak is követendő mintaképpül állítja: igazságot írni keserűség és megbántás nélkül.

Szalézi szent Ferenc példája és tanítása különösen alkalmas arra, hogy az ő eszméi szerint minden

hívő minden állapotban kövesse a szent és tiszta élet útját, mert a szent és jó élet nem kiváltság, hanem mindenkinek joga és kötelessége. „Óhajtjuk, hogy a hívek az őket megillető szent élet művelésének kötelességére buzduljanak, mivel sokan vannak, akik vagy sohasem gondolnak az örök életre, vagy teljesen elhanyagolják lelkük ügyét. Mert némelyek fáradságos munkába bonyolódva, nem törődnek mással, csak a pénzszerzéssel, mialatt nyomorultan éhezik a lélek; mások meg odaadják magukat a földi élvezeteknek úgy, hogy egészen eltompul bennük a természetfeletti vágya; mások a közügyekért törik magukat, törődven az állam üdvével, megfélemlítve magukéról. Azért ti, tisztelendő testvérek, Szalézi szent Ferenc példájával törekedjétek megmutatni a népnek, hogy az életszentség nem egyesek kiváltsága, amely egyiknek osztályrészül jut, a másoknak nem, hanem mindenkinek közös tulajdona és kötelessége; s az erényes élet, bár rögzös az útja — mely megtérül ugyan a belső vigasztalással — mindenki számára elérhető a kegyelem segítségével.“

„De különösen buzdítsátok a híveket Szalézi szent Ferenc szelidségének követésére; mert ez az erény, legszebben kifejezi Krisztus urunk jóságos lelkületét és annyira megnyeri az embereket; s ha ez egyszer átjárja a lelkeket, nemde könnyen elintézhetőek lesznek a magán és közéleti ellentétek? Nemde, ezzel az erénnyel, amelyet méltán nevezünk az isteni szeretet külső díszének, a családi életbe és az államba a csendes békesség és egyetértés költözik be? . . . Látjátok tehát, mennyire szükséges, hogy a keresztény nép Szalézi szent Ferenc szent

példaadását lelkében-szívében megőrizze és tanítását mint életszabályokat kövesse.“

E célból ajánlja a Szentatyá, hogy a Szent iratait terjesszék, mint amelyeket a kátholikus köznép is jól megért s belőle lelki megújulást nyerhet. Egyszersmind a kátholikus újságírók és más írók szellemi munkájának példaképeül állítja a Szentet, akit ezennel ünnepélyesen a kátholikus írók égi pártfogójának nyilvánít.

A továbbiakban elrendeli, hogy a Szent tiszteletére minden plébánia-templomban három vagy kilenc napi ájtatosságot tartsanak ez év folyamán, mely alkalommal bőséges búcsúkat engedélyez.



FÜGGELÉK.

Szalézi szent Ferenc szellemének hódító útja korunkban.

Hogy mennyire egyetemes, mennyire századokon át élő Szalézi szent Ferenc lelkének ereje és szeretetének kinyilatkoztatásszerű megnyilatkozása, azt szinte kézzelfoghatóan tapasztalhatjuk korunkban.

Az isteni gondviselés egy férfit támasztott, szíve szerint valót, a szentek lelkével megáldott apostolt, hogy mintegy megtestesítve magában a szalézi lelkületet, új és hatalmas hódító útra vigye az egész világon.

Don Bosco, a Szalézi-társaság alapítója ez a férfiú: mindenképen hű mása, a múlt század legnagyobb embere, aki lelkének nagyságával és a szeretet műveivel örök nevet szerzett magának s fáradhatatlan munkája után a szentség hírében halt meg.

Az eszményi szeretet útján akarta *Don Bosco* megnyerni Krisztusnak a világot s a nagy sebektől vérző emberiség testére a szalézi könyörületesség palástját borította. A föld minden népe érzi e szeretetnek a hatását: pogány, kőkorszakbeli kultúrájú népek és modern világvárosok köténgere fölött fénylik és melegít a napja.

És ennek a szerető szívű embernek a mintaképe, a szeretetben nagymestere Szalézi szent Ferenc volt. A Szalézi-társaság is a nagy genfi püspöktől kapta nevét, hogy mindig vezetője legyen a szalézi szeretet.

A szalézi Társaság nem Szalézi szent Ferenc műve, hisz csak tegnap alapította Don Bosco, de Szalézi szent Ferencről nevezte el s így az ő különös pártfogása alá helyezte. Az oratóriumot látogató gyermekeket s papnövendékeket előbb csak Don Bosco gyermekeinek, Don Bosco kispapjainak neveztek. Mihelyt azonban a tiszteletreméltó Alapító maga köré gyűjthette munkatársainak első csapatát s kifejthette előttük szándékát, hogy szerzetes kongregációt akar velük alapítani, legott azt is tudtukra adta, hogy Társaságát Szalézi szent Ferencről akarja elnevezni.

Mi indíthatta Don Boscot arra, hogy épen Szalézi szent Ferencet válassza Társasága védőszentjének? Miféle szálai a kegyeletnek fűzték előzőleg Don Boscot Szalézi szent Ferenchez?

Felsőbb papi tanulmányait elvégezve Don Bosco, lelki vezetőjének tanácsára Turinban állapodott meg s abban az intézetben vállalt lelkészi teendőket, melyet a jámbor Barolo örgrófné alapított megtévelyedett hajadonok megmentésére. A menedékházban a főbejárat fölött Szalézi szent Ferenc képe volt látható, s Don Bosco szobácskáját is az ő képe díszítette. De csak rövid ideig működött itt Don Bosco, mert nem tudott megválni az ő kis barátaitól, akik nagy számmal keresték fel vásár- és ünnepnapokon, akiket azonban nem tudtak elszívelni a menedékházban lármás jókedvük miatt. A kiváló gyermekbarát

tehát távozott, de szívében magával vitte Szalézi
szent Ferenc tiszteletét,



DON BOSCO JANOS.

Tanyáját most egy kórháznak szánt épületben
ütötte fel, mely szintén Barolo őrgrófnében tisztelte
alapítóját. Itt két szobát kápolnává alakított át s ezt

Szalézi szent Ferenc tiszteletére áldotta meg 1844. dec. 8-án. Ez volt az első szalézi oratoriumi kápolna.

Azonban korántsem ezeknek a körülményeknek köszöni a Társaság szalézi elnevezését; az okok sokkal mélyebben rejlenek. Még mielőtt elhagyta a továbbképzésre szánt papi konviktust, Don Bosco két szentéletű és tudós pappal egyetértőleg elhatározta, hogy kezdődő művét, a vásár- és ünnepnapi oratoriumokat Szalézi szent Ferenc pártfogása alá helyezi. Több ok indította őt erre a választásra. Már Barolo örgrófné is, ellesve Don Bosco szándékát, kórházában papi testvérületet akart létesíteni Szalézi szent Ferenc pártfogása alatt; ép azért festette képét a kórház főbejárata fölé. Más indító ok az volt, hogy már akkor kezdtek arra a vidékre, különösen Turinba, az alsóbb néprétegek közé befészkelődni bizonyos hitbéli tévelyek. Don Bosco szembe akart szállni a fenyegető veszedelemmel s épen Szalézi szent Ferenc közbenjárásával akart Istentől világosságot és erőt nyerni, hogy diadalmasan vehesse fel a harcot azon ellenség ellen, akin már Ő is fényes győzelmet aratott Isten dicsőségére, egyházunk javára, ezer és ezer lélek üdvösségére.

A legsúlyosabb ok azonban, mely Don Boscot arra indította, hogy alakuló Társaságának Szalézi szent Ferenc nevét adja, az volt, hogy épen ebben a csupa-szív püspökben látta megtestesülve azokat a törekvéseket s azokat az erényeket, melyek az ő lelke előtt is lebegtek, s a amelyeket az ő lelki fiai elé is eszményképül tűzött ki. Szalézi szent Ferencben Don Bosco pártfogót és mintaképet adott Társaságának.

A tiszteletreméltó alapítónak ez az akarata nagyon súlyos intelmeket rejt magában: evvel megakarta körvonalazni az új apostolság irányelveit. Később írásban is lefektette ezen gondolatát. 1874-ben így ír: „Oratóriumunkat azért helyeztük Szalézi szent Ferenc pártfogása alá, mert akik az apostolság ezen ágának szentelik erejüket s életüket, azoknak ezt a kiváló szentet kell követniök a szeretet buzgó gyakorlásában s a megnyerő jómodor használatában. Hisz, csak így hozzák meg oratoriumaink azokat a gyümölcsöket, melyeket tőlük ország-világ elvár.“

A lebilincselő jómodor és szeretet, ez volt Don Bosco művének éltető eleme, nevelési rendszerén is ez a vezető gondolat vonul végig. Ennek a gondolatnak fonalát maga a szűz Anya adta kezébe. Kilencc éves korában látomása volt. Jóságos arcú, fényes öltözetű Úrnő jelent meg előtte s megparancsolta neki, álljon az élére annak a nagy sereg fiúnak, amely körülötte a nagy réten játszadozott. Egyben intette, vigyázzon, mert nem ütlegekkel, hanem szelídséggel és nagy szeretettel kell kis barátait megnyernie. Sohasem felejtette el Don Bosco ezt az égből kapott intelmet s gyakran megismételte segítőtársai előtt is: „Szeretet azok részéről, akik parancsolnak, szeretet azok részéről, akik engedelmeskedni tartoznak, ez juttassa köztünk diadalra Szalézi szent Ferenc szellemét!“

Az evangéliumnak különösen három verse íródott bele mélyen Don Bosco lelkébe. Gyakran elmélkedett azok fölött a szavak fölött, melyekkel szent János isteni Megváltónk küldetését ecseteli: „hogyan egybegyűjtse Isten fiait, akik szétszórta éltek.“ Az ifjúság iránt táplált nagy szeretetében Don Bosco

ezeket a szavakat szószerint a gyermekekre szokta alkalmazni. Aztán folyton fülébe csengett Krisztus Urunknak panaszos szava az apostolokhoz, mikor ezek el akarták tőle kergetni a zajongó gyermekeket: „Hagyjátok a gyermekeket hozzám jönni és ne akadályozzátok őket.” Végre folyton lelke előtt lebegett az a magasztos intelem, melyben már közel kétezer éve visszhangzik Jézus Szívének isteni gyengédsége: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és szívből alázatos.”

Ezeket a szavakat Don Bosco nemcsak elméjében forgatta, hanem gyakorlatban is iparkodott megtenni lelkének minden erejével, mert határozott álláspontja volt, hogy ha jót akarunk tenni mindenkivel, különösen az ifjúsággal, akkor feltétlenül szükséges a nyájasság, a szelídség, a szeretet. Ép ezért választotta társaságának névadó Védőszentjéül Szalézi szent Ferencet, ezt az édességes szentet. Az emberré lett örök Ige a tökéletességnek kimeríthetetlen forrása és mintaképe: emberi ész és akarat sohasem lesz képes ezt a maga teljességében elsajátítani. Sokat tesz az ember már avval is, ha hősieles küzdelem árán az isteni eszményképnek csak egyetlen vonását is le tudja vázolni saját lelkében. így tettek a szentek is: az egyik ebben a másik abban az erényben utánozza kiválóbban. Szalézi szent Ferenc az isteni Bárányt különösen szeretetreméltóságában iparkodott követni a szeretetnek nemcsak gyümölcseit, a jócselekedeteket nyújtotta embertársainak, hanem bájos virágát: az őszinte jómodort is telemarékkal szórta reájuk. Don Bosco is ugyan ezt a bájít és vonzóerőt érezte nyájasságában s mivel kicsiny akart lenni a kicsinyekkel, ép azért iparko-

dott minél jobban megtanulni, kimélyíteni s gyakorolni Krisztus Urunknak fönséges tanítását: tanuljatok tőlem szelídséget és szívbeli alázatosságot.

Igy lett uralkodóvá a XIX. és XX. században sok-sok városban, sok-sok szalézi intézetben a nagy genfi püspök szelleme; az ő szeretete jegyében s ennek erejével küzdenek és dolgoznak ezernyen az egész föld kerekiségén s már tíz éve édes hazánkban is. Adja Isten, hogy a nemes *Hungária* is meghódoljon az örökké élő szeretetnek.



Nihil obstat.

Dr. FRANCISCUS ROBITSEK
censor dioecesanus.

Nr. 1221.

Imprimatur.

Strigonii, die 27. Aprilis 1923.

Dr. JULIUS MACHOVICH
vicarius generalis.

TARTALOM.

	Lap.
<i>Elüljáró beszéd</i>	7
<i>Első fejezet.</i>	
Születés és gyermekkor	11
<i>Második fejezet :</i>	
I. Tanulóévek Párisban. (1580—1586.)	18
II. A páduai egyetemen. (1587—1591.)	25
III. Utazás Rómába és Loretóba. (1591—1592.)	34
<i>Harmadik fejezet :</i>	
A papi pályán. (1593)	39
<i>Negyedik fejezet :</i>	
I. Chablais apostola. (1594—1598.)	45
II. Győzelem a harcok után	66
<i>Ötödik fejezet :</i>	
I. Szalézi szent Ferenc, a genfi egyház segédpüspöke. (1598—1601.)	71
II. A francia király udvarában. (1602.)	78
<i>Hatodik fejezet :</i>	
I. A püspöki széken. (1602.)	84
II. A jó pásztor	89
<i>Hetedik fejezet :</i>	
I. A szent arképe és külső megjelenése	104
II. A szeretet és szelídség nagymestere	105
III. Szeretete a szegények és nyomorultak iránt	117

	Lap.
<i>Nyolcadik fejezet:</i>	
I. Apostoli körúton	122
II. Szent barátság	137
III. Philothea, vagyis a jámborság útja. (1608.)	142
IV. Gyászos napok	148
<i>Kilencedik fejezet:</i>	
A Visitatio-rend alapítása	153
<i>Tizedik fejezet:</i>	
Az apostoli munka jegyében. (1610—1618.)	168
<i>Tizenegyedik fejezet:</i>	
A szent utolsó évei és jámbor halála. (1620—1623.)	175
<i>Tizenkettedik fejezet:</i>	
I. A megdicsőülés	183
II. XI. Pius, jelenleg uralkodó szentséges atyánk Szalézi szent Ferencről	185
<i>Függelék.</i>	
Szalézi szent Ferenc szellemének hódító útja korunkban	189



